

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSI ANABİLİM DALI**

**YEŞİL İSLAMİ FİNANSIN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADAKİ
ROLÜ: MALEZYA TECRÜBESİ**

Sabrine BEN YACOUB

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Temel GÜRDAL

OCAK - 2023

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YEŞİL İSLAMİ FİNANSIN SÜRDÜRÜLEBİLİR
KALKINMADAKİ ROLÜ: MALEZYA TECRÜBESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sabrine BEN YACOUB

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

“Bu tez 26/01/2023 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Prof. Dr. Temel GÜRDAL	Başarılı
Prof. Dr. Şakir Görmüş	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Mervan SELÇUK	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Sabrine BEN YACOUB

26/01/2023

ÖNSÖZ

Öncelikle Allah'a, sonra bana bu değerli fırsatı veren Türkiye Cumhuriyeti'ne, çalışmamda yardımlarını ve desteğini eksik etmeyen Sayın **Prof. Dr. Temel GÜRDAL'** a teşekkür ve saygılarımı sunarım. Eğitim hayatım boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan TUNUS'taki ve İSEFAM'daki tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Eserin yazım sürecinde, her zaman yanımda olan sevgi ve desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen annem Wided KRAİEM ve rahmetli babam Lassad BEN YACOUB'a ve kardeşlerime: M. Saif ve Asma BEN YACOUB' a, canım teyzem Sawsen KRAIEM'e, hayattaki şansım ikinci annem ve ruh arkadaşı Fatima NJAH'a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Çalışmalarım boyunca maddi-manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan canım arkadaşlarım: Basma, Amal, Asma, Amal, Maissa ve Sevgi ve tanıdığım ve sevdiğim bütün arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Sabrine BEN YACOUB
26/01/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
GRAFİK LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: YEŞİL FİNANS, YEŞİL İSLAMİ FİNANS VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA	4
1.1. Yeşil Finans	5
1.1.1. Öncelik Yeşil Nedir.....	5
1.1.2. Yeşil Ekonominin Ortaya Çıkışı.....	6
1.1.3. Yeşil veya İklim Finansmanı Teriminin Ortaya Çıkışı	7
1.1.4. Yeşil Finansmanın Özellikleri ve Önemi	9
1.1.5. Yeşil Finans Kaynakları	11
1.1.5.1. İç Finans	11
1.1.5.2. Dış Finansman Kaynakları	12
1.1.6. Yeşil Finans ve Çevreye Duyarlı Yatırım Arasındaki İlişki	13
1.2. Yeşil İslami Finans	17
1.2.1. Yeşil İslami Finans Tanımı	18
1.2.2. Yeşil İslami Finansın Önemi.....	20
1.2.2.1. İslam'da Mal'in Tanımı ve Önemi	20
1.2.2.2. İslam'da Emegın Tanımı ve Önemi	21
1.2.2.3. İslam'da Mülkiyet Kavramı	23
1.2.2.4. İslam'da Ekonomik Özgürlük Kavramı	24
1.2.3. Sürdürülebilir Kalkınmaya Özen Göstermede İslami Ekonomik ve Finansal Sistemin Önceliği.....	25
1.2.4. Sürdürülebilir Kalkınmaya Katkıda Bulunan İslami Finans Kaynakları	27
1.3.Sürdürülebilir Kalkınma	30
1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı.....	30

1.3.2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Uluslararası Anlaşmalardaki Yeri.....	33
1.3.3. İslam Ekonomisi ve Finansı ve Sürdürülebilir Kalkınma ile İlişkisi.....	35
1.3.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında İslami Denetiminin Önemi	36
1.3.5. Sürdürülebilirliğe Ulaşmada İslami Finansın Rolü.....	39
BÖLÜM 2: YEŞİL SUKUK.....	41
2.1. Sukuk.....	42
2.1.1. Sukukun Kısa Tanımı.....	42
2.1.2. Sukukun Doğuşu.....	43
2.1.3. Sukukların Önemi.....	44
2.1.4. Sukukun Özellikleri.....	45
2.1.5. Sukuk Yapısı	46
2.1.6. Sukuk Sürecinin Aşamaları	49
2.1.7. En Bilinen Sukuk Çeşitleri	50
2.1.7.1. Ortaklık Sözleşmelerine Dayalı Sukuk	51
2.1.7.2. Satış Sözleşmelerine Dayalı Sukuk	51
2.1.8. Sukuk olarak Menkul Kıymetleştirme Koşulları.....	54
2.1.9. İslami Sukuk ile Diğer Finansal Araçlar Arasındaki Fark.....	54
2.1.10. Küresel Sukuk Piyasası	55
2.2. Yeşil İslami Sukuk.....	57
2.2.1. Yeşil İslami Sukuk Tanımı.....	58
2.2.2. Yeşil İslami Sukuk Un Kullanım Alanları	58
2.2.3. Yeşil İslami Tahvil İhraç ve Ticareti	59
2.2.4. Yeşil Sukuk Girişimleri	62
2.2.5. Üstesinden Gelinmesi Gereken Zorluklar	63
2.3. Literatür Taraması	64
BÖLÜM 3 : MALEZYA VAKA ÇALIŞMASI: MALEZYA'DA YEŞİL SUKUK GERÇEĞİ	70
3.1. Malezya İslami Finans Piyasası.....	70
3.1.1. Malezya İslami Para Piyasası.....	70
3.1.2. Malezya İslami Sermaye Piyasası	72
3.1.3. Malezya İslami Sermaye Piyasasının Ekonomik Önemi	72
3.2. Malezya'da İslami Sukuk Gerçeği	73

3.2.1. Malezya Sermaye Piyasasında İslami Sukuk İhracının Gelişimi.....	73
3.2.1.1. Dünyada İslami Sukuk İhracının Hacmi.....	74
3.2.2. Malezya'da Yeşil İslami Sukuk Modeli.....	78
3.2.2.1. Yeşil İslami Sukukun Özellikleri.....	78
3.2.2.2. Malezya'da Yeşil İslami Sukuk İhracı ve Ticareti Gerçeği	79
3.2.2.3. Malezya'da Yeşil İslami Sukuk İhracının Gelişimi.....	81
3.3. Malezya'da Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında İslami Yeşil Sukukun Etkisi	86
3.3.1. Yeşil Sukuk ve Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki İlişki	86
3.3.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Yeşil Sukukun Etkisi	88
3.3.3. Yeşil Sukuk Vergi Teşvikleri.....	90
SONUÇ	92
KAYNAKÇA.....	94
ÖZGEÇMİŞ	106

KISALTMALAR

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions
AGF	: High Level Advisory Group on Climate Financing
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
GCF	: Green Climate Fund
IBRD	: International Bank of Reconstruction and Development
IDB	: Islamic Development Bank
IFSB	: Islamic Financial Services Board / İslami Finansal Hizmetler Kurulu
IIFM	: International Islamic Financial Market
IPCC	: Intergovernmental Panel on Climate Change
MIFC	: Malaysia International Islamic Financial Centre
RM	: Malezya Ringgiti
SC	: Securities Commission Malaysia
SDC	: Sustainable Development Goal
SDG	: Sustainable Development Goal
SPK	: Sermaye Piyasaları Kurulu
SPV	: Special Purpose Vehicle
SRI	: Socially Responsible Investment
UNFCC	: United Nations Framework Convention on Climate Change
UNDP	: United Nations Development Programme

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İslami Sukuk ile Diğer Geleneksel Yatırım Araçları Arasındaki Fark	55
Tablo 2: Nisan 2018 İtibariyle Malezya'da Yeşil Sukuk İhracı	61
Tablo 3: Malezya Yeşil Sukuk İhrac Listesi (2017-2020).....	84

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Yeşil Finasta Yatırım Alanları.....	14
Şekil 2: Boyutlarına Göre Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı	32
Şekil 3: Çevre için Şeriat Uyumlu Yatırımlar Çerçevesi Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	39
Şekil 4: Temel Sukuk Yapısı.....	47
Şekil 5: Sukuk Yapılandırmasının Genel Aşamaları.....	50
Şekil 6: İslami Sukuk Çeşitleri.....	53

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Toplam Küresel Sukuk İhraçları (Ocak 2001 - Aralık 2020) - Tüm Tenorlar, Milyon Dolar Olarak Tüm Para Birimleri.....	56
Grafik 2: Sukuk Talebi ve Arzı 2008–2021	57
Grafik 3: Mart 2021 Sonunda Ülkeler Tarafından Küresel Olarak İhraç Edilen İslami Sukuk Yüzdesi.....	74
Grafik 4: 2015-2021 Arası küresel İslami sukuk ihracı hacmi	75
Grafik 5: 2015'ten 2021'e Kadar Malezya'da İslami sukuk ihracı Hacmi / Birim: Milyar Malezya Ringgiti.....	77
Grafik 6: 2017-2021 Yeşil İslami Sukuk Hacmi.....	79
Grafik 7: Mart 2021 Sonunda Ülkeler Tarafından İhraç Edilen Yeşil İslami Sukuk İhracı Hacmi	81
Grafik 8: Malezya 2017-2021'de Yeşil İslami Sukuk İhraç Hacmi	82
Grafik 9: Malezya Sürdürülebilir Sukuk İhraçları 2015-2020	86
Grafik 10: Küresel Yeşil Sukuk Gelirlerinin Kullanımı	88

ÖZET

Başlık: Yeşil İslami Finansın Sürdürülebilir Kalkınmadaki Rolü: Malezya Tecrübesi

Yazar: Sabrine BEN YACOUB

Danışman: Prof. Dr. Temel GÜRDAL

Kabul Tarihi: 26/01/2023

Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 106 (ana kısım)

Bugün dünya kirlilik ve iklim sorunlarından mustarip olmakta, bu nedenle bu problemlere karşı sosyal ve mali kurumlar birlikte mücadele etmektedirler. Sosyal adaleti ve düzeni sağlamayı amaçlayan İslami finans, iklim sorunlarıyla mücadele etmek için her zaman en iyi çözümleri aramaktadır. Bu çalışmada, Malezya deneyimini bir model olarak benimseyerek, yeşil İslami sukukun yeşil projelerin finansmanındaki ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki rolü incelenmektedir. Bu çalışma tamamen yeşil sukukun Malezya piyasası üzerindeki etkisinin analizlerine dayanmaktadır. Son olarak, çalışma, İslam ekonomisi ve finansının ekonomik, sosyal ve çevresel düzeylerde olumlu bir etki elde etme yeteneğini kanıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeşil İslami Finans, İklim Finansmanı, Sürdürülebilir Kalkınma, Yeşil Sukuk

ABSTRACT

Title of Thesis: The Role of Green Islamic Finance in Sustainable Development: The Malaysian Experience

Author of Thesis: Sabine BEN YACOUB

Supervisor: Prof. Dr. Temel GÜRDAL

Accepted Date: 26/01/2023 **Number of Pages:** ix (pretext) +106 (main body)

Today, the world suffers from pollution and climate problems, so social and financial institutions are fighting together against these problems.

Aiming to ensure justice and social order, Islamic finance is always looking for the best solutions to deal with climate issues.

In aim of this study is to examine the role of green Islamic sukuk in financing green projects and ensuring sustainable development using the Malaysian experience as a model. This study is entirely based on analyzes of the impact of green sukuk on the Malaysian market.

Finally, the study conclude that the Islamic economics and finance have a positive economic, social and environmental impacts.

Keywords: Green Islamic Finance, Climate Finance, Sustainable Development, Green Sukuk

GİRİŞ

Birçok ülke gelişmiş ülke statüsünde yer alabilmesi için, temel hizmetlere erişimini ve küresel bağlantılarını iyileştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle altyapıya ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik kamu ya da özel sektör yatırımları ve onlara yönelik artan talebi karşılamak amacıyla sürdürülebilir projeler ortaya koyulması gerekmektedir. Bu yatırımların temel zorlukları, büyük projelerin sürekli olarak finanse edilmesi ve iklim değişikliğine dirençli altyapıya sahip olmasıdır. Altyapı projeleri ekonomik hayatın iyileştirilmesinde önemli bir paya sahip olması nedeniyle, altyapı projeleri ele alınırken altyapının mevcut durumu, endüstriyel anlamda incelenmesi, ticari ve hizmet alanlarındaki durumu bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Çünkü bu unsurların tamamı ekonominin rekabet edilebilirliğine doğrudan etki etmektedir (Ben Ziden vd, 2020).

Küresel borç krizlerinin yansımaları ve petrol fiyatlarındaki düşüş değerlendirildiğinde temel sorun, küresel düzeyde altyapı sektöründe bir finansman açığının varlığıdır. Bu açığı kapatmak için ise, kapitalist sistemin kuralları dışında alternatif çözümler aranmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, altyapı projelerinin geliştirilmesinin ve sürdürülebilir kalkınma projeleri önündeki en büyük engel, genel bütçenin bu projelerin büyük yüklerini kaldıramamasının yanı sıra, devlet kaynaklarının yeterli olmamasıdır. Dolayısıyla, geleneksel borçlanma araçlarına başvurmadan veya kamu harcamalarını artırmadan finansman alternatifleri arama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İdeal bir alternatif olarak ise İslami finansa başvurulmuştur (Ahmed vd, 2015).

Aslında, çevresel koruma ve sürdürülebilirlik İslami finans ile çok uyumludur. Çünkü İslami finans programı toplumun genel refahını artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca dünyanın ve çevrenin korunması gibi organizasyonel hedefler, iklim yönetimi ve adaptasyon, projenin hedefleri, şeriat ve Birleşmiş Milletler (BM) tarafından zorunlu kılınan sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile açıkça uyumludur. Yani İslami finansın fikir ve ilkeleri, kuruluşları, ürünleri ve finansman araçları ideal bir alternatif olarak görülmüştür. İslami finansal kaynakların kullanımı, çevreye duyarlı yatırımları desteklemek için önemli bir dayanaktır. Bu sebeple ülkeler “Yeşil İslami Finans ve Ekonomi” olarak bilinen finans yönetimine geçiş yapmaktadır. Bu finans yönteminde araç olarak ise yeşil sukuk kullanılmaktadır. Bu çalışma şu genel soruyu yanıtlamaya

çalışmaktadır: Yeşil İslami sukukun altyapı projelerinin finansmanı ve sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisi nedir?

Genel olarak, yeşil sukuk, yeşili tercih ettiği için yatırımcılar tarafından yüksek talep görmektedir. Yatırımcılara iyi bir imaj veren araçlardan olan yeşil sukuk iklim değişikliği sorunlarının azalmasına katkı sağlamaktadır. Bu araştırmalar ve çalışmalar devam ettiği sürece İslami finans, iklim değişikliği sorunlarına finansal çözüm arayışına önemli ölçüde katkıda bulunmaya devam edecektir. Yeşil İslami sukukun bu sorunlara karşı etkinliğini göstermek için objektif bir vaka çalışmasından hareket etmek gerekmektedir. Malezya, çevresel ve sosyal sorumluluk sağlamak için onaylanmış bir program oluşturarak yeşil sukuk alanında önemli ilerlemeler kaydettiği için İslami finans alanında öncü olarak kabul edilmektedir. Bunu başarmak için, yatırımcıları yeşile yatırım yapmaya ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya teşvik etmek için yeşil sukuk konusunda yatırımcılara çok sayıda olanak ve destek sağlamaktadır.

Yapılan çalışma ve araştırmalar, Malezya'nın yeşil sukuk hakkında deneyimlerini ve ayırt edici özelliklerini inceleyerek ülkeler tarafından sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada etkili bir rol oynadığını göstermektedir. Son olarak, yeşil sukukun Malezya'daki sürdürülebilir kalkınma rolünü gösterdikten sonra diğer ülkelerin yeşil sukuk aracını kullanarak Malezya örneğindeki gibi sürekliliği ve başarıyı sağlayıp sağlayamayacağı hakkında genel sonuçlar ortaya koyulacaktır.

Çalışmanın Konusu

Yeşil kalkınma projelerine yönelik küresel eğilimin ardından, bugün Müslüman olmayan ülkelerde bile benimsenen yeşil İslami finans uygulamaları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sebeple yeşil İslami finansmanın en önemli aracı olan yeşil sukukun, küresel pazardaki sürdürülebilir kalkınma projelerinin finansmanındaki önemini ortaya konulması amaçlanmaktadır. Örneğin Fransa, İslam hukukun amaçları ile çevreyi koruma ve iklim değişikliğine karşı uyum göstermek istemesi nedeniyle 2012 yılında ilk kez yeşil sukuku kullanmıştır. Uygulama örneği olarak bu tez çalışmasında Malezya'daki yeşil sukuk uygulaması detaylı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın Önemi

İslami finansı klasik finanstan ayrılmasında, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmede, çevreyi korumada ve sosyal refah elde etmek için yeşil projeleri teşvik etmesi önemli rol oynamaktadır. Yeşil sukuk, klasik iktisat ilkelerinin gösterdiğinin aksine, etik yatırımı teşvik eden İslami Şeriat standartlarına uygundur. Ayrıca, yeşil projelerin finansmanı için önemli bir araç olan yeşil sukukun uygulanması; İslami finansman araçlarının ne ölçüde geliştiğini ve zamanın ihtiyaçlarına ayak uydurduğunu kanıtlamak için bu çalışma önemlidir.

Çalışmanın Yöntemi

Tezimizde literatür taraması yapılarak yeşil sukukun sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında etkili ve olumlu bir etkisinin olup olmadığı, İslam hukuku ilkelerine uygun olup olmadığı ve çevre dostu projeleri finanse etme kabiliyeti açısından derinlemesine incelenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Çalışma, yeşil İslami finans aracılığıyla İslami finansın sosyal ve çevresel yönünü belirlemeyi amaçlamaktadır. İkinci amacı ise yeşil İslami finansman araçlarının aynı zamanda etik, çevresel, sosyal ve ekonomik yönünün bulunup bulunmadığının ortaya konulmasıdır. Aynı zamanda, sosyal sorumluluk projelerini teşvik etmenin ve ülkenin sürdürülebilir kalkınmasını teşvik etmenin önemi için bu araçların (yeşil sukuk) önemini kanıtlamak gerekmektedir. Yapılan çalışmalar çevreyi korumak ve ekonomiyi büyütmek için daha yeşil projelere yönelik İslami finans yöneliminin önemini göstermektedir. Sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için araçların kullanımında Malezya'yı örneği dikkate alınmaktadır.

BÖLÜM 1: YEŞİL FİNANS, YEŞİL İSLAMİ FİNANS VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Son yıllarda artan yoksulluk, engellilik ve peş peşe yaşanan ekonomik krizlere ek olarak pandeminin etkisiyle birlikte ülkeler genel olarak çoğu alanda sürdürülebilir kalkınma projelerine yatırım yapamaz hale gelmiştir. Çünkü sosyal ve çevresel bir yatırımlar, bu dönemde ikincil yatırımlar olarak görülmüştür. Bu nedenle, klasik ekonominin finansman formülleri için önerdiğinden farklı finansman araçları ile yatırımcıların dikkatini çekecek şekilde sürdürülebilir kalkınma projelerini benimseyecek ve bu projelere yatırımı teşvik edebilecek bir alternatif bulmak gerekli hale gelmiştir (UNEP, 2012).

Bu nedenle bu çalışmada yeşil yatırımın önemini, yeşil İslami finansın ortaya çıkışı ve bunların sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisi tartışılmaktadır. O halde araştırmanın problemi, bu dönemde gündeme gelen önemli konulardan biri olan yeşil İslami finans yoluyla sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasının araştırılmasıdır. Bu nedenle araştırmacı, yeşil İslami finans ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiyi araştırma misyonu olarak finansman araçlarını araştırmaya çalışmaktadır. Yeşil İslam ekonomisi ve finansın tanımının, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisi açısından bilinmesi önemlidir. Ancak bu ilişkinin gerçekleşmesini destekleyen yeşil sukuk bağlarının rolünü incelemek önemlidir. Çalışmada, yeşil İslami finansın sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki rolüne ve etkisine birinci bölümde değinilmiştir. İkinci bölüm ise genel olarak İslami sukuk özelde ise yeşil sukuk ile ilgilidir. Son olarak, üçüncü bölüm, yeşil sukukun Malezya üzerindeki etkisinin yanı sıra sürdürülebilirliği ne ölçüde sağladığı ile ilgilidir.

Yeşil finanstan ancak inovasyonun önünü açan yeşil bir ekonomi üzerinden bahsedilebilir. Birleşmiş Milletler Çevre Programına göre yeşil ekonomi şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Çevresel riskleri ve ekolojik kaynak kıtlığını önemli ölçüde azaltırken, insan refahı ve sosyal eşitlikte bir iyileşme ile sonuçlanan bir ekonomi, ve karbon salınımını azaltan, kaynak kullanım verimliliğini artıran ve her yaş grubunu barındıran ekonomi olan yeşil ekonomiye en basit haliyle bakabiliriz" (Kasim, 2009: 3).

Bu şekilde yeşil ekonomiye geçiş, çevreye zarar vermeyen yeşil sektörlerle güvenmek demektir. Çevresel yenilikler geliştirmek ve yeni pazarlar yaratmak demektir. Yeşil ekonominin çalıştığı yer, ekonomik hususlar, sosyal adalet ve doğal kaynakların sömürülmemesi için korunması sürdürülebilir, yani zorluklarla yüzleşmek için önemli bir araç olarak kabul edilir.

Aslında, 1990'ların başından bu yana, finansal kurumlar, devlet kurumları çevresel zorlukları çözmek için sürdürülebilir kalkınmaya giderek daha fazla önem vermişlerdir. Bugüne kadar, aşırı hava koşullarının, iklim değişikliğindeki bozulmaların, şiddetli kuraklıkların ve sellerin sıklığı dünya çapında artmıştır. Bu sorunlar mücadele edilmesi gereken ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu sorunlar ve değişimler insanları, şirketleri ve genel olarak ekonomiyi etkilemiş, bu nedenle finans, sürdürülebilir kalkınma ve çevre alanındaki araştırmacılar için önemli bir konu haline gelmiştir (Ghanim ve Abu-Zant, 2014: 25).

Araştırmanın işlevsel sorusuna cevap vermek için öncelikle yeşil finans, İslami yeşil finans ve sürdürülebilir kalkınma tanımlarını bilmek gerekmektedir.

1.1. Yeşil Finans

1.1.1. Öncelik Yeşil Nedir

Birincisi, yeşile duyulan ihtiyaç sonucunda ortaya çıkmış ve genel olarak yeşilin tüm çevresel, ekonomik ve sosyal düzeylerde dengeli bir yaşam elde etmek için öneminin bir göstergesi olarak "Yeşil" terimi ortaya çıkmıştır (UNEP, 2012).

Batı Asya için Sosyal ve Ekonomik Komite ESCWA (2011) tarafından belirtilenlere göre: başlangıcı, dünyadaki birçok krizin ardı ardına gelmesiyle aynı zamana denk gelmiştir. Bunlardan en önemlisi 2007-2008 mali krizi ile (Dünyanın çoğu ülkesinde korkunç sonuçları olan krizdir). 2008-2009'daki gıda krizinin ana nedenleri arasındaki fark daha yüksek üretim maliyeti ve yüksek işsizlik oranıdır. Ayrıca ani iklim değişiklikleri ile yüzleşmenin ve onları azaltmaya ve etkilerine uyum sağlamaya çalışmanın önemini kınayan küresel iklim krizidir.

İşleri karmaşıklaştıran olan, doğal, organik, gezegen dostu, dünya dostu, çevre dostu, toksik olmayan, biyolojik olarak parçalanabilir, bitki bazlı, klorsuz ve %100

kompostlanabilir, gibi terimlerin bazı kullanıcıları, bunun yeşil ile eşanlamlı olduğuna inanmaktadır (Choice, 2019).

Sonuç olarak, yeşili Yanarella vd. (1999) çalışmasında şu şekilde tanımlamaktadır: " Yeşil, sosyal uygulamalardaki küçük ve artan iyileştirmeler, yeni teknoloji, insan kaynakları, sürdürülebilirlik ve bu gezegende yaşayan kişisel ve toplu yaşamlarımızın organizasyonu ifade edilir". Bu tanımdan hareketle Yeşil finans kavramını veya İklim finans olarak adlandırılabilir kavramını tanımlamak mümkündür.

1.1.2. Yeşil Ekonominin Ortaya Çıkışı

Al-Shammari ve Abu-Zubaidi (2016)' ye göre Yeşil finans yöntemlerini daha derinden araştırmak için yeşil ekonomi kavramının ortaya çıkış ve gelişiminin nedenlerinin bilinmesi gerekmektedir:

- 1892'de: Çevre ve Kalkınma Genel Kurulu, kalkınma ve çevre arasındaki ilişki üzerine bir çalışma hazırlamaktan sorumlu olan "Portland Komitesi"ni kurmuştur. 1987 yılında, kalkınma ve çevre arasındaki karşılıklı ilişkiye atıfta bulunarak sürdürülebilir kalkınmanın tanımını ortaya koyan "Ortak Geleceğimiz" başlıklı bir rapor yayınlamıştır.
- 1882 yılında: sürdürülebilir kalkınma terimi giderek daha fazla yayılmış. Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı'nda, ülkelerin çevreyi ve kalkınmayı destekleyen faaliyetleri desteklemeye katkıda bulunan uluslararası bir ekonomik sistem oluşturmada iş birliği yapma ihtiyacını kabul eden "Rio de Gennaro" Bildirgesi yayınlanmıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, beyan edilen ilkelere göre faaliyetlerin finansmanı için bir mekanizma kurulmasına ek olarak, çevre ve kalkınma ile ilgili faaliyetlerin programlandığı yerlerdir.
- 1997 yılında sera gazı emisyonlarını azaltmak ve küresel ısınmaya neden olan sera gazlarının seviyesini azaltma sürecini kolaylaştıracak özel mekanizmalar bulmak amacıyla Kyoto Konferansı düzenlenmiştir.
- 2002 yılında Johannesburg'da Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Konferansı düzenlenmiştir. Konferans gündem 21'in ilerlemesini değerlendirmek ve mevcut on yılın yeni değişikliklerine karşılık gelen yeni hedefler belirlemek amacıyla toplanmıştır.

- Tüm kalkınma planlarının ve projelerinin sekteye uğradığı finansal kriz yılına tekabül eden 2008 yılında klasik ekonomik sistemler kadar kalkınmayla ilgili kavramları da sıfırlamak gerekmiştir. Çevre ile ilgili sorunların ve bunların hayata etkilerinin tüm alanlarda incelendiği, ani iklim değişikliği ve ekosistem bozulması risklerinin farkına varılmıştır. Sonuç olarak, 2008 yılında Çevre Programı tarafından yeşil ekonomi konusunda kapsamlı bir girişim başlatılmış ve birincil amacı, daha sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamak için kamu politikaları belirlemektir.
- 2009 yılında Kopenhag İklim Değişikliği Konferansı düzenlenmiştir. Konferans çevre ile ilgili sorunlara ve sanayileşmiş ülkelerin üstlendikleri yükümlülüklerle çözüm bulma ihtiyacını vurgulamak amacıyla yapılmıştır. Genel Kurul o tarihte 64/236 sayılı Karar uyarınca, yeşil ekonominin merkezi bir unsuru olarak işsizliği ortadan kaldırmaya odaklanmak için Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nı 2011 yılında düzenlemeye karar vermiştir.

1.1.3. Yeşil veya İklim Finansmanı Teriminin Ortaya Çıkışı

Öncelikle bilinmesi gereken yeşil ekonomiden bahsetmeden yeşil finanstan bahsedilmeyeceğidir. Bölümün başında belirtilen tanıma dayanarak, Bakhoushe'un (2008) çalışmasında geçen şu tanım eklenebilir: "Yeşil ekonomi, insanlığın gelişmesine ve büyümesine yol açan nedenlerden biridir, toplum kaynaklarının dağılımını adil hale getirecek ve bunu başarmak için riskleri ve çevresel kısıtlılığı önemli ölçüde azaltacaktır."

Asya ve Pasifik Çevre ve Ekonomik Komisyonu UNESCAP (2012) yeşil ekonomiyi şu şekilde tanımlamıştır: "Kaynak eksikliğinin ağırlaşması ve iklim krizi karşısında yoksulluğu azaltmak için gerekli olan, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve istihdam yaratmaya dayalı bir stratejidir. "Bu önceki tanımlar, araştırmacılar tarafından yeşil ekonomi kavramını tanımlamada en güvenilir olarak kabul edilmektedir. Bu kavram sayesinde, gerçekte bu hedeflere ulaşmak için yeşil finans araçları bulmanın gerekliliği söylemek mümkündür. Buradan yeşil finans veya iklim finans terimi ortaya çıkmaktadır: İklim finansmanı, son on yılda uluslararası iklim müzakereleriyle desteklenen, giderek literatürde bütünleşmiş bir kavram haline gelmiştir. Bununla birlikte, hala yaygın olarak kabul edilen bir tanımın eksikliğinden ve potansiyele ilişkin sınırlı kanıttan mustarıptir

(Watson ve Schalatek, 2019). Araştırmaları göre bir grup topluluk bu finans türünü iklim finansı olarak adlandırırken diğer bir topluluk yeşil finans olarak adlandırmaktadır. İklım finansman, Birleşmiş Milletler ereve Sözleşmesi (2011) kapsamında gelişmiş ülkelerden kamu iklimi finansmanı taahhütleri de dahil olmak üzere iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamaktır.

Aslında, İklım finansmanı uluslararası iklim müzakereleri tarafından desteklenen, son on yılda literatürde kademeli olarak bütünleşmiş bir kavram haline gelmiştir. İklım risklerindeki bu değişim yatırımcılar tarafından kabul edilmektedir. Kavramın ve boyutlarının bilinmesi için, başlangıç bilinmesi gereken Şey iklim finansmanı genellikle yeşil finans, sürdürülebilir finans, karbon finansı, veya evre finansmanı gibi örtüşen kavramlarla birbirinin yerine kullanılmaktadır (Elderson, 2018).

Glemarec (2011)'in çalışmasında: "İklım değişiklikleri ifadesi, doğadaki veya insan etkinliğindeki dalgalanmaların bir sonucu olarak zamanın geçmesiyle meydana gelen her değişiklik anlamına gelir." Bu terim, dar anlamda, kamu kaynaklarının gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere transfer edilmesini ifade etmek için kullanılmıştır.

Daha geniş anlamında, Reyes'in (2013) alışmasında: BM İklım Sözleşmesi'nin "yeni ve ek mali kaynaklar" sağlama yükümlülükleri ışığında ve iklimin hafifletilmesi ve adaptasyonla ilgili tüm finansal akışları olarak ifade edilmiştir.

Hhne vd.'in (2012) alışmasında ise, İklım finansmanı: Yeşil finansmanın sürdürülebilir kalkınma projeleri ve girişimleri ile ilgili yatırımlar, çevresel ürünler ve daha sürdürülebilir bir ekonominin gelişmesini teşvik eden tüm politikalar. "olarak yer almıştır.

Öte yandan, iklim finansmanının iki kavramı içerdiği ileri sürülmektedir, azaltma için finansman ve uyum için finansman olarak ifade edilmektedir. Bu Şekilde azaltma amacı için finansman, azaltmaya katkıda bulunan projelere ve programlara yatırılan finansal akışların sağlanması veya sera gazı (GHG) emisyonlarının hafifletilmesi için finans edilmektedir. Bununla birlikte adaptasyon fonu yatırımlar, malların ve insanların iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyumluluğunu artırmaya yardımcı olmaktadır. Yani yeşil finans ya da iklim finasta, çevresel faydalar sağlayacak her türlü kirliliğin azaltılmasıyla birlikte ve sera gazı (GHG) emisyonları, enerji iyileştirme rüzgar enerjisi gibi verimlilik ve iklim değişikliğini hafifletme önlemleri yatırımların finansmanını kapsamaktadır.

Özetle, UNFCCC (2009) raporunda yukarıdaki tanımlar, iklim finansmanı için nihai hedefin gelişmekte olan ülkelerin finansal kaynak sağlaması böylece sera gazı emisyonlarının veya iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılabileceğini ifade etmektedir. Yeni de UNFCCC (2014) raporuna göre, "İklim finansmanı; emisyonları azaltmayı, sera gazı yutaklarını güçlendirmeyi, savunmasızlığı azaltmayı insanların direncini korumayı ve artırmayı ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri olan ekolojik sistemlerdir." Buna ek olarak Pachauri vd.'ın (2014) raporunda iklim finansmanın tanımı dikkate alır gibi: "Finansal kaynaklara küresel ekonomiye geçişin iklim değişikliğine etkilerini ve dayanıklılığını bugüne ve geleceğe uyarlamak, güçlendirmek veya maliyetini karşılamak için ödenen mali kaynaklardır. "

Bu kavram gerçekten çok önemlidir. İklim değişikliğinin mevcut ve gelecek nesillerin sosyal refahı, gelişimi ve finansal istikrarı üzerinde yıkıcı etkileri vardır. Değişim tehditleri ve çevresel krizler tüm bu endişe verici değişikliklerin gelecekteki etkisi ve mevcut sorunlar, iklimle mücadele için çeşitli küresel girişimleri teşvik etmiştir.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda en çok kullanılan kavram olduğu için bu çalışmada "Yeşil Finans" terimi kullanılacaktır.

1.1.4. Yeşil Finansmanın Özellikleri ve Önemi

İlk olarak, Elhadj (2010) çalışmasında finans "Gerektiğinde fon/ para sağlanması" olarak tanımlanır. Bu tanıma göre finansman üç bileşenden oluşmaktadır:

1. Ne zaman ihtiyaç duyulduğunun doğru belirlenmesi.
2. Fon kaynaklarını bulunması.
3. Herhangi bir insan faaliyetinde karşılaşılan riskler tanımlanması.

Aynı zamanda "Bir proje veya kurumu yükseltmek veya geliştirmek için nakit elde etme yöntemi" olarak da bilinmektedir (Elhadj, 2010: 10). Yeşil finans ise, hava kirliliği, su kirliliği ve kıtlık, nehirlerin ihlali gibi çevresel bozulma alanlarının iyileştirilmesini kapsar. Endüstriyel, tıbbi ve evsel atıkların uygunsuz şekilde bertaraf edilmesi, ormansızlaşma, yeşil alan kaybı ve biyolojik çeşitlilik kaybı azaltılmalıdır (Lindenberg, 2014: 2).

Bu nedenle, çevre ve iklimin karşı karşıya olduğu tüm bu sorunların üstesinden gelmek için büyük fonlara ihtiyaç vardır. Hatta UNEP'nin (2018) raporunda, sürdürülebilir

kalkınma amaçlarını gerçekleştirmek için su, tarım, telekomünikasyon, enerji, ulaşım, binalar, sanayi ve ormancılık sektörlerinde gereken küresel yatırımın yıllık 5-7 trilyon ABD Doları civarında olduğunu tahmin edilmektedir. Aynı rapor, McKinsey danışmanlık grubu tarafından yapılan başka bir tahminden alıntı yapmaktadır. Düşük karbonlu bir devrimin ne kadara mal olacağına dair aşağıdan yukarıya bir analize dayanarak, ülkeden ülkeye ve sanayi sektöründen sektöre göre, çalışma, değişimin 2010 ve 2030 yılları arasında yılda ortalama 455 milyar Euro artan sermaye harcamaları gerektireceğini tahmin etmektedir. Bu, dönem boyunca beklenen toplam sermaye harcamasının yaklaşık %24'ü kadardır.

Bu gereksinimlere karşı, fiili finansal akışlar istikrarlı bir artış göstermektedir. İklim Politikası Girişimi 11 tarafından hazırlanan Küresel İklim Finansmanı 2015 Peyzajı, 2014 yılında yıllık küresel iklim finansmanı akışının toplamda ortalama 391 milyar dolar (2014'e göre %18'lik bir yatırım artışı) olduğunu tahmin etmiştir. Özel yatırımlar 243 milyar dolar ile bunun yüzde 62'sini oluşturmuştur (Obaidullah, 2018).

Yukarıdakilerin tümü, dünyanın iklim finansmanı ihtiyaçlarının ölçeğinin yalnızca bir anlık görüntüsüdür. Ek olarak Yeşil İklim Fonu'nun (GCF) kurulması, İklim değişikliğini ele almak için uyarılma ve azaltma uygulamaları operasyonel bir varlık olarak UNFCCC Çerçevesi geliştirmekte olan ülkelere yardımcı olacak finansal mekanizma bünyesinde kurulan bir fondur (UNFCCC, 2013). Yeşil İklim Fonu'nun merkezi Güney Kore, Incheon'da bulunmaktadır. Yeşil İklim Fonunun amacı: "Geliştirmekte olan ülkelerdeki ve tematik finansman pencerelerini kullanan taraflardaki projeleri, programları, politikaları ve diğer faaliyetleri desteklemektir" (UNFCCC,2013).

Tarihsel olarak Kopenhag Anlaşması, 2009 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP-15) Kopenhag'da Kopenhag Yeşil İklim Fonu'ndan bahsetmiştir. Fon resmen 2010 yılında Cancun'daki Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı UNFCCC çerçevesi sırasında bir fon olarak kurulmuştur (UNFCCC, 2013).

Fon, kendisine 2020 yılına kadar yılda 100 milyar dolar toplama hedefi koymuş ve bu, fonun büyüklüğü için resmi bir rakam değildir. Bu fonların nereden geleceği konusundaki belirsizlik, Şubat 2010'da BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon tarafından İklim Finansmanı Konusunda Yüksek Düzeyli Danışma Grubu'nun (AGF) oluşturulmasına yol açmıştır (Institute for Policy Studies, 2013). Bu tür kurumlar ve diğerleri yeşil projelerde

yatırım ve finansmanın önemini vurgulamaktadır. Dünyanın bu konuya olan ilgisi ve finansman ve finansal kaynak bulmak için gösterdiği çabayı kanıtlamaktadır.

Bu nedenle, yeşil finansmanın önemi, Uluslararası Finans Kurumu tarafından tanımlanan ve artan çevresel kaygılar bağlamında, çevreyi korumayı ve doğal kaynakları korumayı amaçlayan projeleri finanse eden yatırımlardan ve kredilerden oluşmasında yatmaktadır.

Khanfar'ın (2014) çalışmasında yeşil finansın önemi ve ihtiyacı şu şekilde özetlenmiştir:

Yeşil finans: Tarım, tatlı su, balıkçılık, ormancılık endüstrisi ve rezervler alanındaki yatırımlar için gerekli finansmanın sağlanmasına yardımcı olur, bu da toprağın kalitesinde ve kalitesinde iyileşme sağlar ve ana mahsullerin getirilerini artırır.

Aynı zamanda, doğal kaynakların ve sistemlerin optimal kullanımı yoluyla yoksulluk oranlarını azaltmak için çalışır ve doğal sermayenin fayda akışı ve doğrudan yoksullara ulaştırılması yoluyla ekolojik ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktadır. Özellikle tarım, enerji ve ulaşım sektörlerinde yeni istihdam sağlamak ve arttırmak için çalışmaktadır. Ekonomideki, yeşil sektörlerin payını artırarak iş, altyapı ve kurumsal profilleri yeniden şekillendirmeyi hedeflemektedir. Bir de, atık ve sera gazı emisyonlarının azalmasına yol açan temiz olmayan üretim süreçlerinde enerji ve malzeme miktarının azaltılmasını amaçlamaktadır.

1.1.5. Yeşil Finans Kaynakları

Bu kaynaklar, iki faktör açısından değerlendirilebilir, biri ülke içindeki yerel kaynaklara bağlı diğeri dış kaynaklara bağlıdır.

1.1.5.1. İç Finans

İç Finans: Abu-Alyan (2017: 135)' a göre yeşil ekonomi sektörlerine yön vermek amacıyla ülke içindeki kaynaklardan sağlanan finansmandır. Bunlar şu şekildedir:

- Devletin genel bütçesi: Genel bütçe üç tür yeşil finansmanı destekleyebilir: İdari sistemin yönetilmesi, kamuya sunulan hizmetler için sistemlerin desteklenmesi, işletilmesi ve sürdürülmesi ve yeşil yatırımların finansmanı ile ilgili işletme maliyetlerinin finansmanında temsil edilir ve bu destek genellikle hibe formu olabilir.

- Hizmet alıcılarından sağlanan finansman: Çeşitli hizmetlerden yararlananların hizmeti alma karşılığında ücret ödediği durumlarda, örneğin tuzdan arındırma için uygulanan ücretler gibi, bu ücretler sunulan hizmete bağlı olarak sabit veya değişken olabilir.
- Yerel kredi bankaları : Birçok yerel banka, bankaların yatırım projelerini desteklemek için topluma karşı üstlendikleri sosyal sorumluluğun bir parçası olarak, sözde "yeşil krediler" sunar ve yatırımları teşvik etmek için teşvikler belirler.
- Çevre Koruma Fonları: Çevre koruma fonları, genel bütçe dışında kamu finansman kaynağı olarak kabul edilir ve bu, proje finansmanı almak için başvuru yapıldıktan sonra yapılır, daha sonra projenin dosyası ve fizibilitesi incelenir ve ardından finansman hibe veya krediler şeklinde sağlanır.

1.1.5.2. Dış Finansman Kaynakları

Dış finansman kaynakları: Frouhat (2009: 100-105-18)' a göre uluslararası finans kaynakları, farklı sermaye kaynaklarına ve mevcut finansman türlerine göre bölünebilir:

-Uluslararası Kalkınma Bankaları: Prensipite kalkınma bankaları sermayelerini küresel sermaye piyasalarından temin ettikleri için ticari bankalara benzer şekilde çalışırlar. Ancak bazı ülkeler onları yaratır ve sermayelerine katkıda bulunur ve bu tek farktır. Bu durumda, bu bankalar imtiyazlı koşullarda uluslararası sermaye elde edebilirler. Böylece borçlanma imkânı olmayan ülkelere de aynı şartlar sunulur. Kalkınma bankaları ise kredinin onayını almak için daha fazla prosedür gerektirir ve bu da ticari bankalara kıyasla finansal işlemlerde yüksek maliyetlere sahip olmalarını sağlar.

En önemli uluslararası kalkınma bankaları arasında şunlar yer almaktadır:

- Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)
- ABD Ekonomik Entegrasyon Merkez Bankası
- Avrupa Yatırım Bankası
- Asya Kalkınma Bankası

- Uluslararası kalkınma fonları: Uluslararası kalkınma fonları, kredi verme olanaklarını içerir. Krediler, faizsiz veya düşük faiz oranlarıyla esnek koşullarda sunulmaktadır. Bazı ülkeler kalkınma fonları kurup bu fonlara üye olmakta ve onlara sermayelerinin ana

kaynağı olan hibe ve bağışları sağlamaktadır. Uluslararası kalkınma fonları şu kurumları içermektedir: Uluslararası kalkınma ve Küresel Çevre Fonu.

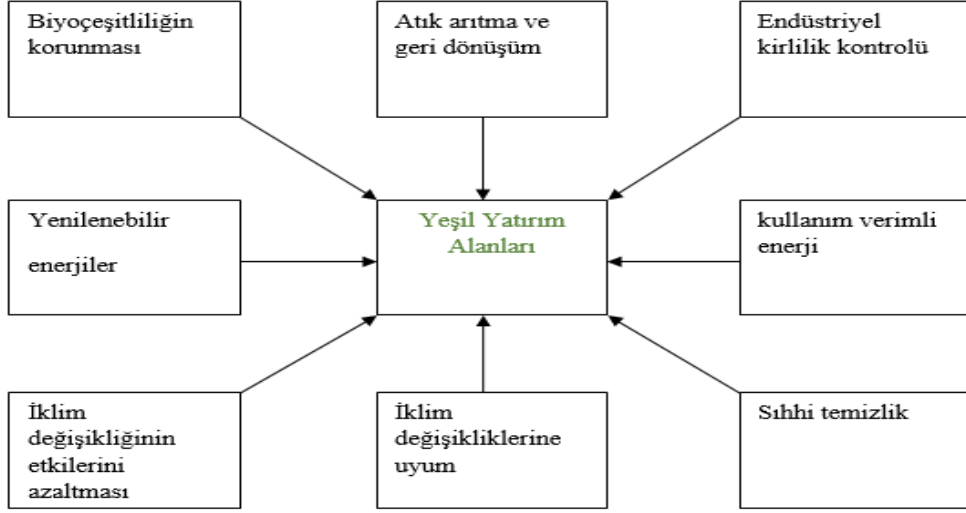
- Hükümetler arası kuruluşlar Bu kuruluşlar, üyelik ücretleri, kişi çizimleri ve bağışlar yoluyla fon elde eder. Devlet dernekleri, az miktarda kendi fonlarına ek olarak, büyük ölçüde yukarıda belirtilen fon kaynaklarına bağımlıdır. Ancak, özellikle çevre koruma, bilinçlendirme ve çevre eğitimine odaklanan projelerle ilgili olarak ulusal hükümet kuruluşlarına destek sağlanmasında önemli bir rol oynayabilir.

Öte yandan, bankalar yeşil finans da önemli bir rol oynamaktadır. İlk olarak, bankaların "yeşil finansmanı" kabul etmesi için girişimcilerin birkaç koşulu sağlaması gerekmektedir. Birincisi, projenin çevreci ve zararsız bir proje olduğundan emin olmak için çevre otoriteleri tarafından onaylanmış bir sertifika almış olmasıdır. Genel olarak çevreyi koruyan projelere öncelik verilmekte olup, diğer projeler Banka'ya daha faydalı olsa da yeşil projelere öncelik verilmektedir.

1.1.6. Yeşil Finans ve Çevreye Duyarlı Yatırım Arasındaki İlişki

Daha önce de ifade edildiği gibi, yeşil finans çevre ve altyapının yaşadığı sorunlara "tedavi" rolü oynamakta ve bu nedenle yeşil finansmanla finanse edilen proje türleri mutlaka onlara duyulan ihtiyacın bir ürünü ve onların tedavisidir.

Khashat ve Hijaz (2015: 23-44)' a göre Yeşil yatırımlar veya çevresel yatırımlar, kurum, hükümet veya herhangi bir kuruluş tarafından çevreyi desteklemek ve ekonomik kalkınmayı sağlamak, böylece sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunmak için geliştirilen tüm plan veya projeleri içerir. Bununla birlikte Maqashq (2018: 29-62)' a göre doğal çevrenin gereksinimlerine uzun vadeli niteliksel bir adaptasyondur. Çevresel projeler büyümeye ulaşmak için çok önemlidir ve ekonomik ve çevresel kalite, ekonomik olarak sürdürülebilir ve artan büyüme oranları arasındaki ters ilişkiyi değiştirmektedir.

Şekil 1: Yeşil Finanstta Yatırım Alanları

Kaynak: Lindenberg (2014)

Bu alanlar aşağıdaki çevreye duyarlı yatırım türleri ile netleştirilebilir:

- Su yönetimi: Su yönetimi; sulama, içme suyunun mevcudiyeti, sağlık ve sanitasyon ile bağlantılıdır. Yağmur suyunun toplanması ve yeniden kullanılması, deniz suyunun tuzdan arındırılması ve sulardan enerji üretimi. Ayrıca su rezervini korumak için atık suyun yeniden kullanılması (Birdaud ve Mustafa, 2013).

- Sürdürülebilir tarım: Tarım, çevre ve içerdiği doğal kaynaklarla yakından bağlantılıdır. İnsanların doğal kaynaklar üzerindeki baskıları, gıda ve diğer tarımsal ürünlere olan artan ihtiyaçlarından dolayı artmaktadır. Sürdürülebilir tarım, doğal kaynaklara zarar vermeden şimdiki ve gelecek nesiller için sağlıklı ve yeterli gıda üretmeyi amaçlamaktadır (Hamdaoui ve Jabri, 2016: 31-52).

- Tıbbi atık arıtma projeleri: Bu, tehlikeli atıkların bertarafı için entegre bir güvenli sistemin yönetimi ile gerçekleşir ve finansman, sağlık kurumları tarafından ödenen finansal ücretler karşılığında bu tür atıkların güvenli bir şekilde bertarafı yoluyla projeyi yönetmek için özel sektör ile ortaklaşa yapılır (Bornan, 2019: 208).

- Sürdürülebilir ulaşım: Sürdürülebilir ulaşım, sağlığa veya ekosisteme ve gelecek nesillerin çıkarlarına zarar vermeden bireylerin ve toplumların temel ihtiyaçlarını karşılar.

İster hava, ister su, toprak ve en az gürültü olması kabul edilir (Hefai ve Shakoum, 2016: 336-348).

- Yenilenebilir enerji : Tükenemeyen enerjilerdir, çevre dostudur ve petrol zenginliğinden tamamen farklıdır. Kalıntıları çevreyi kirletmez (Farahat, 2012: 149-156). Bu sektörün gelişimi, enerji hizmetlerinin sürdürülmesine veya genişletilmesine katkıda bulunur. Bu teknolojilerin etkileri: Fosil yakıtlar ve nükleer yakıtların kullanımıyla ilişkili sağlık ve çevresel etkilerin azaltılmasını içeren faydalara sahiptir (Adib vd, 2014). Talbi ve Sahl (2008: 205) ya göre atmosferdeki bazı gazların ve geleneksel enerjilerin konsantrasyonunun artması sonucu küresel ısınmanın yükselmesi olarak bilinen ve en önemlisi karbondioksit olan küresel ısınma olgusu, günümüzün en önemli olaylarından biridir. Diğer yandan, güneş enerjisi, rüzgar enerjisi ve organik malzemeler gibi yenilenebilir enerjiler ise enerji tasarrufu, çevre ve iklim koruma alanında önemli bir rol oynamaktadır. Diğer gazların yanı sıra karbondioksitten kaynaklanan emisyon miktarı da 2017 yılı için yaklaşık 190 milyon ton olarak izlendiğinden, kirletici gazların emisyonu çevre kirliliğine neden olmaktadır.

- Yeşil binalar: Çevre dostu inşaat projelerini hayata geçirmenin birçok yolu vardır. İster yeni bir binanın inşaatı olsun, isterse mevcut bir binanın yeniden yapılandırılması olsun. Yeşil binaların temel amacı, çevreyi ve toplumu olumsuz etkilemeyecek şekilde hasarı mümkün olan en aza indirmektir, bu amaç yeşil finans ve yeşil teknoloji yaklaşımları arasında ortak bir hedef olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle yeşil inşaatın finansmanı için üzerinde durulması gereken birçok husus vardır ("What is green building? Explaining eco-friendly construction," 2017):

- Geri dönüştürülmüş çelik cam gibi sürdürülebilir yapı malzemelerinin yanı sıra kauçuk gibi yenilenebilir malzemeler kullanma imkanı tercih edilir.

- Yağmurdan yararlanmak, suyu iyi kullanmak, geri dönüştürmek, daha iyi toplayıp ve arıtmak gerekir.

- Şehirleri aydınlatma, ısıtma ve diğerleri ile güçlendirme yeteneğine sahip doğal enerjiyi kullanarak enerji kullanımını ve maliyetlerini azaltmak gerekir.

- Güneş enerjisi kullanımı gibi inşaat sırasında ve sonrasında yenilenebilir enerjilerin kullanımını gerekir.

Yukarıdakilerin özet , Qaid ve Younis (2017: 138-153)' a göre binalar için tasarım süreci, çevreye saygıyı ve tüketimi en aza indirmeyi içerir. Enerji, malzeme ve kaynaklar ile inşaat ve kullanımın çevre üzerindeki etkilerini en aza indirmek hedeflenir. Bu binalarda kaynaklar, özellikle enerji ve su, geleneksel muadillerine göre çok daha az tüketilerek enerji tüketimini ve kirliliği azaltmaktadır.

- Atık yönetimi: Mineraller ve cevherler gibi enerji ve doğal kaynakların, enerji, yakıt, toprak, su, biyolojik kaynaklar ve atmosferin korunmasına yardımcı olur. Bunu, kaynağın üretkenliğini artırarak ve atık üretimini ve geri dönüşümünü azaltarak yapar (Hassan, 2019).

- Yeşil tahvil yatırım projeleri : Yeşil tahviller, diğer tahviller gibi, sabit bir getiri sunan ve yeni veya önceden var olan sürdürülebilir kalkınma projeleri için kısmen veya tamamen finansman veya yeniden finansmanda kullanma taahhüdü sunan bir borç ve borçlanma aracıdır. Bu tahvilin bir finans veya devlet kurumu veya hatta bir şirket tarafından belirli bir süre için fon toplamak amacıyla çıkarılabilmesi için, tahvil sahibi, gelirlerin yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, daha düşük karbon emisyonlarına yol açan projeler vb. yeşil projelere yatırılmasını sağlamalıdır. Bu tahviller, ister tahvil sahibi ister yatırımcı olsun, her iki taraf için de karlı kabul edilir.

Yukarıda ifade edildiği gibi yeşil finanstan bahsetmenin tesadüflerden değil, çevreyi ve iklim güvenliğini tehdit eden olgu ve sorunlardan kurtarma ihtiyacının dayattığı bir zorunluluk olduğu anlaşılabilir. Çevreyi korumak için ise, bireyler için yüksek düzeyde bir sosyal yaşam şekilde sürdürmek için bu riskleri önlemeye yönelik önemli yöntem ve stratejilere yaklaşmak ve tasarlamak gerekir. Ayrıca devlet, sorumlu çevre bilincini canlandırmaya ve yeşil yatırımı teşvik etmeye çalışmalıdır. Devlet aynı zamanda, çevresel, ekonomik ve sosyal zararlar olsun, zararlı yöntemler değil, yeşil yatırım için en başarılı sebepleri ve mekanizmaları bulmalıdır. Bu nedenle, toplumun geri kalanı pahasına seçkinlere fayda sağlayan kapitalist sisteme dayanarak ve kapitalist sistem ekonomik, sosyal ve çevresel çıkarları birleştirmede başarısız olduğunu kanıtladığı için, bugün yeni bir finansman kavramına ve yeni yöntemlere ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu bir sonraki kavram olan Yeşil İslami Finans'a işaret etmektedir. Bu işte üç boyutun aynı anda buluşmasını sağlamak için bir finanstr.

1.2. Yeşil İslami Finans

Daha önce olduğu gibi, önce İslam ekonomisinin tanımına değinerek yeşil İslami finansın tanımını ele alınacaktır. İslami ekonomik sistem, 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki küresel mali krizden sonra dünya çapında daha çok duyulmaya başlandı. Kapsayıcı olması, ahlaki ve sosyal boyutları nedeniyle ve krize neden olan faize dayalı sistemin dışında çalışmayı kabul etmesi nedeniyle batılı ülkeler tarafından İslam ekonomisine ilgi arttı.

Hatta resmi Vatikan gazetesi "Osservator Romano" da "İslami finansın etik ilkelerinin bankaları müşterilerine eskisinden daha etkili bir şekilde yaklaştırabildiği ve bankaların beklenen gerçek ruha sahip olmalarını sağladığı belirtildi " (Al-Jarida Al-Ektisadia, 2009).

Al-Fancari (2010: 30) 'a göre İslam ekonomisi: "İktisadi faaliyeti İslam'ın ilke ve ekonomik ilkelerine göre yönlendiren ve organize eden İslam ekonomisidir". Bu, en basit ve en kapsamlı tanımdır. Son zamanlarda Al-Fancari İslami ekonomik sistemi şu şekilde tanımlamıştır: "İslam iktisat doktrininin uyguladığı uygulamalarıdır, yani İslam'ın kökenlerini ve ekonomik ilkelerini toplumun içinde yaşadığı maddi bir gerçekliğe havale etmek, her İslam toplumunda yönetici otorite tarafından benimsenen bilimsel yöntemler, planlar ve ekonomik çözümlerdir. "

Yukarıdakilerden çıkarabileceğimiz sonuç, araştırmacıların araştırmalarının çoğunda gözden kaçırdıkları ve bunun için net bir tanım yapmadıkları, her ekonominin ise sürdürülebilir kalkınma güdülerine ulaşmaya dayalı olduğu İslami yeşil ekonomi kavramıdır. Yeşil İslam ekonomisi İslam hukukuna ve amaçlarına uygun finansman yöntemleri ve ürünleri bulmak ve icat etmek, çevre korumaya yönelik uluslararası standartlara uyma amacı yanı sıra refaha ulaşmak, altyapıyı korumak, saygın bir sosyal seviye sağlamak ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktır. Açıkça söylemek gerekirse, İslami yeşil ekonomide yatırım, meşruiyetini sağlamak için Şeriat ilkelerine uygun olmalı ve çevre dostu olması sağlanmalı ve böylece sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için çevre koruma ilkelerine uymalıdır.

1.2.1. Yeşil İslami Finans Tanımı

İslami finans şu şekilde tanımlanır : "Sahibinden menfaat sağlamak amacıyla bir serveti, onu yöneten ve şeriat hükümlerinin izin verdiği bir getiri karşılığında tasarrufta bulunan başka bir kişiye aynı veya nakit olarak sunmaktır "(Kahf, 2004).

Bir başka tanım:

"Bir gerçek veya tüzel kişinin, başka bir gerçek veya tüzel kişiye, ya bağış (sübvansiyon ve yardım) olarak ya da iki taraf arasında kar elde etmek amacıyla yatırım yapmak üzere bir işbirliği yolu olarak fon sağlamasıdır. Her birinin çalışmasının niteliğine ve sermayeye ve idari ve yatırım kararlarına katkısının boyutuna göre önceden kararlaştırılan bir yüzde esasına göre arala rında bölünür "(Al-Sartavi, 1999: 97).

Finansal sektörü gerçek ekonomiye bağladığı ve risk paylaşımını, ortaklık tarzı finansmanı ve sosyal sorumluluğu teşvik ettiği için etik, kapsayıcı ve sosyal açıdan sorumlu bir finans biçimi olarak kabul edilen İslami finans, dünya çapında kalkınmayı finanse etmek için etkili bir araç olarak ortaya çıkmıştır (Asutay, 2013: 55-63).

Genel olarak, İslami finans, İslam Şeriatının ilke ve hükümlerine uygun belirli bir finansal faaliyete yapılan finansal yatırımdır, bu nedenle yasal ve şeri olarak izin verilen bir amaca dayalı olmalıdır. İslami finans uygulaması, her türlü tefecilik ve onun yol açtığı sorunları içermediği gibi, hiçbirini ihlal etmeden tüm bireylerin çıkarlarını sağlayan sorumlu, şeri ve sosyal bir yatırımdır. Bu uygulamada finansman sağlayan için de finansmandan yararlanan için de, faiz söz konusu değildir, insanların parası haksız yollarla ele geçirilmez. Ayrıca İslami finans, İslam ekonomisi ve finansı ilkelerinin sunduğu hukuk güvenliği ve adaletine tabidir.

Kur'an-ı Kerim'de: Allah diyor ki:

(وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْخِلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) البقرة: 188

(Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin. Bile bile, günaha saporak, insanların mallarından bir kısmını yemeniz için onun bir parçasını yetkililere aktarmayın) Bakara: 188

(وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا) البقرة: 275

(Hâlbuki Allah alım satımı helâl, faizi ise haram kılmıştır) Bakara: 275

Bu nedenle İslami finans uygulamaları çalışan erkesin İslami ahlaka sahip olması ve işlemlerin yasal düzenlemelerine ve içtihatlarına aşına olması gerekir. İslami finansı klasik finanstan ayıran şey budur, çünkü bir dizi kural ve etik ilke tarafından yönetilir, bu da onu her iki tarafın haklarını korumaya hevesli etik finans yapar. İslami finans kavramına "yeşil" kelimesinin eklenmesi, İslami finansın doğasında temel olarak garanti edildiğinden yeni bir ekleme değildir. Bu klasik iktisadın tamamen zıttıdır. Çünkü klasik iktisat, İtalyan düşünür Niccolo Machiavelli 'nin sözüne "Amaç aracı meşrulaştırır " İngilizce olarak "Ends justify means" bağlıdır. Bu yöntem sadece bir tarafın menfaatine işlese ve karşı tarafa maddi ve manevi zarar verse bile geçerlidir.

Bu alanda "Yeşil" kelimesi çoğunlukla, "Etik" anlamında kullanıldığından (Al-Roubaie ve Sarea, 2019), İslami finasta bir yönüyle etik finans olduğundan ve topluma saygısı, çevre dostu olması ve onu korumaya teşvik etmesi nedeniyle adında yeşil yer almasa da yeşil niteliği taşıdığı açıktır (Asutay, 2013: 93-113). Avantajlarından biri, yeşil projelere yatırım yapmak için geleneksel sektörden, İslami sektörü geniş bir yatırımcı tabanını çekebilmesidir. Çünkü İslami Finans sosyal ve çevresel kalkınmanın yanı sıra finansal gelişmeye (kâra) önem veren finansmandır. Onu, kârın bir tarafla sınırlı olduğu ve diğer tarafı sömürerek sınırlandırıldığı klasik finansmandan ayıran şey budur. Ayrıca fonların sadece yeşil projelerde kullanılması için yatırımcılara gönderdikleri tavsiye ve talimatlarla sürdürülebilir kalkınmayı sağlayan projelere fon yönlendirmede tercih edilirler. Altyapı projeleri ve gelişmekte olan ekonomiler için gerekli tüm fonları sağlayan İslami finans piyasası ışığında sürdürülebilir kalkınma için gerekli koşulların çoğunun doğrulanmasını sağlar (BursaMalaysia, 2020).

Böylece, daha önceki çalışmaların neredeyse tamamında eksik olan yeşil İslam ekonomisi kavramına ulaşıldığı gibi, şimdi yeşil İslami finans kavramına da ulaşabilir. Çevre, iklim değişikliklerinin kontrolüne saygı duymanın yanında, yasaklama ve izin verme biçimlerinde İslam Şeriatının hüküm ve kontrollerine uyan her finansman İslami finans demektir. Altyapı projelerinin finansmanının yanı sıra, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ışığında yenilenebilir enerji ve ani iklim değişikliklerine karşı mevcut tüm projeler de bu kapsamdadır. Yani her finansman ve yatırım, yukarıda sayılan tüm şartları sağlıyor ise Yeşil İslami finansman ve yatırımı sayılır.

1.2.2. Yeşil İslami Finansın Önemi

İslam, toplumun tüm meselelerini ve hayatın her alanını kapsayan kapsamlı bir dindir. Dolayısıyla İslam'ın çevreye ve paraya olan ilgisi, onun iyi bir şekilde kullanılması ve dağıtılması, önemsendiği zaruretler arasında yer almıştır. Bunun için açık kurallar koymuştur.

Bu, Yüce Allah'ın Kutsal Kitabında söylediklerine dayanmaktadır:

(مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ) الأنعام: 38

(Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.) En'âm : 38

Bu sistemi oluşturan tüm temel kavramlar, ahlak ve İslami meşruiyet ile bağlantılıdır. O yüzden, İslam, ekonomik sistem ve finans, etik, sosyal vb. konularda temel düzenlemeler yapmış, serbest piyasayı belli ölçülerde kabul etmekle birlikte her şeyi kendi haline bırakmamıştır.

Bu, Adam Smith'in ünlü Fransız sözü "Laissez faire ,laissez passer" ile çelişmektedir. Bu deyim'in Türkçe anlamı şudur: "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" serbest piyasanın özünü oluşturan bir tabirdir. Bu ifadenin anlamlarından biri, kapsamı ne olursa olsun serbest piyasayı ve çalışmayı teşvik etmektir. Yani bu iş haram içerse veya katılanlardan birine zarar verse de caizdir. Bu, elbette, İslam şeriatına ve İslam ekonomisi ve finansı ilkelerine aykırıdır.

Buradan hareketle Yeşil İslami Ekonomi ve Finans kavramları için en önemlileri şu şekildedir:

1.2.2.1. İslam'da Mal'in Tanımı ve Önemi

EL-Mısri (1989: 50-54)' ya göre, mal : "Sahip olunan eşya anlamındadır. Yani mülkün mahallidir." Sözlükte ise insanın sahip olduğu her şey anlamındadır. Yine sözlükte, mülk edinilmeyen şeye mal denilmez: yani ormandaki ağaç, sudaki balık ve havadaki kuş gibi.

Hanefiler, malı "İnsan tabiatının kendisine eğilim gösterdiği, bağışladığı, insanlardan sakındığı şey", "İhtiyaç zamanında kullanılmak üzere biriktirilebilir", "Darlık ve zaruret hâllerinde kullanılabilir" (İbn Abidin Haşiyesi 5/5,4/501) diye tanımlar.

Fukahanın Cumhur'una göre mal ise: kavram olarak daha geniş bir anlama sahiptir: "Mal, mübah bir faydanın elde edilmesini mümkün olan her şey." Yani o, yararlanmaya

müsaittir. Bu ister aynı bir mal olur, bir fayda, bir borç veya bir hak olabilir. Mal türlerini şu şekilde tanımlamıştır: Nakit mal, likit mal, borçlar, faydalar ve haklar.

Malın parasal niteliğine gelince, İmam Tahir İbn Aşur şöyle der: " Şeriatın gözünde para küçümsenemeyecek bir servettir. Paranın bu özelliği, beş şeyin birleşiminde bulunur: biriktirebilme, arzulanma, pazarlık edilebilme, değer belirleme ve son olarak edinilmedir" (Ben Ashour, 1988: 71).

Aynı zamanda, El-Mısri (1989: 50-54) ya göre: " İslam bizi malı çalıştırmaya ve borç tutmamaya yönlendirir, toprağı atıl bırakmamızı ve ticari ihtikar edip saklamamızı , emrederken nakit parayı istif etmemizi men eder ."

Özetle, kazanılan para olarak değerli şeylere sahip olunabilecek para ile İslam'da sahip olunmayan mevcut doğal kaynaklar arasında fark vardır. Güneşin ısısı ve enerjisi, hava ve rüzgâr enerjisi, genel olarak su gibi sahip olunamayan paralar kamu malıdır. Sahip olunmayan çaba veya çalışma yoluyla elde edilmeyen her şey, özel olarak sahip olunamaz, çünkü iyi kullanılması, yönetilmesi ve adil bir şekilde dağıtılması gereken kamu malıdır. Her zaman ahlaki yönüne bağlayarak, mesela İslam'ın yasakladığı alanlara yatırım yapmak ve onu istismar etmek caiz değildir. Bu ikinci önemli tanım olan, yani emek ya da çalışmanın İslam'daki değerine götürür.

1.2.2.2. İslam'da Emegın Tanımı ve Önemi

Öncelikle, İslami finans alanında çalışmak veya emek vermek büyük önem taşımaktadır. Çünkü bir kişi tarafından yapılan her finansal veya yatırım çabası, bir şekilde ondan sorumludur. İslam'da çalışmak ibadet olarak kabul edilir ve birey bundan sorumlu tutulur ve önce Allah'a, sonra topluma karşı sorumludur. Yani kişinin istediğı gibi ve sevdiği işlerde çalışması mümkün değildir. Kişinin davranışları, topluma zarar vermeme hakkını garanti eden İslam hukukuna uygun olmalıdır. Birey mutlak özgürlük içinde hareket etmez ve bireyin özgürlüğü başkalarının özgürlüklerine müdahale ettiğinde sona erer. Fransız düşünür "Montesquieu'ya atfedilen ünlü sözde belirtildiğı gibi, şöyle demiştir:" Başkalarının özgürlüğü başladığında senin özgürlüğün biter ". Bazıları da bu düşünürün ana sözünün "Özgürlük yasanın izin verdiği şeydir" olduğunu söylemektedir. Aralarında doğru olan ne olursa olsun, bu iki ifade insan özgürlüğünün her zaman sınırları olduğunu

ve bunun iş ve çalışma da dâhil olmak üzere tüm meselelerde olduğunu teyit eder. Yani bir kişinin, başkalarının özgürlüğüne müdahale eden her eylemi kabul edilememektedir.

Ancak Cenab-ı Hak, meseleyi hiçbir zaman izafiyete bırakmamıştır. Çalışmaya teşvik eden pek çok ayet ve hadis vardır. Allah Teâlâ buyuruyor:

(وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ اِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ)التوبة: 105

(De ki: "Durmadan bir şeyler yapın; yaptıklarınızı Allah da peygamberi de müminler de görecektir. Sonunda, gizliyi de açığı da bilen huzuruna çıkarılacaksınız ve O size yapmış olduklarınızı haber verecektir. ") Tevbe :105

Siz çalışınız sonucunu Allah, Resülü ve müminler her şey görecektir.

(هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُور) الملك : 15

(Göktekinin sizi yerin dibine batırmayacağından emin misiniz? Bide bakarsınız yeryüzü alt üst olmuş!) Mülk :15

(فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) الجمعة: 10

(Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığında Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Bilerseniz, bu sizin için çok hayırlıdır.) Cuma :10

Bu konuda Resulallah (sav) şöyle buyurur: "kişi kendi elinin emeğinden daha hayırlı bir yemek yememiştir. Allah'ın Peygamberi Davud (as) kendi el emeği ile geçinirdi." (Buhari) Kimileri bu hadisten el ile çalışmayı ve el sanatlarına davet anlamını çıkarmaktadır. Dolayısıyla İslam hukuku ilkelerine dayalı, toplum üyelerine ve doğaya saygılı, onlara zarar vermeden yapılan her türlü çalışma geniş anlamda ibadet sayılır. Bu anlayış, insanları çalışmaya ve üretmeye sevk ve teşvik eder. Tembelliğe karşı İslam faydalı ilim ve çalışmaya davet eder. Bu çalışma, emek ve çaba kavramı bu anlamda İslam iktisadında ve finansında da bulunabilir. Açıkçası, başkasına yararı dokunan çalışmamak, faydası sadece kendisine olan emekten daha faziletlidir. Çünkü emek ve çalışma önemli bir esastır. Hatta tabiata, çevreye hiçbir şekilde zarar vermemek, makul bir şekilde kullanıp tüketmek, iyi bir şekilde paylaşıp dağıtmak çok önemlidir ve bütün bunlar sadece İslam ekonomisi ve finansı açısından anlamlıdır.

İbni Haldun (2004, 2: 907-908) şöyle de:

"Bilmiş ol ki kazanç elde etmek, kâr elde etmek ve kâr temin etmeyi amaçlamakla mümkün olur. Rızık temini için çalışmak ve emek sarfetmek gerekir. Bilmiş ol ki insanın elde edeceği fayda ve mallardan edineceği kâr, bu mallar sanayi malı ise kendisinden temin edilen fayda çalışmasının değeri olur. Çünkü burada sadece çalışma-emek vardır. Bu ise değerden küçük veya büyük bir hisse sağlar."

Emek ve çalışma İslami anlayışta çok değerlidir ve İslam bu hususta önemli uyarı ve teşvikler yapmaktadır. Resulallah (sav) şöyle der: "Her kul, ömrünü nerede geçirdiğinden ilmi ile ne işlediğinden, malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve bedenini nerede çürüttüğünden sorulmadıkça kıyamet günü serbest bırakılmaz." (Tirmizi Süneninde Kıyametin sıfatı kitabında rivayet etti ve bu Sahih tir dedi.) (Sünen-i Tirmizi, 4/612).

1.2.2.3. İslam'da Mülkiyet Kavramı

Tanım olarak, mülkiyet kelimesi Arapçada bir şey içermek, bir nesneye sahip olmak ve onda tasarruf etme (kullanma) yetisi anlamlarına gelmektedir.

İslam'da 'Mutlak' mülkiyet sadece Allah'ın mülkiyetidir. İnsanın mülkiyeti ise 'sınırlıdır', yani sorumlulukları ve sınırları vardır (El-Mısri ,1989: 55-59) .

(وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) آل عمران : 189

(Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Allah'ın her şeye gücü yeter.) Âl-i İmrân :189

Dolayısıyla İslam'da mülkiyet, diğer ekonomik sistemlerden farklıdır. Mutlak olarak, yalnızca Allah'a aittir ve insan, toplumdaki diğerlerinin kaynakları için ihtiyaçlarını dikkate alarak, yaşamında yararlandığı ve kendisine yettiği şeyleri kullanmada onun halefidir.

Mülkiyet tek başına tasarruf yetisi diye tanımlanmaz. Mülkiyet, sahibine aynı anda hem kullanma hem de elden çıkarma hakkı verir. Bazen insan malik olur ama tasarrufta bulunmaz veya bunun tersi olan tasarruf yetisi olup sahiplik yetisi olmayan (vekil gibi). Bunlar, çifte mülkiyete sahip olduğu için İslami finans sisteminde mülkiyetin özellikleridir: bir yanda bireysel mülkiyet ve diğer yanda kolektif mülkiyettir. Bireysel mülkiyet ile kolektif mülkiyet arasında, İslam hukukunun ölçüleri çerçevesinde bir denge kurulmalıdır, böylece bireysel çıkar ile kolektif çıkar arasında herhangi bir zarar oluşmaz.

Özel mülkiyete gelince, bu mülkiyet türü fertlere ait olup fertler kontrol etme ve yararlanma hakkına sahiptir. İslam'da her çalışmanın neticesinde mülk edinme hakkı olduğuna göre, tabii olarak özel mülkiyet de vardır. Yani eğer özel mülkiyete cevaz olmazsa aynı zamanda emek sahibinin emeği sonucu kendi ve bakmakla yükümlü bulduklarının ihtiyacından fazlasını mülkiyetinde bulundurması da caiz olmayacaktır (El-Mısri ,1989: 55-59).

Bu nedenle, bu İslami sistem bireysel mülkiyeti korur, dolayısıyla her birey, ortak çıkara ve çevreye hiçbir zarar verilmemesi koşuluyla, arazi, şirket veya benzerlerine sahip olma hakkına sahiptir.

(لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَ) النساء: 32

(Erkeklerin de kazandıklarından nasipleri var, kadınların da kazandıklarından nasipleri var.) Nisâ :32

1.2.2.4. İslam'da Ekonomik Özgürlük Kavramı

Öncelikle bilinmelidir ki İslam iktisadı ve finansı ile uğraşmanın temel ilkesi, yasaklayan bir metin olmadıkça, caizlik ve özgürlüktür. Bu nedenle kişi, İslam hukukuna aykırı olmadığı sürece, istediği herhangi bir faaliyette bulunma hakkına sahiptir (Abu Hamad, 2006: 40).

Müslüman, üretim, çalışma ve mülk edinmede tamamen özgürdür. Fakat onun özgürlüğü başkalarının özgürlüğü başladığı anda biter (El-Mısri, 1989: 37).

Dolayısıyla, başkalarının hürriyetine veya İslam şeriatının esaslarına aykırı olan ve/veya çevreye zarar veren ve bozan her türlü eylem, özgürlüğün sınırınıdır. Dolayısıyla İslami ekonomik sistemde ölçülü ekonomik özgürlükten bahsedilmektedir. Bu özgürlük, bireyin kendi çıkarına ve toplumun çıkarına uygun olarak, İslam'ın helal ve haram hükümlerini dikkate alarak ve mevcut servetin uygun şekilde kullanılmasıyla çerçevelenmiş bir özgürlüktür.

Bahsedilenlerin bir özeti olarak, Al-Tariqi (2009: 27-29) ya göre İslam ekonomisinde özgürlük, aşağıdakiler de dahil olmak üzere kısıtlamalara tabidir:

- İktisadi faaliyet meşru, helal ve haram ilkelerine ve etik değerlere uygun olmalıdır.

- Devlete kamu çıkarlarını korumak için müdahale etme hakkının verilmesi ve İslam öğretileriyle bağdaşmayan ekonomik faaliyetlerde bireylerin özgürlüğünü sınırlayarak onu korumak amaçlanır.

- Müslümanı, başkalarının menfaatlerine ve dolayısıyla bir bütün olarak toplumun menfaatine dikkat edecek şekilde eğiterek, başkalarına zarar veren her türlü davranışı durdurur.

1.2.3. Sürdürülebilir Kalkınmaya Özen Göstermede İslami Ekonomik ve Finansal Sistemin Önceliği

İslam her zaman hayatın her alanını kapsayıcı olmuştur, dolayısıyla dinin toplum ve çevre hayatına nüfuz eden her şeye olan ilgisinden artık şüphe yoktur. Bu nedenle İslam sosyal sorumluluk kavramını teşvik eder. Bu ilke çevreye duyulan ilgi, toplumun yaşam standardını yükseltmeye yönelik ilginin bir parçasıdır. Böylece İslam, insanları zarar görmekten korumak için bireysel özgürlük ve mülk sahibi olma hakkına sınırlar koyar ve onları korumak ve zenginleştirmek için çaba göstermeye teşvik eder.

Dolayısıyla Cenab-ı Hak, insanı yolsuzluk noktasına kadar serbest bırakmamış, aksine onu iyi davranmaya sevk eden hükümler ve amaçlarla bağlı kılmıştır.

(هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ نَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ) الملك : 15

(Yeryüzünü sizin için kullanışlı hale getiren O'dur. Üzerinde dolaşın ve Allah'ın rızkından yiyip için; (ama unutmayın ki) dönüş yalnız Allah'a dır.) Mülk : 15

Bu ayet, İslami ekonomik faaliyet çarkının bir özetidir. Çünkü İslam ekonomisinin asıl amacı olan dünya ve ahiret refahı olan ana hedefe ulaşana kadar çalışmayı, üretkenliği, toprak mücadelesini ve ardından tüketim ve yeniden dağıtımını teşvik eder.

İslami finans ve ekonomiyi diğer pozitivist olanlardan ayıran şey, üç önemli boyutu içerir. Bunlar, ideolojik boyut, kâr ve zarar paylaşımı ilkesine dayalı bir boyut ve sosyal ve etik boyut. Hiçbir boyut diğerinden daha az önemli değildir ve üç boyut bir araya gelmedikçe İslam ekonomisi ve finansı hakkında konuşmak mümkün değildir. Bu, İslam ekonomisini ve finansını kalkınma kavramına ve amaçlarına daha yakın hale getirir ve bunları benimseyip projelerini finanse edebilir. İslam Şeriatı Kuran ve Sünnet yoluyla doğal kaynakları korumayı, okyanus ve çevrenin temizliğini benimser ve insanı Allah'ın yeryüzünde halifesi olmaya ve yeryüzünde çalışmaya teşvik eder.

(ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ) يونس: 14

(Nasıl davranacağımızı görelim diye yeryüzünde sizi, onlardan sonra yerlerine getirdik.)

Yunus:14

(مَنْ عَمِلْ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) النحل
97:

(Erkek olsun kadın olsun, kim inanmış bir insan olarak dünya ve âhirete yararlı işler yaparsa kesinlikle ona güzel bir hayat yaşatacağız ve böylelerinin ecirlerini de muhakkak surette yapmış olduklarının daha güzeliyle vereceğiz.) Nahl:97

Bu ayetlerin sürdürülebilir kalkınma perspektifinde toprağı islah etmeye, zenginliği iyi kullanmaya ve sürdürülebilirlik için çalışmaya teşvik etmeye işaret ettiği söylenebilir.

Cenab-ı Hak yeryüzünün imarında güzel ahlaka sahip olmanın, onu bozmamanın ve kaynaklarını sömürmemenin önemini vurgulayarak şöyle buyurmuştur:

(وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ) الاعراف: 56

(İslah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın.) A'râf: 56

(وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ) القصص: 77

(Ülkede bozgunculuk çıkarmaya kalkışma. Çünkü Allah bozguncuları sevmez!) kasas :77

Bütün bu ayetler, İslami perspektifte ve özellikle İslam ekonomisinde kalkınmanın öneminin bir göstergesidir. Bununla birlikte sürekliliğin, ekolojik ve ekonomik dengenin, dağıtımda adaletin ve sosyal dayanışmanın önemini vurgulamaktadır. İslam ekonomisinin ışığında temel amaç, ekonomik kalkınmayı insan ahlakı ile birleştirmek, böylece taraflar arasında ihlallerin olmaması, yeteneklerinin ve kazanımlarının istismar edilmemesi, hiçbir grubun refahını diğerinin pahasına elde edilmemesi sağlanmaya çalışılır. Bu ilkeler üretim, dağıtım ve tüketimin tüm ekonomik aşamalarında kendini gösterir, bu nedenle sınıflar arasında büyük bir eşitsizlik yoktur ve aralarında örneğin sadaka ve zekâtın yasallaştırılması açısından, toplum arasında fırsat eşitliği gibi tamamlayıcı bir ilişki empoze edilir.

Yukarıdakilerin bir özeti olarak, İslam ekonomisinin sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisi, derinliği İslam dininden kaynaklanan bir ilişkidir. "Sürdürülebilir kalkınma" teriminin modernliği, İslam ekonomisi kavramı, boyutları ve hedefleri üzerindeki etkisini

sorgulamamaktadır. Temel olarak İslami düzenlemeler; insan yaşamının sürekliliğini düzenlemek ve yaşamın temellerini sömürü olmadan, üretim, tüketim ve dağıtımını kontrol etmek içindir.

İslam düşüncesinde sürdürülebilir kalkınma kavramı; bireyin ahlaki, kültürel ve sosyal gelişme hakkı da dahil olmak üzere toplumun mevcut ve gelecekteki gereksinimlerini, maddi veya manevi olarak sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu durum İslam düşüncesinde sürdürülebilir kalkınma ile klasik düşüncede sürdürülebilir kalkınma arasındaki farkın bir kaynağı olarak kabul edilir (Al-Fiqi, 2007).

Özet olarak, yeşil İslami finans ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki şeriate tabidir. İslami Şariat, çevre dostu yeşil projeler için gerekli finansman yöntemlerini geliştirmek için çalışan İslami finans mühendisliğinin motorudur. İslami finans bu şekilde sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için çalışmaktadır.

1.2.4. Sürdürülebilir Kalkınmaya Katkıda Bulunan İslami Finans Kaynakları

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına yardımcı olmak için İslami finansın en önemli kaynakları arasında şunlar yer almaktadır:

-İslami Bankalar: Bankacılık sektörü, İslami finansın belkemiğidir ve varlıklarıyla en büyüğüdür. (2018'de toplam pazarın yaklaşık %72'sini kapsayan yaklaşık 1,6 trilyon dolar) (IFSB, 2019) İslami bankalar, İslami Şariat kuralları çerçevesinde, toplum üyelerinden nakit kaynakları çekmek ve bunların büyümelerini ve kâr elde etmelerini sağlayacak şekilde değerlendirmek için çalışan parasal finans kurumları olarak bilinir. Bu kesinlikle İslami Şariat hükümlerine uygundur (Mordor Intelligence, 2022). İslami ve ticari banka arasında belirtilmesi gereken farklılıklar arasında şunlar bulunmaktadır:

- Faizsiz bir sistem: Faizli tüm işlemlerin ve bununla ilgili sonuçların iptal edildiği bir sistemdir.
- Kâr ve zarar paylaşımı prensibi ile çalışmak: Kâr ve zararın, hissedarların/müşterilerin sermaye veya mevduattaki payları oranında dağıtılması durumunda söz konusudur.
- Şariat hükümlerine uygun yollarla kaynak ve tasarruf toplamak: Zira İslam hukuku kabul edilmeyen işlemlerle ilgilenmez.

- Kaynakların kullanımı yoluyla kısa ve uzun vadeli yatırımlarda birikmiş tasarruflar ınkalkınma sürecinde ekonomik ve sosyal boyutlarına odaklanması.
- Ekonomik kalkınmayı sosyal kalkınmayla ilişkilendirmek :İslami bankalar sosyal boyutları ve toplum hizmetine olan ilgileri ile bilinirler ve bu nedenle yatırımları genellikle toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya dayalıdır.

- İslami Yatırım Fonları :

"Hissedarlardan standartlaştırılmış değer sukuk veya yatırım belgeleri şeklinde tasarruf toplayan anonim şirket şeklindeki finansal kuruluşlardır. Tasarruf sahipleri adına esas olarak menkul kıymetler ve diğer yatırım alanlarına yönetmek ve yatırım yapmak için başka bir tarafa emanet etti. Bu, elbette, en az riskle ve önceden kararlaştırılan şartlara göre en yüksek kâr getirisini elde etme amacı ile yapılır" (Al-Enzi, 2014: 15).

Elbette yatırım fonlarının İslami bir karakter kazanması için yönetenlerin İslami Şeriat tarafından izin verilen ve kabul edilen belirli alanlara yatırım yapması gerekir. Özet olarak, bunlar:" Yatırım yapan fonlar meşru finansal araçlarda ve tefecilikle uğraşmayın " (Al-Hasani, 1999: 21).

- Zekat Fonu: Zekat, İslam'ın beş şartından biri olduğu için bir Müslümana farzdır.

(فَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۗ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ) المجادلة: 13

(o halde namazı özenle kılın, zekâtı verin, Allah'a ve resulüne itaat edin. Allah yapmış olduklarınızdan tamamen haberdardır.) Mücâdele :13

İslam, parayı Allah'ın parası olarak gördüğünden, Allah'ın emrettiği şeylere harcamak, Cenâbı Hakk'ın talimatına göre emanetin elden çıkarılmasını emretmektedir. Ayrıca zekât, zenginliği adil bir şekilde yeniden dağıtan önemli bir ekonomik kaynaktır. Zekât, zenginliğin yeniden dağıtılması yoluyla kalkınma sürecine önemli ölçüde katkıda bulunduğundan, İslami ekonomik sisteminin temel bir bileşeni olarak kabul edilir. Bu, elbette toplum üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir, çünkü zekâtın, Allah'ın Kitabında adı geçen hak sahiplerini gözetme ve dayanışmaya dayalı önemli bir sosyal işlevi vardır.

(إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۗ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) التوبة: 60

(Sadakalar (zekât gelirleri) ancak şunlar içindir: Yoksullar, düşkünler, sadakaların toplanmasında görevli olanlar, kalpleri kazanılacak olanlar, âzat edilecek köleler, borçlular, Allah yolunda (çalışanlar) ve yolda kalmışlar. İşte Allah'ın kesin buyruğu budur. Allah bilmekte ve hikmetle yönetmektedir.) Tevbe :60

Zekâtın artan rolü göz önüne alındığında, zekât fonlarının toplanmasına ve yatırılmasına olan ilgi artmıştır. İslam ülkeleri, zekâtın toplanması ve daha sonra çeşitli kalkınma projelerinin yürütülmesi amacıyla fakir ve muhtaçlara verilen paralar veya iyi krediler şeklinde dağıtılmasıyla ilgilenen bir zekât fonu kurmaya karar vermişlerdir.

- İslami Finans Piyasaları: Bu piyasalar: " Mali açığı olanlar tarafından İslam hukuku ile uyumlu İslami finans araçlarının çıkarıldığı şeri çerçevedir. Bu piyasaların tüm işlemleri piyasanın meşru temelleri tarafından organize bir şekilde ve meşru bir zeminde fon sahipleri tarafından edinilmekte ve dolaşımı meşru taahhüde dayanmaktadır" (Muftah ve Sultan, 2013: 271-272).

İslami Sermaye Piyasaları ise finansal faaliyetlere ve araçlara atıfta bulunmaktadır, (yatırım veya finansman) Şeriat'a uygun ve mevcut geleneksel sermaye piyasasıdır. İslami Sermaye Piyasalarının ana enstrümanlarının özellikle ihraç işlemlerini içerdiği belirtilmelidir, bunlar Sukuk tipi menkul kıymetler ve Şeriat uyumlu hisselerin yanı sıra İslami fonların alım satımından oluşmaktadır. Ayrıca, İslami Sermaye Piyasaları bir devletin ekonomik büyümesinde hayati bir rol oynamaktadır. Böylece Malezya, Pakistan, Türkiye, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri dahil olmak üzere Müslüman çoğunluğun olduğu ülkelerin sayıları giderek artmaktadır. Bahreyn ve Suudi Arabistan nispeten dinamik MCI'lere sahiptir. Müslüman azınlık ülkelerinden İngiltere, İrlanda ve Lüksemburg gibi olgun sermaye piyasalarına sahip ülkeler de İslami bölümler geliştirmektedir (IFSB, 2019) 2018'de İslami Sermaye Piyasalarının varlıklarının %27'sini (yaklaşık 592 milyar \$) İslami finans sektörü oluşturdu (IFSB, 2019). Bu şekilde İslami fonlar 2,8 ve 24,2 oranında Sukuk arasında dağıtılmıştır.

Aynı şekilde İslami borsayı da buluyoruz: İslami borsa, geleneksel borsaya benzer şekilde çalışmaktadır. Ancak şeriat gerekliliklerine tabi kalmaktadır. İlk İslami Hisse Senedi Endeksi Mayıs 1996'da Malezya'da geliştirilmiştir. Bunu Dow Jones endeksi izlemiştir. İslami Piyasa, Dow Jones şirketi tarafından Şubat 1999'da Bahreyn'de başlatılmıştır.

1.3.Sürdürülebilir Kalkınma

Kalkınma kavramı, dünyadaki sosyal ve ekonomik değişimlerin dayattığı birçok aşamadan geçmiştir. Yoksulluk ve işsizlik krizleri arttığında, insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik stratejiler oluşturmayı ve dengeli bir sosyal yaşam tarzı oluşturmayı amaçlayan sosyal boyutlu kalkınmadan söz edilmeye başlanmıştır. Daha sonra, geçen yüzyılın yetmişli yılların ortalarında, dengeli bir yaşam tarzını sürdürmek için kapsamlı bir ekonomik ve sosyal değişim süreci olarak kapsamlı bir gelişme ve insan yaşamının tüm boyutlarına dikkat etme aşaması başlamıştır. Bu durum 1990 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) yeni bir kalkınma kavramını, yani insani gelişmeyi ilan edene kadar devam etmiştir. İnsan, ekonomik, sosyal ve politik ihtiyaçları da karşılamayı amaçlayan insani gelişmenin özüdür. Bu dönemde eş zamanlı olarak, sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik kalkınmadan farklı olan daha geniş kalkınma kavramlarına atıfta bulunmak için ortaya çıkmıştır. Kalkınma kavramı ekonomik kalkınmayı ve kaynakları yeniden dağıtma fikrini içerdiğinden ve sadece zenginliği geliştirmek yerine insani gelişmeye odaklanmak fikrinden dolayı en önemli ve yaygın olarak kullanılan kavram haline gelmiştir. Bu, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma literatürü hakkında bir tartışma yaratmıştır.

1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Sürdürülebilir kalkınmanın araştırmalarda geniş yer kapladığı ve çağın konusu olduğu kuşkusuzdur, ancak başarılı olduğu takdirde toplum ve ekonomi üzerindeki olumlu etkileri nedeniyle her zaman için geçerli bir hedeftir. Dünyanın maruz kaldığı, barışı ve sürekliliği tehdit eden çevresel zararların yanı sıra, genel olarak sürdürülebilirlik kavramına da dikkat edilmesi gerekli hale gelmiştir.

Yaşam, ekonomik ve iklim koşullarının değişmesi, çağların ve teknolojik tekniklerin gelişmesiyle birlikte kalkınma kavramı ile bunlara duyulan ihtiyacın boyutu da değişmiştir. Bu nedenle zamanın gelişimi ile kalıcı ve gelişen bir kavram olarak kabul edilmektedir. İlk olarak 1987 yılında Brundtland Harlen Gro tarafından "Ortak Geleceğimiz" başlıklı bir raporda tanımlandığı gibi, bu terimin önemine değinilmiş ve gelecek nesillerin bunu başarma kabiliyetini azaltmadan, toplumsal ihtiyaçları yükselten ve hizmetlerin mevcut gereksinimlerini karşılayan bir gelişme olarak ifade edilmiştir (Brundtland, 1987).

Bu kavram gelecekte sürekliliği gösterir ve sürdürülebilir kalkınmanın uzun vadeli hedefleri olduğunu doğrular. Aynı fikri onaylayarak, Dünya Bankası sürdürülebilir kalkınmayı şu şekilde tanımlamıştır: "Gelecek nesillerin hedeflerine ulaşma yeteneğinden ödün vermeden, toplumların şu anda ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma, ekonomik, sosyal ve insani ilerleme sağlamak için mevcut nesiller için daha iyi fırsatlar sunmayı amaçlar ve kısa vadeli ve uzun vadeli hedefler arasındaki vazgeçilmez bağlantıdır" (Bou Acha, 2008: 54).

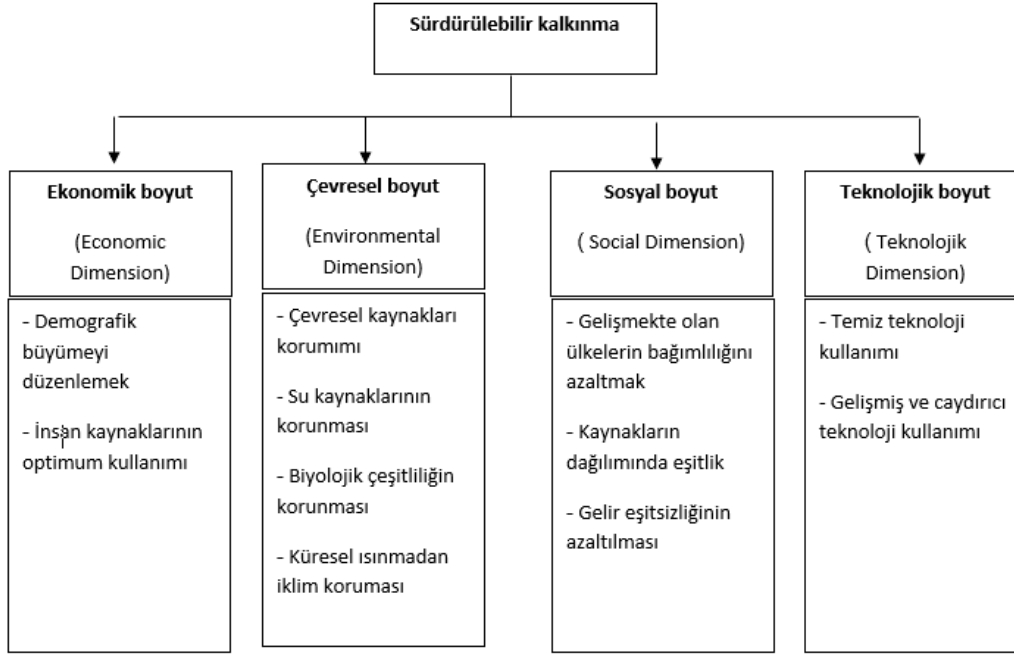
Öte yandan, sürdürülebilir kalkınmanın genel olarak tanımlanmak yerine, boyutlarına ve amaçlarına göre farklı şekillerde tanımlanabileceği ifade edilmektedir.

Örneğin ekonomik boyutları ile tanımlanabilir: Sürdürülebilir kalkınma, Gelişmiş ülkelerde enerji tüketimini ve doğal kaynakları azaltmaya ve genel olarak yaşam standardını yükseltmeye odaklanarak sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarının ve enerjilerinin iyi kullanılmasıdır. Sosyal düzeyde: özellikle köylerde ve daha az gelişmiş iç kesimlerde sağlık, eğitim ve ulaşım başta olmak üzere tüm sektörlerde hizmetler açısından sosyal yaşam standardını yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Çevresel düzeyde: Doğal kaynakların uygun şekilde kullanılması ve bunların daha uzun vadede sürdürülebilirliğini sağlayacak şekilde istihdamı ile ilgilenir; toprakların, ormanların ve su kaynaklarının nüfusun aşırı ve bilinçsiz sömürsünden korunması ve ozon tabakası tahribatının, bitki ve hayvan kıtlığının ve yenilenebilir enerjilerin kullanımının nedenlerini azaltmak şeklinde tanımlanabilir.

Son olarak, teknoloji tarafı dikkate alınarak bakıldığında sürdürülebilir kalkınma, zamana ayak uyduran modern teknolojileri kullanmayı ve aynı zamanda çevre için kirletici ve zehirli gazları azaltarak çevre dostu olmayı ve mal ve hizmet alanında gerekli her şeyi sağlamak için temiz endüstrilere geçmeyi ve çevre dostu teknolojilerin tasarlanmasında bilgi ve enerjinin kullanılmasını amaçlamaktadır (Al-Sheikh,2002: 94).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı şekil 2’de özetlenmiştir.

Şekil 2: Boyutlarına Göre Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Kaynak: Marzeq ve Ben Nafla (2010)

Son olarak, hizmet ve mal kalitesinin iyileştirilmesi yoluyla gelişmekte olan topluluklar için daha iyi bir yaşam standardına ulaşmayı amaçladığından, hedefler açısından sürdürülebilir kalkınma kavramı, vatandaşların çevre bilinci, sosyal ve çevresel boyut arasında sağlam ve bütünleşik bir ilişkinin oluşumunu, ayrıca asgari ücreti yükseltmeyi, yoksulluğu azaltmayı ve uzun vadeli işler yaratmayı hedeflemektedir.

Gelişmekte olan ülkeleri gelişmiş ülkeler düzeyine getirmek için:

- i. İnsan kaynaklarını iyi kullanmak, çevre ve iklimsel krizlere çözüm bulmak.
- ii. Teknolojik gelişim için çaba göstermek.
- iii. Gelişmekte olan ülkelerin toplumlarının iklim, çevre krizlerine karşı sorumluluklarını arttırma ve ilave olarak da bunları iyileştirme ve bunlarla başa çıkma hevesini geliştirmek.

Yukarıdakileri birleştiren bir özet olarak sürdürülebilir kalkınma, gelişmekte olan toplumlar için entegre ve sağlıklı bir yaşam sağlamak için daha önce bahsedilen dört boyut ve bileşenleri arasında bir denge sağlamayı amaçlamaktadır.

1.3.2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Uluslararası Anlaşmalardaki Yeri

Uluslararası konferanslar, sürdürülebilir kalkınmanın ve çevre ile ilişkisi konusunda aktif bir rol oynamıştır. Çevrenin iyileştirilmesi ve kalkınmaya olan ilginin yanı sıra ekonomik büyümenin başarısını belirleyen uluslararası çevre hukuku üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Bu konferanslardan en ünlüleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1992 Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı (Dünya Zirvesi):

Birleşmiş Milletler çevre ve kalkınma arasındaki bağlantıdan önce geldi. 1992 yılında Brezilya'nın başkenti "Rio de Gennaro"da düzenlenen "Dünya Zirvesi" olarak bilinen konferansta kanıtlanmıştır. Bu konferans insanlık tarihinin en büyük toplantısı olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler bunu organize etmiştir: 25 bağlı kuruluşla işbirliği içinde düzenlenen konferansa katılan devlet ve hükümet başkanlarının sayısı yaklaşık 131 idi. Bu konferansa çevre ile ilgilenenlerin yanı sıra 178 resmi hükümet delegasyonu, 1.400 Sivil toplum kuruluşları ve 100'den fazla devlet başkanı katılmıştır. Konferansta Genel Sekreter Maurice Frederick Strong' un en önemli açıklaması: "Bu konferansın önemi, sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında katılım için bir temel oluşturmasında yatmaktadır. Çevreye saygıyı ve kalkınmanın başarılmasını garanti eden sürdürülebilir bir denge yaratmanın acil ihtiyaç olduğunun altını çizdi". Konferansın sonuçlarından biri, çevre ve doğal kaynaklara ve bunların sürdürülebilir kalkınmasına yönelik endişeler konusunda küresel bir fikir birliğine varmak için resmi ilkeler beyanına ek olarak 21. Yüzyıl Gündeminin yayınlanmasıdır (Ali, 2016: 61-63).

Dünya Zirvesi için hazırlık desteği niteliğinde olan birkaç konferans vardır:

- 1990 Bergen Avrupa Ülkeleri Konferansı Norveç'te yapıldı.
- 1991'de Tayland'da Bangkok Konferansı yapıldı.
- 1991 yılında Konferans (Mexico City) Latin Amerika ve Karayipler'de yapılmıştır.
- 1991 yılında Rio'nun tepesinde Dünya Şartı bir projenin geliştirildiği konferanstır (Nairobi).
- Üçüncü Dünya'nın 53 ülkesi tarafından 1992 yılında Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da düzenlenen konferans (Kuala Lumpur Bildirgesi), gelişmekte olan ülkelerin Dünya Zirve'sindeki konumlarını koordine etmek amacıyla yapılmıştır.

- 2002 Johannesburg Konferansı:

Johannesburg Konferansı 26 Ağustos'ta 2002 Güney Afrika'da yapılmıştır. İnsan ve doğa arasındaki ilişkiyi bozma tehlikesine ilişkin uyarıların ardından, Birleşmiş Milletler tarafından çevre konusunda düzenlenen on yıllık konferansların devamı olmuş, başarıları gözden geçirmiş ve ilgili konularda dünya ülkelerini sürdürülebilir kalkınmaya taahhüt etmeye çağırmıştır. Bu konferansın amaçlarından biri, yoksulluğu azaltmak ve sürdürülebilirliği sağlayan yeni, daha verimli tüketim ve üretim yöntemlerini tanıtmaktır (Arab Organization for Administrative Development, 2012: 211).

- Deniz çevresinin korunmasına ilişkin sözleşmeler:

Deniz çevresini ve denizlerdeki petrol kirliliğinin tedavisine ilişkin olarak 1969 yılında imzalanan anlaşmadır. Bunu, kirlilikten kaynaklanan zararların tazmini için uluslararası bir fon kurmak için 1971'de imzalanan başka bir anlaşma izlemiştir.

- Vahşi çevrenin korunmasına ilişkin sözleşmeler:

Toprak kirliliği, yaşadıkları çevreyi tehdit eden insanlar için en zararlı kirliliktir. Bu durum, insanın topraktan ve havadan en küçük bileşenlere kadar doğanın tüm bileşenlerine zarar verdiği için kirlilikte insanın ana rolünü doğrulamaktadır. Öte yandan, bu sorun çevreyi korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak için birçok çaba ve anlaşma gerçekleşmiştir. Bu anlaşmalardan en önemlileri şunlardır:

- 1975'te Kinşasa, Zaire'de düzenlenen Dünya Doğa Bildirgesi: Cumhurbaşkanı doğanın ve kaynaklarının korunması için bir tüzük çıkarılmasını önermiştir.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1982'de yukarıda belirtilen Şart ilkesini onaylamıştır. Çevreyi, doğanın istikrarını ve kaynaklarının sürdürülebilirliğini korumanın önemini vurgularken, ona zarar verme ve kirlenmesine neden olma tehlikesi konusunda uyarıda bulunmuştur (Arab Organization for Administrative Development, 2012: 115-116).

- İklim koruma ilişkin sözleşmeler:

1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan Dünya Zirvesi Anlaşması'ndan sonra, kara, deniz ve hava sorunlarında sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için iklimin ve ozon tabakasının korunmasını vurgulayan 1997 Kyoto Protokolü yapılmıştır. Ozon tabakasının korunması için 1985 Viyana Sözleşmesinde ozon tabakasını etkileyen maddelerin azaltılmasını ve

1987 Montreal Protokolü'nde de belirtilenlerin önemi vurgulanmıştır. Bu protokol, ozon tabakasını incelten maddelerin kullanımının azaltılmasından tamamen kesilmesine kadar üzerinde anlaşmaya varılan birçok noktada başarılı olmuştur. Bu protokol, çevre koruma ve iklim koruma alanında bir adım olarak kabul edilmiş ve iklim sorunuyla yüzleşmek için küresel politikanın temelini oluşturmuştur (Arab Organization for Administrative Development, 2012: 115-116).

1.3.3. İslam Ekonomisi ve Finansı ve Sürdürülebilir Kalkınma ile İlişkisi

İslam'ın, çevre ve onun nasıl korunacağı da dahil olmak üzere insan çevresiyle ilgili her şeyle ilgilendiği, İnsanın çevreye karşı gösterdiği her çabanın ibadetle eş değer olduğu daha önce ifade edilmişti. Yaşamın devamlılığını sağlayacak ana kaynak olduğu için çevrenin korunması emredilmiştir. Kapsamlı bir kavram olarak çevre, nimetler, faydalar ve kaynaklar açısından yeryüzünün içerdiği her şeydir. Ekonomik olarak insan emeğinin yanı sıra üretim ve kalkınmanın en önemli faktörlerinden biridir.

Üretim fonksiyonu olarak yazabilir : $Q = f(L, K)$

Buradan, İslam'ın teşvik ettiği aynı iletişimi ve sürdürülebilirliği simgeleyen sürdürülebilir kalkınmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle İslam ekonomik sistemi, sadece doğal kaynakların korunması ile sınırlı kalmadığı, daha çok bunların devamlılığı, uygun şekilde bölünmesi ve kullanımı üzerinde çalıştığı için klasik sistemden önce gelmektedir (Muhammad, 2008: 120).

İslam ekonomisi ve finansı açısından çevreyi korumanın önemi, onu korumak ve yıkımdan korumakla başlayan çeşitli durumlarda yansıtılır. Temel olarak, bu kaynaklara yatırım yapabilmek ve yararlanmak için yaratıldı, bu nedenle onları korumak ve mümkün olduğunca sürdürülebilirlikleri üzerinde çalışmak gerekiyor. Ahlâk ve iktisatla uğraşırken İslam'ın ılımlılığına bir benzetme yapılabilir, burada ılımlılık ve iyi davranış fikri tezahür eder, bu nedenle aşırılık veya ihmal yoktur. Bu, İslam dininde büyük ve kapsamlı bir kuraldır. İslami işlemlerin tüm ilkelerinde etkisini belirgin buluyoruz (Shehata, 2001: 19).

(وَكذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا) البقرة :143

(İşte böylece, siz insanlara şahit olasınız, peygamber de size şahit olsun diye sizi aşırılıklardan uzak bir ümmet yaptık.) Bakara :143

Böylece insan ölçülü olmayı ve aşırıya kaçmamayı öğrenir, kaynak yetersizliği ve bunların ortadan kalkması fikriyle bu şekilde yüzleşilebilir.

Öte yandan, İslam onu kullanmanın en iyi yollarını bulmaya ve üretim süreçlerine entegre etmeye çalışır. Yeni teknolojiler ise, aşırı miktarda değil, ihtiyaç duyulduğu kadar kullanılmalıdır. İslam üretim faktörleriyle çok sorumlu bir şekilde ilgilenir, böylece sürdürülebilirliği vurgular (Al-Fancari, 1986: 124).

Bir başka noktada, ekonomi, zenginliğin yeniden dağıtımına ve ekonomik fazlalığın uygun kullanımına dayandığından, dağıtım ilkesi İslam ekonomisinde kendini gösterir. İnsan, serveti belirli bir gruba tekelleştirmemek için, ekonomik çarkı döndürmek için Allah'ın kendisine verdiği serveti yeniden dağıtmak zorundadır. İnsan için insana yakışır bir yaşamı garanti eden, İslam hukukunda servet yeterlilik sınırı olarak ifade edilen şeydir ve onu aşan her şey hak edenlere yeniden dağıtılmalıdır (Al-Balaa, 2012: 164-165).

Özetle, Allah, yeryüzü de dahil olmak üzere, insan ihtiyaçlarına hizmet etmek için yeryüzünü boyun eğdirdi. Bu yüzden onu bir işçi yaptı ve sürdürülebilirliği için çabalamanın ve çalışmanın önemi konusunda güvence verdi. Bu nedenle, bir kişi yararlı olan ve zararlı olmayan şeyleri yapmalıdır, doğa ve çevrenin muhafazası ile ilgili her şey de yararlı işlere dahildir. Özellikle sürdürülebilir kalkınma ilkeleri de herkesin karar vermede söz sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu, İslami kapsayıcılık kavramı ile tutarlıdır. Bu kavram, yoksulluk, eşitsizlik, adaletsizlik ve ayrımcılığa karşı kapsamlı destek sağlayan toplumsal dönüşüme herkesin katılımının önemini vurgulayan ve çevresel bozulmayı engelleyen bir yöntemdir.

1.3.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında İslami Denetiminin Önemi

Bilindiği gibi, İslami finans sistemi etik tarafından yönlendirilir ve bu nedenle ticari girişim finansmanı, çevrenin korunmasını ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamak için çevre dostu piyasa faaliyetleri lehine olur.

Şeriat, siyasi ve sosyal yönler ve mali yönler dahil olmak üzere Müslüman ekonomik ajanın yaşamının tüm yönlerini yöneten küresel bir çerçeve sağlar. Şeriatın kural ve ilkeleri, Kurandan (kutsal kitap) ve Hz. Muhammed'in söz ve fiilleri (Sünnet) ile Müçtehitlerin bu iki ana kaynağa dayanarak yaptıkları içtihatlarla dayanmaktadır. İslam

müçtehitleri, İslam fikhının araçlarını şu yollarla geliştirmişlerdir: birincil metinlerin yorumlanması ve analogik akıl yürütme ve genel fikir birliği.

Buna göre, İslami ticari finansman formülleri, faaliyetlerini ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerine birlikte hizmet edecek şekilde yönlendirmeye hazırdır. Dolayısıyla bir finansman aracının veya yatırımın türünün seçilmesi, İslam Şeriat hükümlerine uygun olması için birçok koşula bağlıdır.

Öte yandan, bu fonun veya bu projeden toplumun gerçek ihtiyacı ile ilgili olması gerekir. Bu durum İslami finansın ticari getiri ile ilgili olduğu kadar sosyal getiriye olan ilgisini de teyit etmektedir. Bu, İslami finans ürünlerinin Şeriata uyumlu olarak kabul edilmesi ve eğer varsa bunlara yatırım yapılmasını onaylamak için bir Şeriat Uyum Kurulu tarafından "filtreleme metodolojisinde" tanımlanan belirli sayıda filtreyi geçmesi gerekir.

Kullanılan filtreler arasında şunlar sayılabilir:

- Kalitatif veya sektörel filtreleme: Şeriata göre genel kural, toplumun ve çevrenin refahına zarar veren her türlü ticari faaliyetin yasaklanmasıdır. Kural, olumlu bir etkisi olabilecek sektörleri yasaklamaz ancak faaliyetlerinin doğasında var olan dezavantajlar, yarattıkları olumlu etkiden ağır basıyorsa bu sektörler de yasaklanmıştır.

- Kantitatif Filtreleme (Finansal Oranlar): Aynı şeriat, biçimi ne olursa olsun, faiz içeren herhangi bir işleme katılmaya izin vermez, genellikle faiz ödeyen veya alan herhangi bir şirket kabul edilmez. Öyle olsa bile, İslam alimleri borsada işlem gören şirketlerin bağlamını ve küresel ortamını da dikkate almış ve sektörel filtreden sonra uygun olan şirketler için bir tolerans düzeyi belirlemiştir. Sonuç olarak, belirli finansal kriterlerin nicel bir analizini yapmak gerekir, bu da ikinci bir filtreleme düzeyi sağlar (IFAAS, 2020). Şöyle özetlenebilir: Haram bir amaç için şirket kurulması caiz olmadığı gibi buna bağlı olarak ortaklığın oluşumunu sağlayan hisse senetlerinin ihracı da meşru değildir (AAOIFI, Standart 21:555).

- Finansal Filtreleme: Aşağıdaki notlar, AAOIFI Kuruluşlara göre nicel tarama oranlarını listelemektedir (AAOIFI,Standart 21:555):

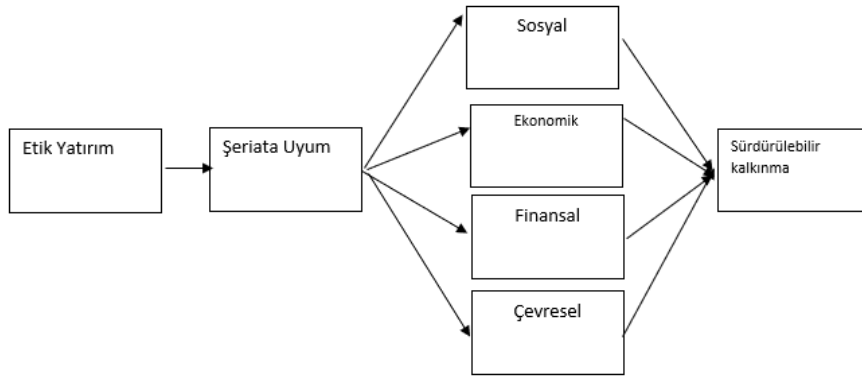
1. "Şirketin aldığı faizli kredinin toplamı (kredi vadesi ister uzun ister kısa olsun fark etmez), tüm hisse senetlerinin toplam piyasa değerinin %30'unu aşmamalıdır. Burada

önemle bilinmesi gereken nokta, miktarı ne kadar olursa olsun faizli kredi almanın kesinlikle haram olduğudur."

2. " Şirketin faiz geliri elde etmek için konvansiyonel bankalardaki faizli -vadeli hesaplara yatırdığı kısa, orta veya uzun vadeli paraların toplamı tüm hisse senetlerinin toplam piyasa değerinin %30'unu aşmamalıdır. Burada önemle bilinmesi gereken nokta, miktarı ne kadar olursa olsun faizli vadeli hesaplara para yatırmanın kesinlikle haram olduğudur. "

3. " Şirketin fikhîen meşru olmayan (faiz, mahzurlu mal satışı vs.) işlemlerden elde ettiği gelir, toplam gelirinin %5'ini aşmamalıdır. Bu gelirin haram işlemlerden kaynaklanmasıyla haram malı mülk edinmek yoluyla elde edilmesi arasında ilgili hüküm bakımından bir fark yoktur. Şirket bilançosunda kimi gelirlerin tam olarak belirlenememesi durumunda bunu öğrenmek için çaba sarf etmek ve öğrenilememesi durumunda ihtiyatlı davranarak bunun mahzurlu bir gelir olduğunu düşünmek gerekir. "

- Çevresel, sosyal ve yönetim filtreleme: Çalışmanın konusunu ilgilendiren aslında en önemli filtrelemedir. Yeşile yatırım yapmak isteyen yatırımcıların, doğrulanması ve mevcut olması gereken bir dizi çevresel, sosyal ve yönetim kriteri aradıkları bilinmektedir. Bu tür yatırımlar etik veya yeşil yatırımlar olarak adlandırılabilir. Bu etik yatırım kişilere veya doğal çevreye zarar verebilecek her türlü ahlaksız işlemi yasaklayarak İslam hukuku ilkelerine uyar. Öte yandan, bu filtreler henüz evrensel olarak tanınan ve kabul edilen kriterler oluşturmamıştır. Onlar yerel pazar talebine göre çok farklı filtre kullanım kriterlerine veya yatırımcıları tarafından yapılan özel taleplere sahip olabilir. İslam hukuku, bahsedilen her şeyle uyumludur. Sadece kantitatif filtreleme daha önce ifade edildiği gibi AAOIFI standartlarına uyulmasına önem verilmesi gerekmektedir.

Şekil 3: Çevre için Şeriat Uyumlu Yatırımlar Çerçevesi Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma

Kaynak: Al-Roubaie & Sarea (2019)

Şekil 3, etik yatırımlar ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlantıları göstermektedir.

Özetle, İslam ekonomisi ve finansındaki kapsamlı sürdürülebilirlik kavramı, hem ahlaki ve dini hem de büyümeyi sağlamak için ulaşılmaması gereken maddi koşulların tatmin edilmesini gerektirir. Bu durum, İslami finans sisteminin, Şeriat uyumlu finansal hizmetler sağlayarak refahın ve büyümenin teşvik edilmesinde ekonominin ihtiyaçlarını karşılamak için mükemmel bir şekilde yapılandırıldığını göstermektedir.

1.3.5. Sürdürülebilirliğe Ulaşmada İslami Finansın Rolü

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için çeşitli koşulların yerine getirilmesi gerekir: Bu koşullar arasında hem kamu sektöründen hem de özel sektörden gerekli fonların toplanması yer almaktadır. Bu finansmanın amacını fark etmenin önemi yanında, en iyi ve en güvenli finansman yöntemlerini seçerek sürdürülebilirliğe doğru ilerlemek önemlidir. İslami finans, adalet, eşitlik ve etik ilkeleri aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi ve geliştirmeyi amaçlar. Bu noktalar, örneğin malın veya mülkün ve nesil veya neslin korunması gerekliliğini açıkça ortaya koyan makâsıdu-ş-şeria'nın temel ilkelerinde derinden kök salmaktadır. İslam'da tavsiye edildiği gibi, Tanrı'nın yeryüzündeki halifeleri olarak insanlar, tüm türlerin, bireylerin ve Tanrı'nın yarattıklarının tüm nesillerinin en büyük hayrına çalışmakla görevlendirilmiştir.

İslami finans, gayrimüslim ülkeler de dahil olmak üzere dünya çapında kalkınmayı finanse etmek için etkili bir araç olarak önemli katkı sağlayabilir. Sukuk özellikle bunu başarmak için kullanılmıştır. Özellikle Asya'da, hem sukuk hem de yeşil sukuk en büyük finansal piyasa sayılır. Çünkü yeşil sukukun cazibesi, hem geleneksel hem de İslami

yatırımcıların yanı sıra yeşil yatırımcılar için de mevcut olduğundan daha çeşitli bir yatırımcı evrenini çekme potansiyeli taşımaktadır. İslami yatırımcılar için önemli ortak noktalar vardır. Bunlar hem yeşil hem de İslami finansmanın altında yatan ilke ve değerlerdir. Yeşil finans, sosyal sorumluluk, paylaşılan refah ve sürdürülebilir büyüme gibi pozitif değerlerin savunulması açısından İslami finansla çok uyumludur. Yeşil yatırımcılara gelince, yeşil sukuk, yatırım hedeflerine ulaşmak için yeni bir yol sağlaması düşünülmektedir.

Özet olarak bu bölüm konu için genel bir çerçeve sağlamaktadır. Özellikle, yeşil İslam ekonomisi ve finansı terimine ilişkin bilgiler çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiyi ele alınmıştır. Çünkü yeşil İslam ekonomisi ve finansı, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasıyla ilgili en önemli kavramları bir araya getirmektedir. Ona ulaşmak ancak İslam ekonomisi ve finansının sunduğu gibi sağlam ve temiz bir ortamın sunulmasıyla sağlanabileceği vurgulanmıştır. Mevcut olana alternatif olarak bir finansmanın oluşturulmasında, ister ekonomik ister sosyal çevre olsun her boyutta sürdürülebilirliği garanti eden İslam hukukuna uygun yenilikçi araçlarla temiz finansmana ihtiyaç vardır.

BÖLÜM 2: YEŞİL SUKUK

İslami finans, küresel finans dünyasında hakim olan en hızlı büyüyen segmentlerden biridir. Hatta İslami finans kurumları ve faaliyetleri son yıllarda hızla büyümektedir. 2020 itibariyle, küresel Şeriat uyumlu varlıkların bankacılık varlıkları, sukuk ve İslami fonlar dahil 2,7 trilyon dolar olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, İslami finans sektörünün performansı beş alt sektör aracılığıyla ölçülmektedir: İslami bankacılık, tekafül, yatırım veya mikro finans şirketleri gibi diğer İslami finans kuruluşları, sukuk ve islami fonlar. Bu, İslami finans mühendisliğinin olumlu gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Helal sektörlerle, altyapıya ve sukuk bonolarına, özellikle tüm ürün ve hizmetlerde elektronik modeller aracılığıyla güçlü yatırımlar yaratmaya isteklidir. İslami finans mühendisliğini ise, müşterilerin ve yatırımcıların ihtiyaçlarını karşılamak için finans endüstrisi kurumları tarafından yeni hizmetler ve araçlar yaratma, tasarlama ve geliştirme süreci olan finans mühendisliği tanımına dayanarak tanımlanabilir. Ancak, doğru kavramın tam olarak tamamlanması için bu araç ve hizmetlerin İslami Şeriat ilkeleriyle uyumluluğu önemlidir (Al-Suwailem, 2007:103).

İslami finans mühendisliği ürünleri, yenilikçi ürünler ve İslami Sukuk olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışmada özellikle sukuk ve yeşil sukuk ile sürdürülebilir finansman ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki rolü üzerinde durulacaktır Sukuk, İslami finansdaki en büyük ikinci varlık sınıfıdır (2017'deki finansal varlıkları toplam İslami finansın yaklaşık yüzde 20'sini oluşturmaktadır.) (IFSB-22, 2018). Küresel Sukuk'un olağanüstü değeri, sektör kaynaklarına göre, ilgili bütçe harcamalarını desteklemek için önemli İslami Finans piyasalarında güçlü, bağımsız ve çok taraflı ihraçların desteğiyle 538 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir (Mordor Intelligence, 2022). Altyapının finansmanında kamu ve özel projeler için büyük ve önemli bir rol oynamıştır. Tahmini değeri 73,1 milyar dolar olan altyapı sukukları, 2002 ile 2015 yılları arasında 10'dan fazla ülke tarafından ihraç edilmiştir.

Pek çok araştırmacıyı sukukla ve sürdürülebilir kalkınmayı etkinleştirmedeki rolleriyle ilgili her şeyi araştırmaya iten şey budur. Bu bölümde sukukun tanımı ve özellikle çalışmanın temelini oluşturan yeşil sukukun, genel özellikleri ve tarihsel gelişimi hakkında ayrıntılı olarak bilgi verilecektir. Bu bölüm iki kısma ayrılmıştır: Öncelikle İslami sukuktan bahsedilecek daha sonra yeşil İslami sukuk ele alınacaktır.

2.1. Sukuk

2.1.1. Sukuk un Kısa Tanımı

Öncelikle, Sukuk, Arapça'daki "Sak" kelimesinin çoğuludur. Sak, kelime anlamı olarak sertifika veya belge manasına gelmektedir (Jalal Al-Din, 2014: 49). Arap tüccarlar tarafından taahhütlerini ve ticari işlemlerini belgelemek için bir belge olarak kullanılmaktadır. İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) şu şekilde tanımlamaktadır: Gerçek varlıklar üzerinde ortak hakların temsil edildiği, yani nesnelerin, faydaların veya hizmetlerin sahipliğindeki ortak payları temsil eden eşit değerdeki belgeler veya belirli bir proje veya yatırım faaliyetinin varlıkları, bu da sukukların değerini topladıktan sonra, abonman kapısını kapattıktan ve ihraç edildikleri şey için kullanmaya başladıktan sonradır (AAOIFI, Standart17).

Sukuk, faizli tahvillerin yasal alternatifidir. Tahviller ise : Anonim şirketler, kurumlar veya ülkeler tarafından ihraç edilen bir tür menkul kıymet olarak tanımlanan ve genellikle halka açık abonelik yoluyla tutulan uzun vadeli bir krediyi temsil eder. Tahvil ihraççısı, tahakkuk eden faizi tahsil etme ve borcunu kredi vadesi için belirtilen tarihte geri ödeme hakkına sahiptir (Hanafi, 2002: 153).

İslam hukukunun ilkelerine göre para, ticarete konu bir meta olarak kabul edilmez. Diğer paralardan elde edilen paraya riba denir ve şeriat tarafından yasaklanmıştır. Bu nedenle İslam dininde faizli her türlü borç haramdır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, fakihler ihtilafli idiler: Bazıları her türlü bonoyu tamamen yasaklamış, bazıları ise şartlı olarak onlara izin vermiştir. Ancak, her türlü tahvilin sabit ve belirli faizle ihraç edildiği ve vadesinde değeri geri kazanıldığı sürece Şeriat tarafından yasaklandığına dair görüşler bulunmaktadır. Tahvillerin kutsallığına dayanarak, çağdaş hukukçular ve İslami finans mühendisliğinin yapımcıları, tefeci finansman araçlarına bir alternatif ihraç edilmesini talep etmişlerdir. Elbette tahvillere alternatif bulmak Müslümanların ve tefecilikle uğraşmayı reddeden yatırımcıların parasını çekmek için çok önemlidir.

Yukarıdakilerin bir özeti olarak, sukuk:

- Eşit değerli ve sabit vadeli menkul kıymetler.
- Sahibine, mevcut bir yatırım projesinin net kâr veya zararlarının mülkiyetine başkalarıyla birlikte katılma hakkı verir.

- Sahibi adına bir krediyi (borç) temsil etmez, aksine, getirisi olan varlıklarda sahibine ortak bir mülkiyet hakkı olduğunu kanıtlar.

- Sukukları ihraç eden kuruluş, bir banka, bir şirket veya bir devlet kurumu olabilir.

İhracı, yatırımı, ticareti ve tasfiyesinin İslami Şeriat hüküm ve ilkelerine uygun olarak yapılmasını sağlamak için bir Şeriat denetleme kuruluna sahip olacaktır.

Bu nedenle İslami sukuk fikri, orta veya uzun vadeli projelerin veya yatırım operasyonlarının finansmanına katılmaya dayanmaktadır." Kâr ile zarar ortaktır" kuralına göre, yani kâr ve zararda paylaşılmaktadır.

2.1.2. Sukukun Doğuşu

Sukuk yenilikçi bir İslami finansal araç olmasına rağmen, bu sukukun ilk kez 1970 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkışına engele olamamıştır. Hükümetin Ulusal İpotek Kurumu daha sonra ipoteye dayalı kredilere dayalı sukuk ihraç etmiştir. Daha sonra 1985 yılında otomobil alım borçlarının satışı için enstrümanlar çıkarmıştır (Nasser ve Ben Zayed, 2013). 1986 yılında kredi kartı borcuna basılmıştır. Daha sonra 1990 yılında sigorta primlerinde ihraç edilmiş ve 2005 yılında değeri 3 trilyon dolara ulaşmıştır. Bununla birlikte, son on yılda kayda değer büyümeyi kanıtlamıştır. Asıl, sukuk, insanların İslami Şeriat'tan türetilen finansman araçlarına olan ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu ilkedan yola çıkarak Türkiye'de başka bir türde 1984 yılında ikinci Boğaz Köprüsü'nün finansmanı için kullanılmış ve Mehmet Al-Fateh Köprüsü'nün inşası için katılma bonusu olmuştur (Al-Hunaiti, 2010).

Bu şekilde, 1990 yılında ilk sukukun ortaya çıktığı Shell MDS tarafından Malezya'da başlatılan İslami sukuk, İslam ülkelerinde birden fazla türde yayılmıştır.(Malezya, İslami finans için en büyük Pazar olarak kabul edilir, ilk uluslararası sukuk ihracı 2001 yılında Malezya'da 150 milyon USD tutarında gerçekleşmiştir (IIFM, 2014) ve 2002 yılı, yaklaşık bir milyar doların ihraç edildiği sukuk ihracı tarihinde önemli bir yıl olarak kabul edilmektedir (Ahmad, 2010: 64).

Daha sonra Endonezya'dan Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'a kadar Asya ülkelerinde yayılmıştır. Sukukun ticaretinin yapıldığı Britanya, Almanya, Fransa ve diğerleri gibi Batılı ülkelerle birlikte bir Afrika ülkesi olarak Sudan sayılabilir. Hatta,

Ortadoğu’da gerçekleştirilen ilk sukuk ihracı 2001 yılında Bahreyn hükümeti tarafından 100 milyon USD tutarında gerçekleşmiştir (Shuaa Capital, 2007:3) .

Elbette sukukun piyasalarda yayılmaya başlamasıyla birlikte bunları düzenleyen mevzuatın bulunması, hatalardan ve finansal dalgalanmalardan korunması gerekiyordu. Bu ülkelerin her biri sukuk ihracını teşvik eden ve koruyan bir kanun çıkarmıştır.

Bunlardan en önemlisi sukuk ihracını düzenleyen on dört madde ve üç ekten oluşan bir rehber hazırlanmasıdır. Birinci ek, sukukun ihraç edilmesine esas teşkil eden tüm işlemleri ve sözleşmeleri içermektedir. İkinci ek, ihraca onay almak için Menkul Kıymetler Komisyonu'na sunulması gereken ihraççıya ilişkin bilgileri içerir. Üçüncü ek ise sukuk ihraççısının ve ihraç yöneticisinin belirtilmesini içermektedir (Shryaq, 2008). 2001-2002 yılı, sukukun piyasaya sürüldüğü, piyasadaki konumu, finansman ve krizlere direnmedeki etkinliğine yönelik çalışmaların başladığı yıl olarak kabul edilebilir.

2.1.3. Sukukların Önemi

Nasser ve Ben Zayed (2013: 30) çalışmasında İslami sukuk ihracının ekonomik faaliyette artan önemine katkıda bulunan birçok faktör bulunmaktadır:

- İslami sistemin müşterilerine küresel ticarete konu olan araçlar sağlamak ve İslami finans sisteminin küresel pazardaki gücünü kanıtlamak için İslami finans mühendisliğinin yaratıcılık ve yenilikteki gücü ispat edilmiştir.
- Sukuk, dünyanın her yerinden İslam hukukuna uygun işlem yapmak isteyen tüm işadamlarını ve yatırımcıları bir araya getirmektedir.
- Merkez bankalarının İslami bakış açısına göre para politikası çerçevesinde İslami sukuk kullanmalarına olanak sağlar. Bu, fazla likiditeyi emmeye ve enflasyon oranlarını düşürmeye katkıda bulunur.
- Kalkınma projelerini ve altyapı projelerini finanse etmek isteyen hükümetler ve işadamları için önemli bir araçtır.
- İslami Sukuk, bütçe dışı işlemler olarak kabul edilir ve finansmanında ve yönetiminde büyük bir maliyet gerektirmez.
- Sukuk yoluyla uzun vadeli finansman sağlayarak şirketlerin projelerini genişletmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca kârını artırmasına yardımcı olmaktadır.

- İslami sukuk, genellikle ticarete konu menkul kıymetlerin ihracı yoluyla sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunur.

2.1.4. Sukukun Özellikleri

Al-Jourriyyah (2009: 31) ya göre Sukukun özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

- İslami Sukuk, İslami Şeriat hükümlerine tabi olan yasal bir sözleşme temelinde ihraç edilir.

- İslami sukuk, İslami finansman formüllerine göre yasal bir sözleşme temelinde ihraç edilir ve bu formülle ilgili hükümler ve kontrollere tabidir. Sukukun sermayesi, sahibinin, sukukların toplam yüzdesine katılımı ölçüsünde, pratik varlıklarda veya bir projeden ortak bir paya sahip olmasını sağlayan eşit değerdeki yatırım birimlerinden oluşur.

- İslami sukuk sözleşmesi iki taraftan oluşur:

- Sukuk ihraççısı (Kurumsal kişiliğe sahip bir şirket): işvereni temsil ediyor.
- Sukuklara katılanlar: sukuk sahibi olan ikinci taraf (sukuk abonesi olan yatırımcılardır).

- Sahibi veya hamiline temsil ettikleri mali hak ve yükümlülüklerdeki haklarını kanıtlamak için eşit değerde kupürler halinde düzenlenen belgelerdir.

- Yatırım için belirlenmiş varlıklardaki ortak payları temsil eder ve bir borcu temsil etmez. Böylece, sukuk sahibinin mülkiyeti, sadece getiride değil, varlıklardaki bir pay ile derinleştirilir ve bu sukukların temsil ettiği parada diğer sukuk sahipleri ile ortaktır ve bunlarla kârdaki payı sınırlı değildir.

- Sukuk hamiline kârda pay verir.

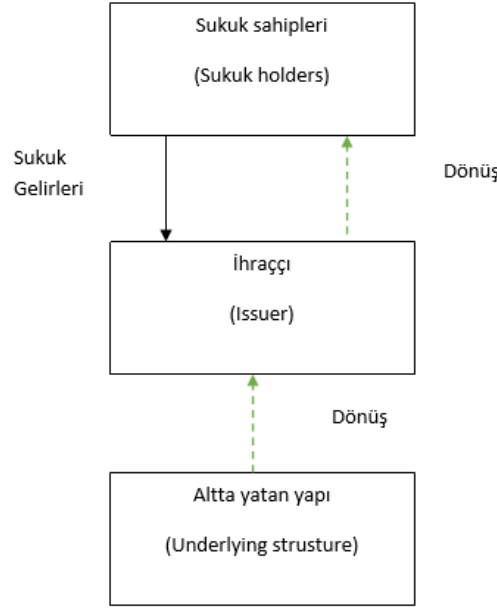
- Sukuk ticareti, işlem yaparken temsil ettikleri varlıkların niteliğine ilişkin İslami Şeriat koşullara ve kontrollere tabidir. Eğer varlık veya menfaat iseler, anlaşmaya göre fiyat veya tecil şeklinde işlem görürler. Murabaha ve Selem sukukları gibi sukuk tarafından temsil edilen varlıklar hala sadece borç karşılığında ise, bu sukukların ticareti borçların şartlarına tabidir. Eğer sadece parayı temsil ediyorsa, o zaman mübadele koşullarına tabidir.

- Sukuk ticaretinin özelliği, menkul kıymetlerin icat edilme amaçlarına ulaşmak için en önemli özelliklerinden biridir.
- İslami sukuk, devlet kurumları veya gerçek veya tüzel kişiler tarafından verilir ve ayrıca hayır kurumları ve vakıf kurumları tarafından da çıkarılabilir.
- Sahipler izahnamedeki anlaşmaya göre kâra katılırlar ve her birinin sahip olduğu sukuka göre zararı da üstlenirler.
- İslami sukuk ilkesinin İslami finans kurallarındaki ortaklık sözleşmeleri ile aynı temellere dayandığı durumlarda, kâr ve zarar paylaşımı ilkesidir.
- İslami sukuk, İslami Şeriat koşulları ve kontrolleri çerçevesinde likit hale gelebilir ve borsada işlem görebilir.
- Sukuk bölünmezdir ve iki veya daha fazla kişinin mirası durumunda bir kişi tarafından temsil edilmesi gerekir.
- Sukuk, İslami Şeriat ve yasal olarak izin verilen ticaret yöntemlerinden herhangi biri ile alınıp satılacaktır.

2.1.5. Sukuk Yapısı

Geleneksel yatırım bankacısı, müşterilerinin çeşitli finansal ihtiyaçlarını karşılamak için finansal mühendislik süreci aracılığıyla menkul kıymetler yaratır. Yatırım bankacısı daha sonra bu menkul kıymetleri satarak piyasada para toplar. İslami bir yatırım bankacısı ile aynı göreve sahiptir.

Tek fark, finans mühendisliği sürecinin İslam hukuku ile sınırlandırılması, dolayısıyla İslam hukukundaki istenmeyen uygulamaların otomatik olarak ortadan kaldırılması ve en iyi helal yatırım yöntemlerinin tasarlanmasıdır. İslami menkul kıymetler iki farklı şekilde oluşturulabilir: Bunlar menkul kıymetlerin doğrudan yapılandırılması ve varlık menkul kıymetleştirme süreci şeklindedir. Doğrudan yapılandırma, başlangıçta menkul kıymetlerin ihraç edilmesini içerir ve toplanan fonlar, müşteri şirketle belirli varlıkları/projeleri finanse etmek için kullanılacaktır. Bu varlıklardan/projelerden elde edilen kârlar daha sonra hissedarlara dağıtılır. Doğrudan yapılandırmanın tersi, müşteri şirketin cari varlıklarının belirlendiği, bir havuzda toplandığı ve daha sonra onlara karşı ihraç edildiği varlık menkul kıymetleştirmesidir (Globe Investment House, 2008: 10).

Şekil 4: Temel Sukuk Yapısı

Kaynak: [Sukuk-170108.pdf \(gulfbase.com\)](#) E.T.18/04/2021

Sukuk, sürece ayrı sözleşmeler yoluyla hizmet etmek için diğer tarafların mevcudiyetine ek olarak asıl taraflar olan menşei tarafların mevcudiyetini gerektiren herhangi bir sözleşme gibidir. Al-Makhmari (2019) çalışmasında Sukuk sürecine dahil olan ana taraflar, doğrudan katkıda bulunanlar olarak bilinir ve bunlar şu şekildedir:

-Kaynak kuruluş (Originator): Ayrıca varlığın ihraççısı veya sahibi olarak da adlandırılabilir. Likidite veya fon ihtiyacı olan işletmeyi gösterir. Varlıklarını sukuk haline getirerek likidite aracına dönüştürmek isteyen kategoridir. Bu, tüm çeşitli varlıklarını Sukuk Portföyü adı verilen tek bir yatırım konteynerde sınırlandırarak yapılır. Daha sonra VKŞ Varlık Kiralama Şirketi (SPV) olarak bilinen özel amaçlı şirketlere satılır. Satış sürecinden, meşru bir şekilde kullanılan abonelik gelirleri adı verilen nakit elde edilir. İhraççı bir şirket, şahıs, hükümet, merkez veya ticari bankası, finans şirketi olabileceği gibi özel veya kamu sektöründen de olabilir.

- Yatırımcılar veya Sukuk Sahipleri (Holders Sukuk): Abonelik için önerilen menkul kıymetleri (İslami tahvilleri) satın almak isteyen kategoridir. Bu menkul kıymetler, nesnelere, faydalar, hizmetler veya bunların bir karışımı olsun, varlıkları temsil eder. Anaparanın değerinin geri kazanılması ve gelecekte sukuk portföyünün gelirlerinden bu

sukukların getirisinin tahakkuk ettirilmesi amacıyla yapılır. Sukuk sahipleri, geleneksel veya İslami bankalar, büyük yerel veya uluslararası finans kuruluşları, bireyler veya hükümetler olabilir.

- Sukuk Portföyü (Portolio Asset): Çeşitli temel ve yardımcı tarafları ile sukuk sürecinin etrafında döndüğü önemli kısımdır. İslami finansman formüllerine göre yeni bir yatırım projesini finanse etmek veya eski bir projeyi genişletmek için likidite elde etmek amacıyla sukuka dönüştürülen çeşitli varlıkları içeren bir yatırım konteyneridir. Sonuç olarak, kârlar sukuk portföyüne dağıtılır ve vade tarihinde sukuk sahiplerinin aidatlarının ödenmesi için kullanılan özel bir banka hesabına yatırılır.

Yardımcı taraflar ise, Sukuk işlemleri için özel hizmetleri yürütmek üzere kendileriyle mutabık kalınan kişilerdir ve bunlar :

- Yatırım mütevellisi (Trustee): Sukuk sahiplerinin çıkarlarını korumaya ve ihraç yöneticisinin ve bu süreci düzenleyen koşullara bağlılığının derecesi üzerinde kontrol ve denetim yapmaya hevesli olan aracı finansal kuruluştur. Ayrıca tüm belgeleri ve garantileri korur ve bu müteveli heyetin Sukuk sürecinin başından itibaren hazır bulunması gerekebilir. Veya daha sonra, alışlageldiği gibi, izahname ile belirlenecek ücretli vekalet sözleşmesi ile atanabilir. Bu vekalet son verme görevini genellikle özel amaçlı şirket olan VKŞ üstlenir.

- Şeriat Denetleme Kurulu (Sharia Supervisory Board): İzahnamede açık bir ücret karşılığında, ihraç sürecini üstlenen ve sukuk acentesi için gerekli tüm önlemleri alan kişidir. Bu şirket kendisine yönetici, yatırım mütevellisi, ihraç müdürü ve diğerleri olarak atanan birçok işlevi yerine getirir. Bu, yatırımcıların çıkarlarını korumak ve şeffaflığı sağlamak için, kuran, yaratıcı olan ve kendisine veya şubelerinden herhangi birine bağlı olmayan kuruluştan finansal ve yasal olarak bağımsız olması ihtiyacıyla ilgilidir.

- Uluslararası derecelendirme kuruluşları: Teklif edilen menkul kıymetlerin kredi ve mali değerini ve yararlandıkları teminatları değerlendiren, bunun yanı sıra ihraç edilen menkul kıymetlerdeki risklerin adil fiyatını ve oranını belirleyen uzman kuruluşlardır. En önemli uluslararası derecelendirme kuruluşları arasında şunlar sayılabilir: Moody's Standart and Poor's Fitch, Bahreyn'de Şeriat kalite derecelendirme hizmeti sunan İslami kuruluş olan İslamic International Rating Agency-İİRA, ve Malezya'da bulunan RAM. İhraç

danışmanı ve diğerleri gibi diğer yardımcı unsurlar da bulunabilir ve bu, sukuk sürecine dahil edilen ayrıntılara göre değişir.

2.1.6. Sukuk Sürecinin Aşamaları

Sukuk işlemi belli aşamalara göre, birbiriyle bağlantılı ve iç içe gerçekleştirilir ve bazen başka bir aşamayı telafi edebilir. Her sukuk süreci, sukuk sürecinin her aşamasında yer alan farklı adımlarla diğerinden ayırt edilir. Ancak Al-Makhmari (2019) çalışmasında sukuk sürecinin adımlarını üç noktada özetlenebilir:

- İlk adım: Sukuk ihracı (Issuance): iki aşamada gerçekleşir:

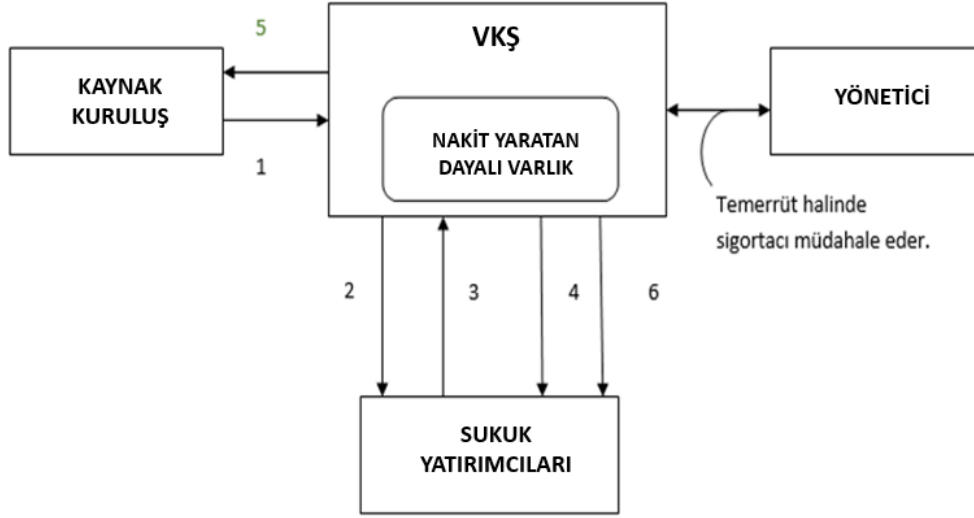
o Sukukun menşeyini belirtir (Originator): Sukuk türleri arasında ayırım yapmaktadır. Sukuk türlerine bağlı olarak, kredi derecelendirme kuruluşu, sukuk ihraç edenin sukuk sahiplerine karşı yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetini ve ilişkisini belirler. Sukuk ihracı için iç ve dış garantilere dayalı kredi geliştirme yapısı da gözden geçirilmektedir.

o Varlıkların sukuka dönüştürülmesi ve sonra bunların satılmasıdır: Özel amaçlı şirketin (VKŞ) varlıkları yeniden sınıflandırıp, yatırımcıların ihtiyaç ve isteklerine uygun ve bunları karşılayan kısımlara veya birimlere ayırması, daha sonra bunları sukuk'a dönüştürmesi ve onlara satması durumunda söz konusudur.

- İkinci adım: Sukuk portföy yönetimi (Servicing): VKŞ, yatırımcılara sukuk sattıktan sonra, ihraç dönemi boyunca portföyü yatırımcılar adına yönetir ve ihraç edilen varlıklardan kaynaklanan dönemsel getiriyi toplayarak yatırımcılara dağıtır ve portföyün ihtiyaç duyduğu tüm hizmetleri sağlar.

- Üçüncü adım: Sukukların amortismanı denir: Üzerinde mutabık kalınan sukuk bedelinin izahnamede belirtilen tarihlerde ödenmesidir.

Bu yapı genel bir yapı olarak kabul edilebilir:

Şekil 5: Sukuk Yapılandırmasının Genel Aşamaları

Kaynak: Al-Makhmari (2019: 5-6)

1. Kaynak kuruluş, bir VKŞ yapısı kurar ve dayanak varlıkları ona satar.
2. VKŞ, fon toplamak için sukuk ihraç eder.
3. VKŞ, kaynak kuruluştan varlık satın alımını finanse etmek için sukuk sertifikalarının verilmesinden fon toplar.
4. Varlıklardan elde edilen gelirler/kârlar yatırımcılara dağıtılır.
5. Oluşturan, dayanak varlıkları sukukun süresi dolduğunda itfa eder ve itfa gelirleri sertifikanın itfası için kullanılır.
6. Vade sonunda VKŞ, varlığı oluşturucuya satacak ve bu satış yoluyla sukuk sahiplerine geri ödeme yapacaktır.

Genel olarak, sukuku yapılandırmak için kullanılan ortak temel Şeriat sözleşmeleri; acente bazlı, satışa dayalı ve ortaklığa dayalı kiralamalardır. Tüm sukuk işlemleri her zaman İslami Şeriat ilke ve kurallarına uygun olmalıdır.

2.1.7. En Bilinen Sukuk Çeşitleri

Sukuk türleri, dünya çapında İslami finans için en büyük ve en popüler derecelendirmelerden biri olan İslami Finans Kuruluşları için Muhasebe ve Denetim

Kuruluşu (AAOIFI) tarafından sınıflandırılmaktadır. Al-Makhmari (2019) çalışmasında sukuk ihraç eden ülke sayısındaki artışla birlikte sukuk türleri de artmıştır. İslami sukuk, İslami finans kurumlarının uyguladığı finansman ve yatırım yöntemlerine göre üç kategoriye ayrılabilir:

2.1.7.1. Ortaklık Sözleşmelerine Dayalı Sukuk

- Mudârebe Sukuk: Mudârebe, emek sermaye ortaklığıdır. Mudârebe Sukuk ilkelerine göre işleyen projeleri veya faaliyetleri temsil eden hisse senedi ve/veya mülkiyet haklarıdır. "Mudarib"adı verilen diğer tarafın üzerinde çalışacağı "Rab al-mal"tarafından sermayenin sağlandığı bir ortaklık sözleşmesidir. Kâr ve zarar, ilk sözleşmede kararlaştırılan orana göre iki taraf arasında paylaşılır. Ancak bu ortaklıkta paranın sahibi (Rab al-mal) kaybolması durumunda maddi bir kayba maruz kalır ve işletme sahibi (Mudarib) emeğini kaybeder. Fakat zarar noktasında emek sahibinin herhangi bir ihmali veya kastı var ise bu zararın ondan tanzim edilmesi gerekmektedir. Sukuk sahipleri (aboneler), mudârebe 'nın varlıklarının sahibidir ve önceden belirlenen üyelik süresi sona erdiğinde sukuklarının sahipliğini devretme hakkına sahiptir.

- Müşâreke Sukuk: Müşâreke sukuk, icâre sukuktan sonra en çok tercih edilen sukuk çeşitlerinden biridir. Genel olarak öz kaynak ortaklığına dayalı finansal yatırımlarda, yeni bir iş kurmak ya da var olan işi geliştirmek ve yeni bir proje oluşturmak amacıyla kullanılan sukuk çeşitidir. Böylece kanun koyucu sukuk sahibinin malı olur ve onun mudârebe sukukundan farkı, tüm tarafların emek ve paraya katılmasıdır. Sözleşmede kararlaştırılan yüzdeye göre aynı kâr ve zarar paylaşımı ilkesine tabidir.

- Müzâraa Sukuk: Bu sukuk türü üzerinde anlaşmaya varılan sözleşmeye uygun olarak tarımsal maliyetlerin finansmanı amacıyla tarım arazisi sahibi tarafından ihraç edilen eşit değerdedir. Sukuk sahiplerinin sözleşmede kararlaştırılan oranlara göre mahsulden pay sahibi olmaları söz konusudur. Bu tapunun kaynağı arazinin maliki veya onu kullanma hakkının sahibidir ve aboneler hisse sözleşmesinde çiftçiler (işverenlerin kendileri veya diğerleri) olup, abonelik gelirleri çiftçiliğin maliyetidir.

2.1.7.2. Satış Sözleşmelerine Dayalı Sukuk

- Mudârebe Sukuk: Mudârebe, Arapça bir kelime olup kâr veya zarar anlamına gelmektedir. Mudârebe, basitçe, malın maliyeti üzerinde belirtilen fiyata kâr eklenerek

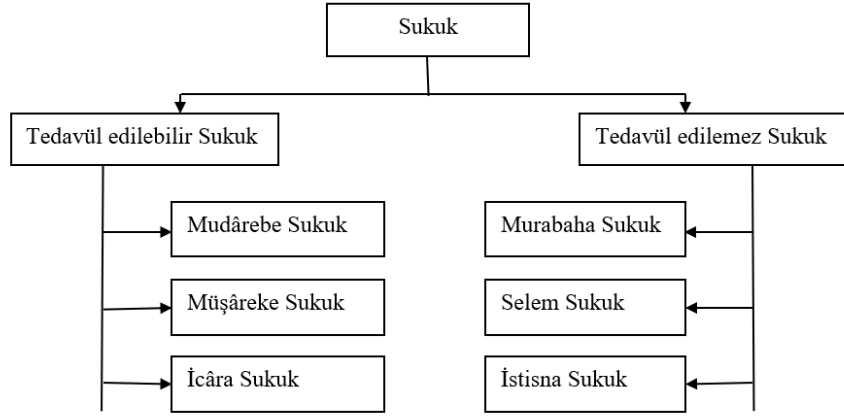
satılması işlemi olarak tanımlanabilir. Mudârebe sukuk ise AAOIFI tarafından, murabaha yoluyla mal alışını finanse etmek için düzenlenen ve sertifika sahiplerinin Murabaha hasılatının sahibi olması için verilen eşit değerdeki sertifikalar olarak tanımlanmaktadır. Özetle, ticari faaliyetlerden (alış-satış) elde edilen geliri taksitler halinde paylaşan ve ticari marj geliri yaratan bir hisse senedir.

- İcâre Sukuk: İcâranın sözlük anlamına bakıldığında “kiraya vermek” manasına gelmektedir. En yaygın kullanılan Sukuk türüdür. İcâra sukuk, sahibine kiralanan mülke sahip olma veya onu kullanma hakkı verir. Böylece, icâre sukuk sahipleri, kiracının haklarına hâle gelmemek kaydıyla mevcut gayrimenkul üzerinde tasarruf etme hakkına sahiptir. Kiralama süresi ve ücretler sözleşmede önceden kararlaştırılır ve varlığın mülkiyeti kiraya verende kalır. Bunun için, kiralanan varlığın satın alınması için fon toplamak amacıyla geçici bir varlık (SPK) oluşturulur, bu Gümrük Şirketi (SPK) tarafından toplanan periyodik bir kiralama ücretidir. İcâra sukuk sertifikaları, bilançoda yer alan sabit kıymetler üzerine ihraç edilir. Bu sertifikalara atfedilen kira bedeli, distribütör tarafından sabit bir oran veya belirli bir oran üzerinden hesaplanır.

- Selem Sukuk: Selem kelimesinin Türkçedeki karşılığı peşin ödemedir (Hammad, 1996: 295). Bu bir peşin ödeme-veresiye satıştır. Nakit ödeme karşılığında gelecekte alınacak ertelenmiş malları satın almak Selem sermayesinin ortak mülkiyetine dayanır. Satıcılar, bilinen bir gelecekte alıcıları elde etmek için ürünleri kârlı bir fiyata satın alırlar. Ücret peşin ödenir, ancak satın alınan ürünler sözleşmede belirtilen ileri bir tarihte teslim edilir. Selem sukuk, ancak sermayesi metaya çevrildikten sonra alınıp satılabilir (Hattab, 2005: 26).

- İstisna Sukuk: İstisna, alıcı ve satıcı arasında bir üretim ve inşaa sözleşmesidir. AAOIFI ya göre, İstisna sukuk, üretilen malların sertifika sahiplerinin mülkiyetinde olması için mal ve işletme üretiminde kullanılmak üzere fon toplamak amacıyla çıkarılan eşit değerdeki sertifikalardır. Taraflar, bedeli sözleşme imzalandığında belirlenen, önceden belirlenmiş ve mutabık kalınan şartlara göre belirlenecek bir emtia/ürün inşaa etmeyi taahhüt ederler. Bu nedenle, bu yapı özellikle büyük altyapı projelerinin finansmanı için uygundur. Çünkü genellikle üretimi uzun süren malları satmak için kullanılırlar.

Sukukları aşağıdaki gibi daha da bölebiliriz:

Şekil 6: İslami Sukuk Çeşitleri

Kaynak: Qantajji (2010)

Kullanılan diğer sukuk türleri:

- Istithmar sukuk: Yatırım Sukukunu ifade eder. Yatırım Sukukları farklı türleri bulunmaktadır. Kiralanan varlıklar üzerindeki mülkiyet sertifikaları ve intifa hakkı sahiplik sertifikaları gibi.
- Kurumsal sukuk (Corporate Sukuk): Hükümet tarafından ihraç edilenlerin aksine bir şirket tarafından ihraç edilen bir sukuktur. Şirketlerin işlerini genişletmek veya belirli bir proje için fon toplamasının önemli bir yoludur.
- Dönüştürülebilir veya değiştirilebilir sukuk (Convertible or exchangeable Sukuk) : Dönüştürülebilir veya değiştirilebilir Sukuk sertifikaları, işlem sırasında geçerli piyasa fiyatına ve önceden belirlenmiş bir formüle göre belirlenen bir değişim oranıyla ihraççının hisselerine veya üçüncü bir kişinin hisselerine dönüştürülebilir.
- Yurtiçi sukuk (Domestic Sukuk): Yerel para biriminde ihraç edilen bir sukuktur.
- Küresel sukuk (Global Sukuk): Hem ulusal hem de uluslararası bir sukuktur.
- Hibrit sukuk (Hybrid Sukuk): Hibrit Sukuk, yapılarında İstisna ve İcâra, Murabaha ve İcâra gibi iki veya daha fazla İslami finansman biçimini birleştirir.
- Uluslararası sukuk (International Sukuk): USD gibi sabit para biriminde ihraç edilen bir sukuktur.

- Devlet sukuk (Sovereign Sukuk): Sukuk ulusal bir hükümet tarafından verilir. Terim genellikle yabancı para birimlerinde ihraç edilen sukuka atıfta bulunurken, ulusal hükümetler tarafından ülkenin kendi para biriminde ihraç edilen sukuka devlet sukuku denir.

- Yarı egemen sukuk (Quasi-sovereign Sukuk): Egemen Sukuk gibi bir kamu sektörü kuruluşu tarafından ihraç edilir. Açık veya zımni hükümet garantisi taşıyabilir.

2.1.8. Sukuk olarak Menkul Kıymetleştirme Koşulları

Sukuk, aşağıdakiler dahil birçok koşula bağlıdır (Al-Mabrakh, 2012: 86):

- Sukuk, ihraç eden kuruluşa ait varlıklar olmalıdır. Bu varlıklar sürekli ve düzenli olarak gelir getirilmelidir. Bu varlıklar spesifik olmalı ve şirketin bilançosunda görünmelidir.

- Sukuk, aynı garantilerin varlığı ve ödemenin düzenliliği gibi varlıklarda yeterli kredibiliteye sahip olduğundan yatırımcı için cazip olmalıdır.

- Sukuk aktarılabilecek tutarların büyüklüğü, bölünebilmeleri için büyük olmalıdır.

- Pazarlanabilmesi için uzun bir vadeye sahip olması gerekmektedir.

- İncelemenin tüm aşamalarında İslami Şeriatın tüm kontrollerine saygı duymak ve inceleme için Şeriat Denetleme Kuruluna tabi olmak gerekir.

2.1.9. İslami Sukuk ile Diğer Finansal Araçlar Arasındaki Fark

İslami sukuk, diğer geleneksel yatırım araçlarına İslami bir alternatiftir ve bu nedenle birçok noktada farklılaşmakta ve onlarla buluşmaktadır.

Tablo 1: İslami Sukuk ile Diğer Geleneksel Yatırım Araçları Arasındaki Fark

	İslami Sukuk	Hisse	Tahvil
Başvuru Tarihi	1990	1600	1600
Gelir Kaynağı	Varlıkların yatırım getirisi	Varlıkların yatırım getirisi	Faiz oranı
İhracatçı ve Yatırımcı Arasındaki İlişki	Bir varlığın ortak hakkının mülkiyeti	Borçluluk	Varlıkların ortak bir payının mülkiyeti
Tedavül Edilebilirlik	Varlıkların türlerine bağlıdır	Takas edilebilirlik	Takas edilebilirlik
Risk Derecesi	Sukukun yatırım formülüne bağlıdır	Yüksek	Tahvil türüne göre değişir

Kaynak: Muheisen (2006)

2.1.10. Küresel Sukuk Piyasası

Konvansiyonel finanstaki tahvil piyasaları genellikle borca dayalıdır. Buna karşılık sukuk, ortaklığa dayalı ortaklık (muşaraka ve mudârebe) dahil olmak üzere çeşitli biçimlerde olabilir. Bu araçların risk paylaşım özellikleri, finansal piyasaların istikrarını artırabilir (Ahmed vd, 2015).

Aşağıdaki Grafik 1’de sukuk piyasasında 2001-2020 yılları arasında dünyada yapılan toplam sukuk ihraç tutarları gösterilmektedir:

Grafik 1: Toplam Küresel Sukuk İhraçları (Ocak 2001 - Aralık 2020) - Tüm Tenorlar, Milyon Dolar Olarak Tüm Para Birimleri

Kaynak: IIFM Sukuk Report (2021)

Grafik 1 'de gösterildiği gibi, Dubai'nin 2007 yılında borç nedeniyle yaşadığı krize rağmen, 2008 yılında sukuk ihracatında 145.702 milyar ABD doları tutarında artış olduğu görülmektedir. Dubai 2012 yılında 137,599 milyar USD ihracı ile ciddi bir çıkış yakalamıştır. Küresel Sukuk ihracı yıllık yaklaşık %19.84 artış göstermiştir. Bu 2019'da 145.702 milyar USD'ye 2020'de 174.641 milyar USD'ye çıkmıştır. 2020 boyunca istikrarlı ihraç hacmi, esas olarak Asya, Körfez İş Birliği Konseyi, Afrika ve diğer bazı yargı bölgelerinden devlet sukuk ihraçlarından kaynaklanırken, Malezya Endonezya, BAE, Suudi Arabistan gibi ülkelerinin payına rağmen Sukuk piyasasına hakim olmaya devam etmiştir. Türkiye'de ise sukuk ihraçları son zamanlarda eskisine göre önemli ölçüde yükselmiştir.

Grafik 2, 2021'e kadar olan tahminlerle 2008'den bu yana sukuk arz ve talebinin gelişimini göstermektedir:

Grafik 2: Sukuk Talebi ve Arzı 2008–2021

Kaynak: Thomson Reuters (2017).

2020 yılı boyunca sukuk pozisyonunu korumuş ve hatta sukuk içindeki yatırımcı sayısının artması ve bölgelerdeki farklılık nedeniyle ihrac seviyesi yükselmiştir. Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Malezya, Endonezya, Türkiye, Pakistan ve Afrika kıtasının bazı bölgelerinde temsil edilen diğer İslam ülkelerinden örneğin Mısır ve İslam Kalkınma Bankası artan sukuk talebi, sukuk ihraçlarında hızlı ve önemli bir büyüme gerçekleştirmişlerdir. COVID-19'un sukuk piyasası üzerindeki etkisi, birkaç ihrac eden şirketle sınırlı kalmış ve sukuklar, İslami sermaye piyasasındaki yatırımcılar için önemli ve çekici bir araç olmaya devam etmiştir. Hatta 2019 yılında sukuk ihracı 38,4 milyar dolar iken 2020 yılında uluslararası sukuk ihracı 42,41 ABD doları civarında gerçekleşmiştir. Söz konusu durum Covid-19 krizinin sukuk ihrac oranını etkilemediğinin önemli bir kanıtıdır (IIFM, 2021).

2.2. Yeşil İslami Sukuk

Yeşil İslami sukuklardan bahsetmeden önce yeşil bonolarla ilgili bazı bilgilere değinilecektir. 2008 yılında 440 milyar dolar tutarında ilk yeşil tahvil ihrac edilmiştir. Yeşil tahvil ihrac etmenin en önemli nedenlerinden biri, Dünya Bankası'nın çevreye duyarlı ve sürdürülebilir yatırımlara ilgi duyan yatırımcıların ihtiyaçlarını karşılama çabalarına yanıt verme girişimidir. Bunun yanı sıra sabit gelirli bir ürünle iklim faaliyetlerine dayalı projeleri desteklemektir. Aynı zamanda, Dünya Bankası'nın iklim faaliyetlerinin finansmanına yenilikçi araçları entegre etme stratejisi de söz konusu zamanda gerçekleşmiştir. Elbette iklimin etkilerine dikkat etmenin önemi, finansman

altyapısı ve sürdürülebilirliğin önemi konusunda yatırımcıları bilinçlendirmek amacıyla yayımlanmıştır (World Bank, 2018).

2.2.1. Yeşil İslami Sukuk Tanımı

Yeşil İslami Sukuk, İslami Şeriat hükümlerine uygun ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde yeşil yatırımlara ve çevre dostu ve sosyal sorumluluk sahibi projelere yönelik İslami menkul kıymetler olarak tanımlanmaktadır (Cortel ve Arkoub,2017: 170).

Sukuk, sürdürülebilir projelere yapılan yatırımları finanse etmek için yakın zamanda geliştirilen bir İslami finansal enstrüman türüdür (Abdel Qader, 2018).

Yeşil sukuk, finansal olarak İslami sukuka benzer, ancak yeşil sukuk gelirleri yalnızca çevre dostu projeleri finanse etmek için kullanılabilir.

Sukuku sürdürülebilir kalkınma projelerini finanse etmek için uygun bir seçenek haline getiren iki özelliği vardır (Aassouli, 2016). Birincisi, varlık destekli gereklilik, iklim değişikliğini, mültecileri, kadınların güçlendirilmesini, küçük çiftçileri, eğitimi, temiz enerjiye erişimi vb. hedefleyen projeleri içerecek şekilde finanse edilebilecek sektörlerin kapsamını genişleterek reel ekonomiyle bağlantıyı kolaylaştırır. İkincisi, sukuk, diğerleri arasında vekalet (acente), muşaraka ve mudârebe (ortaklık) ve icâra (kiralama) gibi tek veya karma İslami sözleşmeler kullanılarak yapılandırılabilir. İcâra, 2010-2015 yılları arasında uluslararası sukuk ihraçlarında %35'lik pay ile en popüler yapı olmuştur. 2015'ten başlayarak, 2017'de uluslararası sukuk ihraçlarının %51'ini temsil eden icâre dan vekalet büyük bir geçiş olmuşturPrensip olarak bu esneklik, yenilik yapmak ve belirli finansman ihtiya çlarını karşılamak için muazzam fırsatlar sunmaktadır.

Malezya, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri'nden 12 benzersiz yeşil sukuk ihraççısı ve Temmuz 2020'ye kadar bir çok taraflı kalkınma bankası aracılığıyla 6,1 milyar ABD doları toplanmıştır. Yeşil sukuk ihraçlarının %65'ini USD cinsinden ihraçlar oluştururken, bunu Euro cinsi (%18), Ringgit cinsi (%16) ve Rupiah cinsi (%1) para birimleri takip etmektedir.

2.2.2. Yeşil İslami Sukuk Un Kullanım Alanları

Yeşil İslami Sukuk, genel olarak sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla altyapı projelerini ve çevre dostu projeleri finanse etmek için çalışmaktadır. Bu nedenle, birinci

bölümde (1.16) bahsi geçen projelerin aynısı ancak İslam hukukuna uygun olarak İslami bir şekilde finanse edilmektedir.

- Sürdürülebilir ulaşım yatırım.
- Yenilenebilir enerji santrallerinin kurulmasına yatırım.
- Konvansiyonel ve yeni yenilenebilir enerji yatırım.
- Yeşil teknoloji projelerine yatırım.
- Kamu yararına projelere yatırım.
- Sürdürülebilir atık yönetimi.
- Sürdürülebilir su yönetimi.

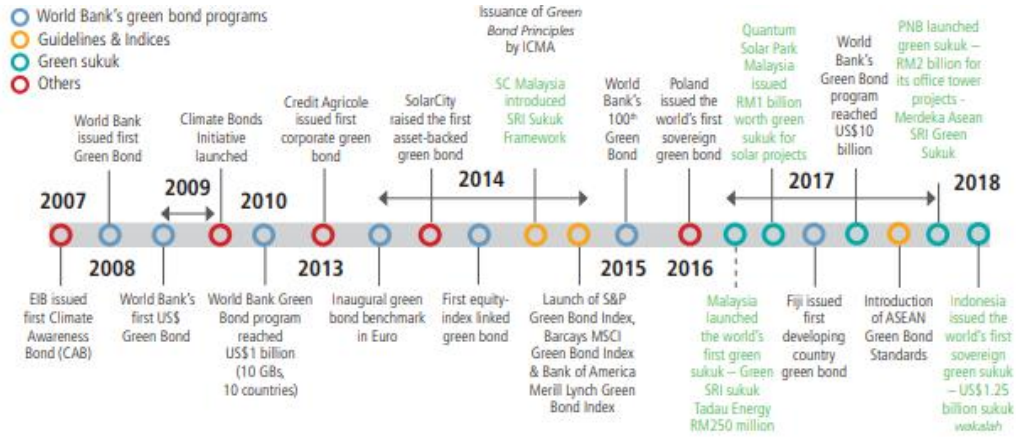
2.2.3. Yeşil İslami Tahvil İhraç ve Ticareti

Yeşil İslami Sukuk ihraç etmenin önemi, yeşil faaliyetler ve çevre dostu projelerle ilgilenen yatırımcılar için önemli bir desteği temsil etmeleridir. Hükümetlerin altyapı projelerini finanse edilmesi ve ani iklim değişikliği sorunlarına karşı koyamaması, yeşil İslami Sukuk ihraç edilmesinde önemli bir argümandır. İklimin etkilerine direnmek ve düşük karbon ekonomisine doğru ilerlemek için gerçek sonuçlarla neredeyse başarısız olan anlaşmalarla, yeşil İslami sukuk, yatırımcılar için önemli getiriler ile uzun vadeli likidite sağlayan önemli bir finansman kaynağıdır (Zaytoun, 2012:129).

Yeşil sukukla ilgili ilişkilerde ihraççılar, ihraççıların çevresel sürdürülebilirlikle ilgili kapsayıcı hedefleri, stratejisi, politikası ve/veya süreçleri ve proje seçiminde atıfta bulunulan yeşil standartlar veya sertifikalar bağlamındaki her türlü bilgiyi ifşa etmeleri için teşvik edilir.

Bu hususlar, özellikle sektörün yatırımcıların beklentilerini karşılamaya yönelik öğrenme sürecini hızlandırmak için ihraççılar tarafından vurgulanmalıdır. Gelirlerin yeşil projelere uygun olması için sukuk yatırımcılarının, seferber edilen fonların Şeriat tarafından yasaklanan faaliyetlere gitmeyeceğini ve dolayısıyla ihraçlar için Şeriat'ın onayına ihtiyaç duyulacağını bilmeleri gerekir (World Bank Group, 2019).

Aşağıdaki şekil, görüntüde yeşil sukukların ne zaman görüldüğünün bir anlık görüntüsüdür:

Şekil 7: Yeşil Tahvil ve Sukuk Piyasasının Evrimi

Kaynak : INCEIF ve SC E.T.23/04/2021

Son yıllarda, yeşil finansman talebini karşılamak için çeşitli yatırım araçları tanıtılmıştır. ADB 2018 Raporuna göre, yeşil finans ürünleri yeşil tahviller ve sukuk, yeşil kredi yönergeleri, yeşil bankacılık, karbon finansmanı, yeşil sigorta, yeşil halka arzlar, yeşil sermaye endeksleri, yeşil kredi ve yeşil varlık menkul kıymetleştirmesini içerebilir.

Ancak vurgulamak gerekir ki Yeşil sukuk fikri ilk olarak 2012 yılında Fransa'da ortaya çıktı ve o zamandan beri büyük ilgi görmüştür.

Temmuz 2017'de Malezya, Tadau Energy tarafından dünyanın ilk yeşil SRI sukukunun açılış töreniyle hem yeşil finansman hem de küresel sukuk arenasında yeni bir dönüm noktası olmuştur. Nisan 2018 itibariyle, 3,7 milyar RM tutarında onaylanmış ihraç büyüklüğüne sahip beş yeşil sukuk ihracı gerçekleşmiş ve bunun 2,4 milyar RM'si yenilenebilir enerji projelerini ve yeşil binaları finanse etmek için ihraç edilmiştir.

Bu fonlar aşağıdaki tabloda listelenebilir:

Tablo 2: Nisan 2018 İtibariyle Malezya'da Yeşil Sukuk İhracı

İhraççı	Program boyutu (RM Milyon)	Veriliş tarihi	Çıkarılan miktar (RM Milyon)	Gelirlerin kullanımı
Tadau Energy Sdn Bhd	250.00	27 Temmuz 2017	250.00	Sabah'ta 50 megavat (MW) güneş enerjisi santralini finanse etmek.
Quantum Solar Park (Semenanjung) Sdn Bhd	1,000.00	6 Ekim 2017	1,000.00	Kedah, Melaka Da üç adet 50 MW'lık güneş enerjisi santralini finanse etmek ve Terengganu.
PNB Merdeka Ventures Sdn Bhd	2,000.00	29 Aralık 2017	690.00	Kuala Lumpur'daki Merdeka PNB118 kule projesinin bir parçasını oluşturan 83 katlı bir ofis alanını finanse etmek .
Sinar Kamiri Sdn Bhd	245.00	30 Ocak 2018	245.00	Perak'taki 49 MW'lık güneş enerjisi santralini finanse etmek.
UITM Solar Power Sdn Bh	240.00	27 Nisan 2018	222.30	Pahang'daki 50 MW'lık güneş enerjisi santralini finanse etmek.

Kaynak : Securities Commission Malaysia (2019) E.T.23/04/2021

İlk yeşil sukuk ihracından bu yana, Dünya Bankası dünya çapında yatırımcılar ve yatırım kurumları için yirmi para biriminde yaklaşık 50 yeşil sukuk aracılığıyla 13 milyar dolardan fazla fon toplamış ve 2018 mali yılının sonunda sukuk finansmanı için uygun 91 proje bulunmaktadır. Bunun 4,15 milyar ABD Doları tutarındaki taahhütleri Rehin, 5,8 milyar ABD Doları tutarında yeşil sukuk geliri 20 ülkedeki projeleri desteklemek için tahsis edilmiş ve kullanılmıştır (World Bank ,2019).

Bölgeler açısından, Doğu Asya ve Bassinik bölgesi, tahminen %38 ile yeşil sukuklar nedeniyle proje portföyünün en büyük bölümünü almış, bunu sırasıyla %25 ile Latin Amerika ve Karayipler, %18 ile Güney Asya, Avrupa %18 ve ardından Orta Asya %13 olarak izlemiştir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi, tahminen %6 ile en düşük yüzdeye sahip olmuş ve bu, bölgenin yenilenebilir enerji projelerinin finansmanına katkıda bulunacak bu tür yeni geliştirilmiş finansal araçlardan yararlanmasındaki zayıflık anlamına gelmektedir (Rahman vd, 2020).

2.2.4. Yeşil Sukuk Girişimleri

Son yıllarda birkaç yeşil girişim başlatılmıştır. Bunlar:

- 2012 Orasys Sukuk, Fransa'daki güneş enerjisi projelerini finanse etmiştir.
- 2012 sukuku Endonezya'daki "Kişi Başına Bir Solar Watt" programının ilk aşaması olan 50 megavatlık bir fotovoltaiik projesinin finansmanı için Avustralyalı şirketler Solar Guys International ve Mitabu'nun 100 milyon dolar değerindedir.
- 2012 yılında Birleşik Arap Emirlikleri'nde (CBI, Orta Doğu ve Kuzey Afrika Temiz Enerji İş Konseyi ve Gulf Bond ve Sukuk Derneği tarafından) iklime uygun işlemler tasarlamayı amaçlayan bir Yeşil Sukuk Çalışma Grubunun kurulması standartları sağlamış ve standardizasyon ve farkındalık yoluyla yeşil bir sukuk piyasasının gelişimini kolaylaştırmıştır.
- 2014 yılında, Malezya Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu, çeşitli sürdürülebilir ve sorumlu yatırım girişimlerinin finansmanını kolaylaştırmak için çevresel ve sosyal unsurları içeren Sürdürülebilir ve Sorumlu Yatırım (SRI) Sukuk için bir çerçeve geliştirmiştir. Beş alan ele alınmıştır : Gelirlerin kullanımı, uygun SRI projeleri, açıklama gereklilikleri, bağımsız uzmanların atanması ve raporlama. SRI çerçevesi kapsamındaki uygun projeler arasında doğal kaynaklar, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği, topluluk ve ekonomik kalkınma ve vakıf mülkü/varlıkları bulunmaktadır.
- Khazanah 1,27 milyar RM (320,8 milyon ABD Doları) sukuk programı ve Tadau Energy yeşil sertifikalı sukuk, SRI sukuk çerçevesi kapsamında oluşturulmuştur.
- Endonezya ayrıca, 1,25 milyar ABD Doları tutarında yeşil sukuk ihraç eden ilk egemen ülke olduğu için küresel sukuk piyasasında da damgasını vurmuştur. .

- Avustralya, Endonezya'daki ilk dilimde 100 milyon dolar ve toplam 500 milyon dolar değerinde enerji projelerini finanse etmek için yeşil İslami sukuka güvenmiştir.

- Güneş enerjisi gibi temiz enerji sektöründeki yatırımları finanse etmek için 100 milyar dirhem değerinde Dubai Yeşil Fonu'nun kurulmasını da içeren 2015 yılında başlatılan ve 2050 yılı için Dubai Temiz Enerji Stratejisi'nin yanı sıra 2030 yılı için 5000 megavat üretim kapasitesi ile dünyanın en büyüğü olan jeneratördür. Bu, yeşil projeleri finanse etmeye ve yeşil projeleri yerel ve küresel düzeyde desteklemek için yenilikçi finansman çözümleri sunmaya olan ilginin önemli bir kanıtıdır. Bu nedenle, Dubai Elektrik ve Su Kurumu ile Ulusal Tahviller Şirketi arasında ortak bir işbirliği başlatılmıştır. dı. 2017 yılında 4,2 milyar dirhem değerinde yeşil finansman fonu sağlanmıştır.

2.2.5. Üstesinden Gelinmesi Gereken Zorluklar

Yeşil İslami Sukuk, aynı anda aşağıdakiler de dahil olmak üzere birçok zorluk ve avantajla karşı karşıyadır (World Bank, 2020):

- Proje bazlı yeşil sukuk ihraçları, yenilenebilir enerji projeleri ve sadece yeşil gayrimenkul ile yakından ilgilidir, bu da diğer alanları finanse etmeye çalışmayı önemli kılmaktadır.

- Yeşil sukuk, katı atık yönetiminden sürdürülebilir arazi kullanımına ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına kadar çok çeşitli projeleri finanse edebilir.

- Yeşil varlıkların ve projelerin finansal kuruluşlar tarafından sınıflandırılması, yeşil sukuk ihraçları için yeşil varlıkların bir havuzda toplanmasını engellemektedir. Bu nedenle, ulusal yeşil sınıflandırmalar, yeşil varlıkların tanımlanmasını kolaylaştırmaya ve standartlaştırmaya yardımcı olacaktır.

- Diğer zorluklar arasında kısıtlayıcı ihraç kriteri, yeni ihraççılar için dik öğrenme eğrileri, inceleme ve raporlama maliyetlerinden dolayı marjinal olarak daha yüksek maliyetler sayılabilir.

Bu zorluklara rağmen, yeşil sukuk ve ötesinde sukuk ihracı için birçok fırsat bulunmaktadır. İhraçlar için ortaya çıkan temalar şunları içermektedir:

- Yeşil Sukuk sahipleri bazı vergi avantajlarından yararlanmaktadırlar.

- Sosyal Sukuk olumlu sosyal sonuçlar elde eder ve sürekli gelişir.

- Sürdürülebilir sukuk, olumlu çevresel ve sosyal sonuçlar sağlar.
- İslami sukuk, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile uyumludur.
- Yeşil sukuk un başarısı, mavi sukuk endüstrisinin deniz ve okyanus projelerini finanse etmesini öngörür.

Bu bölüm, İslami finans mühendisliğinin yenilikçi araçlar yaratarak dünyanın ve yatırımcıların ihtiyaçlarına ayak uydurmadaki başarısını göstermektedir. Ayrıca yeşil sukukun, sürdürülebilir piyasanın kapsamını genişletme ve geleneksel ve İslami finans arasındaki boşluğu kapatmaya yardımcı olma yeteneğine sahip olduğunu ve yüksek verimlilikle sürdürülebilir proje finansman programlarına liderlik etme yeteneğine sahip olduğunu doğrulamaktadır. Buna ek olarak yeşil sukuk makul getiriler sağlayarak, risklere göre ayarlanmış, iyi bir şekilde pazarlanarak yeşil İslami sukukun geleneksel ve İslami yatırımcılar için çekici olduğunu kanıtlamıştır. Son olarak, bu bölüm ülkelerin deneyimlerini incelemenin ve yeşil İslami sukukun küresel pazardaki önemini doğrulamanın yolunu açmaktadır. Bu durum Malezya'nın bu konudaki deneyiminin inceleneceği üçüncü bölüme işaret etmektedir.

2.3. Literatür Taraması

Afshar (2013) çalışmasında, konvansiyonel tahviller ve sukuk, ve mevcut sorunlara gerekli finansal çözümleri bulmada kimin ne kadar başarılı olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Çalışma, ikisi arasındaki farka değinmektedir: Bu ikisi arasında temel risk/getiri farklılıkları vardır. Konvansiyonel tahvilde dayanak varlık paradır (borç) ve Sukukta dayanak varlık aslında bir varlıktır. Ancak yazar, ikisi arasında, bu menkul kıymetlerin aynı mali soruna tamamen farklı çözümler sunduğuna inanmamızı sağlayan farklı temel farklılıklar olduğu sonucuna varmaktadır. Sukuk önemli yatırımlar için fırsat yaratacaktır. Dünyada, Allah'ı da memnun edecek makul bir getiri elde etme fırsatı arayan çok sayıda varlıklı Müslüman yatırımcı vardır. Sonunda, araştırmacı İslami yatırımcılar için geleneksel tahvillere kıyasla sukukun ideal bir seçenek olduğu sonucuna varmaktadır. Bunun nedeni, sukukun yetkisiz işlemlerden arınmış olduğunu gösteren şeriata uygun araçlar olmasıdır.

Kusuma ve Silva (2014) çalışmasında, küresel olarak sukuk piyasalarının daha fazla gelişmesini engelleyen kilit konuları, yapıların ve uygulamaları ele almaktadır. Ayrıca,

çalışma yerel sukuk piyasalarının geliştirilmesine ve uluslararası piyasaya erişime yönelik yaklaşımlar sunmaktadır. Politika yapımcıların veya olası sukuk ihraççıların, uluslararası piyasaya girerken borçluların sukuk farkındalığını ve bilgisini, yasal dayanağını, vergilendirmesini, yönetişimini ve kredi notunu dikkate alması gerektiğinin vurgulanmalıdır.

Khanfar (2014) çalışmasında, yeşil ekonomi üzerinde çalışan politika ve yaklaşımların uygulanması gereğine vurgu yapmaktadır. Araştırmacı, çalışmasında analitik betimsel yaklaşımı temel almaktadır. Çalışma, enerji verimliliğini değerlendirmek için ulusal ve bölgesel stratejilerin benimsenmesi ve düşük karbonlu endüstriyi sınırlamak için düzenleyici bir çerçeve sağlayan ulusal bir sanayi politikası geliştirilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır. Ayrıca tüm çevresel, sosyal ve ekonomik alanlarda etkin bir yeşil ekonominin rolüne vurgu yapmıştır. Üstelik, araştırmacı şunları da vurgulamıştır: Su taşımacılığı sektöründe sürekli yatırımlar yapmak, kamu ve özel sektör arasındaki ortaklığın önemi ve inovasyon ve bilimsel araştırmaya yatırımları teşvik etmek.

Abu Alyan (2017) çalışmasında, Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından belirlenen hedefler ışığında sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında yeşil ekonominin rolünü doğrulamayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, araştırmacı yeşil ekonomi hakkında bilgi edinmek için analitik tanımlayıcı yaklaşımı benimsemektedir. Ayrıca bu alanda öncü deneyimlere sahip ülkelerde ve uluslararası kuruluşlarda yeşil ekonomi ile ilgili verileri analiz etmektedir. Araştırmacı çalışmada yeşil ekonominin ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki etkisini analiz etmek ve yorumlamak için standart (niceliksel) yöntemi kullanmaktadır. Araştırmacı, standart çalışmanın ve diğer birçok çalışmanın sonuçları ve başarılı ülkelerin yeşil ekonomiyi uygulamadaki deneyimleri ışığında, yeşil ekonominin Filistin topraklarında benimsenmesini tavsiye etmektedir. Araştırmacının Filistin topraklarında enerji, tarım ve biyolojik çeşitlilik, ulaşım, su, atık geri dönüşümü, yatırım ve yeşil teknoloji sektörlerini içeren yeşil ekonomi için bir strateji ileri sürmüştür.

Abdul Razzeq (2017) Peygamber (sav)'in Sünnet'ine dayandırdığı bu çalışmasında, Peygamber'in çevreye ve bileşenlerine karşı olumlu davranışları teşvik etme yöntemini vurgulama konusunda uzmanlaşmıştır. Sünnetin çevreye olan ilgisini ve onu korumanın önemini incelemiştir. Sünnete göre çevreyi korumak için kullanılacak eğitim kural ve

yöntemlerini açıklamaktadır. Çevreye yönelik davranış için bir izleme sistemi olarak Hisbe'yi öne çıkarmaya yönelik bir ilgi göstermiştir.

Arqoub ve Cortel (2017) çalışmalarında, Malezya'da sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında yeşil sukukun rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu çalışmada yeni bir İslami finans aracı olarak yeşil sukuk konusuna değinilmiştir. Ayrıca, özellikleri ve ilkeleri ile Malezya'da sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki rolünü ve yeşil kalkınma projeleri için fon sağlama becerisini vurgulamaktadır. Çalışmada, yeşil sukukun ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyutuyla sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında ayırt edici bir rol oynadığı tespit edilmiştir.

Aassouli vd. (2018) çalışmalarında, yeşil sukukun kısa vadeli enerji verimliliği projelerinin yanı sıra temiz enerji ve altyapı projelerini finanse etmek için önemli bir araç olduğunu kanıtlamayı amaçlamaktadırlar. Yeşil sukuk piyasasının genişlemesi, çevre dostu projelerin teşvik edilmesine ve yaşam standardının iyileştirilmesine yol açmaktadır. Aynı şekilde, yeşil finans yoluyla İslami finans da etik hedeflerine ulaşmasına yardımcı olduğu belirtilmiştir. Bu, yeşil sukukun, bu projelerin Güney Afrika gibi gelişmekte olan ülkelerde uygulanabilmesi için finansman açığını kapatmaya yardımcı olma potansiyelini kanıtlamaktadır. Genel bir sonuç olarak, İslami sermaye piyasaları önemli bir proje finansmanı kaynağı olmalıdır. Sukuk piyasasına sosyal, etik ve çevresel bir katkı yapabilir ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için kaynakları harekete geçirmek için gereken kapasiteyi geliştirebilir.

Siswamtoro (2018) çalışmasında, yatırımcılar için iyi bir imaj veren yeşil faaliyetleri teşvik ettiği için yatırımcılar tarafından yeşil sukuk için yüksek talep olduğu için. Bu çalışma, ihraç sonrası yeşil sukukun fiyat performansını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmada yeşil sukuk ihraç sonrası diğer yeşil tahvillerle fiyat hareketini karşılaştırmak için betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda arz dönemindeki koşullarda aşırı talep olması nedeniyle yeşil sukukun ihraç döneminden sonraki performansla ilişkili olmadığı bulunmuştur. Endonezya'da yeşil sukuk fiyatlarındaki düşüşün nedeninin makroekonomik faktörlerden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, yeşil faaliyetlerin iyi bir imajı her zaman doğrudan yatırımcıları

çekmez. Yatırımcılar yalnızca kar güdüsünün peşinden koşabileceklerinden, iklim değişikliği sorunlarının ilk olarak dikkate alınmayacağını söylemek mümkündür.

Rahim ve Mohamad (2018) çalışmalarında, özellikle yenilenebilir enerji projelerinin finansmanında yeşil sukukun kullanımını incelemektedir. Malezya'daki üç enerji şirketi tarafından yakın zamanda dünyanın ilk yeşil sukuk ihraçları, yeşil sukuk piyasasının büyümesini hızlandırmıştır ve bu durum 'Cleantech' hareketini büyük ölçüde artıracaktır. Bu girişim, Malezya'nın 2030 yılına kadar yeşil bir teknoloji merkezi olma –amacına ulaşmasıyla ilgilidir. Temel olarak, söz konusu makale yeşil sukuk ile ilgili üç vaka çalışması sunmaktadır. Hibrit enstrümanların uygulaması Tadau Energy Sdn Bhd'de açıklanmaktadır. Ayrıca BEGW Sdn Bhd. Son olarak, Sarawak Hidro Sdn Bhd'nin uygulaması ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Devlet inisiyatiflerinde, yeşil sukukun başarısı daha önceki farkındalıkların ve finansal kurumların desteğine bağlıdır.

Elaldja ve Boudjenane (2019) çalışmalarında, çevrenin korunarak ve çevre dostu projelerin finanse edilerek sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmede yeşil sukukun rolünü vurgulamayı amaçlamıştır. Bu, bir ekonomik gösterge örneği oluşturarak yeşil sukuk ihraç etme ve ticaret yapma konusunda Malezya'nın deneyimini inceleyerek yapılmıştır. Analiz edilen istatistikler aracılığıyla, çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır: İslami sukuk, 2020-2016 dönemi boyunca Malezya'nın gayri safi yurtiçi hasıla seviyesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmuştur. Aynı şekilde yeşil sukuk ihraçlarında Malezya'nın ön planda olduğu kanıtlanmış ve bu ihraçlar altyapı ve kalkınma projelerinin finansmanına katkı sağlamıştır.

Abniaz ve Sassi (2019) çalışmalarında, Fas tarafından ihraç edilen ilk ihraç gibi devlet sukukunun bu ülkedeki büyük sektörel projeler için ne ölçüde uygun bir finansman alternatifi oluşturabileceğini incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma, İslami finans alanında lider bir ülke olarak Malezya'nın bu alandaki deneyimine ışık tutmaktadır. Bu araştırma, basit bir tanımlayıcı nicel analize dayanmaktadır.

Ela (2019) çalışmasında, Yeşil sukukun Türkiye için avantajları ve potansiyeline değinen yeşil sukuk konusundaki bilgi açığını kapatmak üzere amaçlamıştır. Bu amaçla çalışma 9 başlıktan oluşturulmuştur. Bu sayede, yeşil sukukun gelişmekte olan bir ürün olma potansiyeline ulaştı, ve son yıllarda hem özel sektörden, hem uluslararası kuruluşlardan hem de hükümetlerden sukuk ihracı veya ihraç etme niyeti artmaktadır. Yeşil sukuk,

birçok avantajının yanı sıra finansal kaynakları çeşitlendirmenin yanı sıra yenilenebilir enerji yatırımlarının finansmanında da önemli bir rol oynama işaret etmektedir. Bu anlamda en önemli amacın birçok avantajı bulunan yeşil sukuktan faydalanmak olduğunun, Türkiye deneyimi değerlendirmek istediğini vurgulanmıştır. Türkiye, önümüzdeki yıllarda yenilenebilir enerji gibi çevresel alanlarda yatırım potansiyeli yüksek bir ülke olmasına rağmen, araştırmacı, Türkiye'de sukuk ile ilgili yasal ve vergisel düzenlemelerin yeterli olmadığına dikkat çekti. Araştırmacı ayrıca yeşil sukukla ilgili yasal düzenlemelerin geliştirilmesinin önemine ve bu düzenlemelerin vergi teşvikleri ile birlikte gözden geçirilmesi gerektiğine değinmiştir.

Sahari ve Henniche (2020) çalışmalarında, yeşil altyapı projelerine yatırım yapmakla ilgilenen yeni bir İslami finansal araç olarak egemen yeşil sukuku ele almıştır. Bu, Endonezya hükümetinin sürdürülebilir kalkınmayı sağlamanın bir yolu olarak yenilenebilir enerji projelerini teşvik etme örneğinde gösterilmiştir. Çalışmada iklim değişikliği önlemlerine etkili bir şekilde yanıt vermek için hükümetin yenilikçi düşünmesinin ve hareket etmesinin önemli olduğuna değinilmiştir. Endonezya, sürdürülebilir projeleri finanse etmek için 2018'de ilk İslami yeşil enstrümanı çıkarmıştır. Bu yeşil sukuk ihracı, hükümet ile özel sektör arasındaki ortaklığın iklim değişikliğini ele alma ve bir İslam ülkesi için dirençli bir ekonomi inşa etme konusundaki etkinliğini gösteren yenilikçi bir finansman mekanizmasının birleşimidir.

Azaizia (2020) çalışmasında, yeşil sukuk yoluyla çevreye duyarlı yatırımları finanse etmeye yönelik küresel eğilimi analiz etmiştir. Araştırmanın sonucunda, çevresel önceliğe sahip projeleri hedefleyen bir finansman aracı olarak büyük başarı elde eden yeşil sukukun önemine ulaşılmıştır. Küresel olarak yeşil sukuk tarafından finanse edilen en önemli projelerin yenilenebilir enerji projeleri, enerji yönetimi, sürdürülebilir inşaat ve sürdürülebilir ulaşım-ilişkin projelerdir.

Kafou (2020), çalışma İslami finansın en önemli araçları olan sukukla ilgili her şeye odaklanmıştır. Yeşil sukukun İslami şeriata uygun ve çevre dostu projeleri finanse eden bir yatırım aracı olduğu kanıtlanmıştır. Bu nedenle İslami finansın, kalkınma hedeflerine ulaşmasına yeşil sukuk katkıda bulunmuştur. Yeşil sukukun finansman altyapısı için çok uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Risk paylaşım özelliğinden dolayı gelişmekte olan ülkelerdeki finansman açıklarının kapatılmasına yardımcı olmaktadır.

Fındık (2020), Çalışmasında sukukun dünya ve Türkiye piyasalarındaki yerini belirlemiştir. Çalışmada son yıllarda küresel ekonomide meydana gelen değişimlerle birlikte sukuk'a artan ilgi vurgulanmıştır. Bu çalışmada, ulusal ve uluslararası sukuk piyasalarındaki ihracat operasyonlarının verilerle açıklanması ve değerlendirme yapılarak avantaj ve dezavantajlarının irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında sukuk birçok yönden ele alınmış, Türkiye ve Malezya için önemi incelenmiştir. Sukukun hem İslami hem de İslami olmayan ülkeler için yatırımcılar için harika bir ürün haline geldiği vurgulanmıştır. Elde edilen sonuçları Fas ile karşılaştırılmıştır. Malezya tecrübesinden yararlanılması için Fas'a birçok öneriler sunulmuştur. Bunların en önemlileri arasında, kitle fonlaması piyasasının gelişimini hızlandırmayı amaçlayan yürürlükteki yasal düzenlemelerin, yasal ve vergisel teşvik kurallarının sürekli iyileştirilmesi çağrısı yer almaktadır.

BÖLÜM 3: MALEZYA VAKA ÇALIŞMASI: MALEZYA'DA YEŞİL SUKUK GERÇEĞİ

Malezya, kültürel ve ekonomik gelişme açısından Ortadoğu'nun en önemli ve güçlü İslam ülkelerinden biridir. Son kırk yılda, ekonomi ve insani gelişme alanında büyük başarılar elde etmiştir. Sanayinin ve yabancı yatırımın genişlemesi ve bireylerin gelir düzeyini artırması için büyük fırsatlar yaratılarak Asya'nın en büyük ülkelerinden biri haline gelmiştir. Ayrıca İslam ekonomisi ve finans sektörüne büyük ilgi duyan en önemli İslam ülkelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

3.1. Malezya İslami Finans Piyasası

Malezya İslami finans piyasası, para piyasası ve sermaye piyasasından ya da sözde borsadan oluşur. Bu hususta kısaca Malezya İslami para piyasasının büyüklüğü ve Malezya borsasının büyüklüğü hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir.

3.1.1. Malezya İslami Para Piyasası

İlk olarak para piyasası, ticaret hisse senetleri ve tahviller gibi ticari faaliyetlerin ve üreticiler ile tüccarlar arasındaki emtia sözleşmelerinin yürütüldüğü yerdir. Malezya İslami para piyasasına gelince, 1983 yılında Bank Islam Malaysia'nın kurulmasıyla başlangıcından söz edilebilir. Ancak en önemli adım 10 yıl sonra bankacılık işlemleri sisteminin 4 Mart 1993'te devreye girmesiyle atılmıştır. Böylece 3 Ocak 1994'te Malezya'da İslami bir para piyasasının varlığı resmen ilan edilmiştir. Malezya finans ve bankacılık sisteminin yapısı şunlardan oluşur: Bankacılık kurumları: (ticari bankalar, yatırım bankaları ve finans şirketleri) ve banka dışı otomatik kurumlar: (Ulusal Tasarruf Bankası, emeklilik fonları, sigorta şirketleri ve kredi kurumlarını içerir). Malezyalılar 1963'te Malezya'da İslami bankalardan bahsetmeye başladılar ve kendilerinin hac yapabilmelerini sağlayacak bir para tasarrufu sağlayacak bir mekanizma bulmakla ilgilenmeleri gerektiğini düşünmüşlerdir. Kasım 1962'de kurulan ve resmen 1963'te başlayan "Tabung Haji" adlı bir kurum kurdular (Tabung Haji, TY). Bu kurum, hac yapmak isteyen vatandaşların para biriktirerek şeriat ile uyumlu bir şekilde yatırım yapmasını amaçlamaktadır. Bu kurum, tefecilikten ve geleneksel bankaların sorunlarından arınmış İslami bir idari ve hizmet sistemi uygulamıştır. "Tabung Haji" fikrinin başarısından sonra İslami bankalar fikri Malezya'da yayılmıştır. Bu seksenlerin

başında, Malezya'nın Körfez ülkelerindeki yüksek petrol fiyatlarından kaynaklanan patlamadan yararlandığı ve bundan yararlanmaya çalıştığı zamandır. Eğitim ve araştırma kurumları oluşturarak İslami bankacılığı kurmaya başlamıştır. Arap ülkelerinden uzmanlar getirmeyi ve yeni Malezya ekonomisine zemin hazırlanması için bursları teşvik etmiş, bu nedenle Malezya'da bu bilimin yayılması için harika bir destinasyon oluşturmuştur. Daha sonra 1983 yılında İslami Bankacılık Kanunu onaylanmıştır. Buna göre ilk İslami banka (BIMB (Malaysia Islam Bank) kurulmuştur (Bank İslam Malaysia Berhad, TY). Bu bankanın amaçları İslami Şeriat ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır. 1993 yılında, Bank Negara Malaysia (Malezya Merkez Bankası), Scheme Banking Islamic (IBS) adı verilen iki katmanlı bir bankacılık sistemini tanıtmıştır. Konvansiyonel bankalardaki müşterilere İslami bankacılık ürünlerinin ve işlemlerinin yayılmasını hızlandırmak için klasik bankalardaki İslami şubeler sistemidir. Böylece 24 konvansiyonel banka, 1663 şubesi aracılığıyla İslami bankacılık ürün ve hizmetleri sunmuştur. Bundan sonra Malezya hükümeti ikinci bir İslami banka olan "Bank Muamalat Malaysia", "Bank Muamalat"ın 1999 da kurulmasına izin vermiştir (Bank Muamalat Malaysia Berhad, TY). Malezya Merkez Bankası, diğer bankaların İslami şubelerini kapatmaya ve onları tam İslami bankalara geçmeleri için teşvik etmeye başlamıştır. Bu dönüşüm, İslami bankacılık sektörünü 2010 yılında toplam bankacılık pazar payının yüzde 20'sine ulaşacak şekilde daha da güçlendirmeyi amaçlamıştır. . Bu dönem aynı zamanda yabancı İslami bankalara lisans verilmesine izin verilen dönem olarak da bilindiğinden, Suudi Arabistan Rajhi Bank, Kuwait Finance Bank ve diğer bankalar Malezya'da şubeler açmaya ve çalışmaya başlamışlardır (Muhammed, 2013: 83-84). İslami bankacılık sistemi, bankacılık hareketinin 1995 ve 1999 yılları arasında varlıklar açısından yıllık ortalama %49 büyüme yaşadığı Malezya'da İslami finansa büyük güç vermiştir. Ayrıca, Malezya bugün düzenleme, standardizasyon ve sukuk ihracı açısından İslami finansın küresel endüstrisinde en önde gelen öncülerden biridir. Neredeyse Malezya'da Sukuk ihracı, 2015 yılında küresel ihracatın yarısından fazlasını temsil etmiştir.

Malezya'da 2020 yılı için lisanslı bankacılık kurumlarının sayısı 32 yerel bankacılık kurumu, 24 yabancı bankacılık kurumu da dahil olmak üzere 56'ya ulaşmış ve 11'i yerel olmak üzere 16 İslami banka ve hepsi yerel sermayeli 11 yatırım bankası bulunmaktadır (Gerard, 2020).

3.1.2. Malezya İslami Sermaye Piyasası

Malezya sermaye piyasasının ortaya çıkışı 1930'lara dayanmaktadır. Bu pazarın kurulmasının temel nedeni 1929'daki küresel bunalım krizinin sonuçları ve bunun ülke ekonomilerine verdiği zarardır. Modern anlamda sermaye piyasası ise 1960 yılına kadar ertelenmiştir. Kuala Lumpur Menkul Kıymetler Borsası 1976'da Singapur Menkul Kıymetler Borsası'ndan bağımsız hale geldi ve 14 Nisan 2004'te Kuala Lumpur Menkul Kıymetler Borsası Malezya Menkul Kıymetler Borsası Berhad olarak değiştirilmiştir. Ardından İslami Şeriat ile uyumlu sermaye piyasasının geliştirilmesi amacıyla Malezya Menkul Kıymetler Borsası İslami Sermaye Piyasası kurulmuştur. Malezya sermaye piyasası, Şeriatı ölçen bir gösterge benimsemiştir: İslami hisse senedi fiyatlarının hareketini ölçer ve buna Şeriat Endeksi denir (Iokhasly, TY). Malezya İslami sermaye piyasasının toplam büyüklüğü 2019'da 3,2 trilyon RM iken %0,3 artışla 2021'de 3,4 trilyon RM'ye ulaşmıştır. Malezya, İslami sermaye piyasasındaki liderliğini 2020'de sürdürmeye devam etti ve İslami pazarın büyüklüğü Aralık 2020'de 2.256,36 milyar Malezya ringgitine ulaşmıştır. Malezya şirketlerinin tahvil ve sukuk piyasaları toplam 104,6 milyar RM ihraç etmiştir (Gerard, 2020).

Malezya, başta sukuk olmak üzere yerel sermaye piyasasını geliştirerek piyasaya dayalı finansman yöntemlerini çeşitlendirmeyi başarmıştır. Aralık 2000 sonunda 294 milyar Malezya ringgitinden yaklaşık 2.256.4 milyar RM veya Aralık 2020 sonunda tüm sermaye piyasasının %65.9'una ulaştı (Capital Markets Malaysia, TY).

3.1.3. Malezya İslami Sermaye Piyasasının Ekonomik Önemi

Malezya hükümeti, ekonomisini İslam dünyası için ekonomik bir hedef haline getirmeye çalışmış ve Malezya İslami sermaye piyasasının ve İslami finans piyasalarının en tepesinde olmasını sağlayan şey budur ve önemi şu şekildedir:

-İslami Şeriat ile uyumlu yatırım fırsatları ve finansal araçlar sağlamak: İslami sermaye piyasası, faizle uğraşmayan sektörlerde Müslüman yatırımcılar için mükemmel bir yatırım fırsatı sunmaktadır. Bu faaliyetlerin denetimi, İslami Şeriat hükümlerine uygun olmasını sağlayan bir Şeriat komitesi tarafından yapılmaktadır. Bu, ihraççıların özellikle hisse senetleri ve ticarete konu olan İslami enstrümanlar olmak üzere Şeriat uyumlu

finansal enstrümanlar ihraç etmesine izin vermenin yanı sıra yatırımcıların piyasaya olan güvenini artırır (Badrouni vd, 2019: 195).

-Malezya ekonomisini finanse etmek ve geliştirmek: Malezya İslami finans piyasası, İslami hukuka uygun tüm finansal araçlar aracılığıyla kamu ve özel sektörü finanse etmektedir (Badrouni vd, 2019: 195). İslami sermaye piyasasının sağladığı likidite sayesinde Malezya ekonomisinin yetenekleri geliştirilmekte ve güçlendirilmektedir. Malezya, Kuala Lumpur şehrinde vadeli işlemler ve opsiyonlar için pazarlar açmanın yanı sıra İslami bir tahvil piyasası oluşturduğu için İslam ekonomisinin modern yatırıma uygun olarak işlem yapmasını sağlamak için çaba sarf etmiştir (Al-Ketami ve Zawia, 2016:10). Yani, Malezya'daki İslami sermaye piyasası için büyük bir önem vardır ve bu, onu yabancı ve Arap yatırımlarını ve fonlarını çekmek için uluslararası bir pazar yapan şeydir.

-Malezya'da İslami Sukuk'un Durumu: Malezya İslami finans piyasasının işgal ettiği liderlik sayesinde, Malezya'nın en fazla sayıda yatırımcıyı çekme çabalarına ek olarak, Malezya hükümeti İslami sukuk için bir piyasa sağlamıştır. İslami sukuk fikri, " Kâr ile zarar ortaktır" (Badrouni vd, 2020: 105-106). kuralına göre bir projenin ve orta veya uzun vadeli bir yatırım işleminin finansmanına katılmaya dayanır. Bu, bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.2. Malezya'da İslami Sukuk Gerçeği

Malezya İslami sermaye piyasasının edindiği konumda ve İslami finans piyasasında, Malezya hükümeti tarafından sağlanan imkanlar ve hizmetler nedeniyle, yerel veya dış taraflarca ihraç edilen sukukun alınıp satıldığı İslami sukuk için özel bir piyasa oluşturulmuştur. Malezya Menkul Kıymetler Borsası, özellikle yeni ihraçlarla ilgili bilgilerin yanı sıra işlem fiyatlarının yanı sıra küçük ve büyük yatırımcılara uygun koşulları sağlamak ve diğer menkul kıymetlerden bağımsız olmak için bu piyasayı kurmaya çalışmıştır (Badrouni vd, 2020: 105-106). 1996 yılında, ilk ihraç Malezya Ulusal İpotek Şirketi aracılığıyla yapıldı ve ardından ihraçlar devam etmiştir (Qahtan, 2019: 32).

3.2.1. Malezya Sermaye Piyasasında İslami Sukuk İhracının Gelişimi

İslami sukuk, yayılımının büyüklüğü ve modern bir finansal araç olarak ele alınmasının yanı sıra, elde ettiği başarı nedeniyle İslami finans mühendisliğinin en önde gelen ürünlerinden biri olduğundan, sukuku modern bir finansal araç olarak ele almıştır. Bu

bölümde, önce dünyada sonra Malezya'da sukuk ihracının boyutu belirlenmeye çalışılacaktır.

3.2.1.1. Dünyada İslami Sukuk İhracının Hacmi

Ülkeler ihraç ettiği küresel İslami sukuk değerini, ardından 2015-2021 döneminde İslami sukuk ihracının küresel hacmi ele alınacaktır.

- Ülkelere göre küresel İslami sukukun değeri:

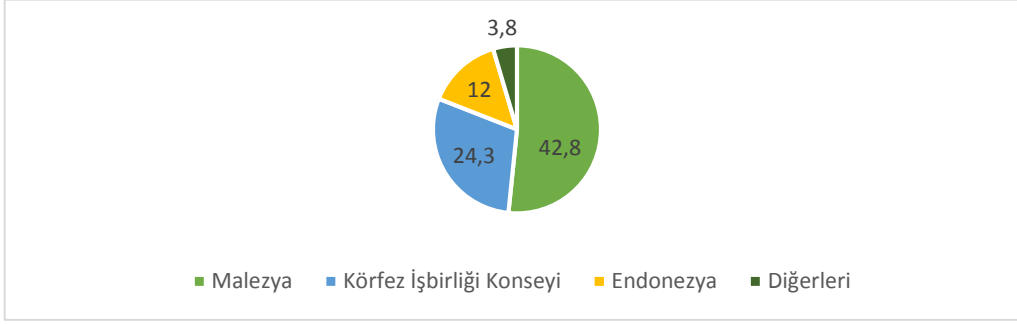
2019/2020 yılı için Küresel İslami Ekonomi Raporuna göre, Malezya Mart 2021'in sonunda toplam küresel sukuk'un %42,8'ini elde ettiği için küresel sukuk piyasasının ana itici gücü olmaya devam etmiştir. Aralık 2021 sonu itibariyle Malezya, toplam küresel İslami varlıkların %26,9'unu oluşturmuştur (Capital Markets Malaysia, TY). Çeşitliliklerine rağmen yatırımcıların güvenini kazanmalarına neden olan bu durum, yatırımları çekmelerine ve altyapılarını geliştirmelerine yardımcı olmuş bunu küresel olarak ihraç edilen sukuk değerinin %24,3'ü ile Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri izlemiştir.

Grafik 3: Mart 2021 Sonunda Ülkeler Tarafından Küresel Olarak İhraç Edilen İslami Sukuk Yüzdesi

Kaynak: <http://www.Ram.com.my>, sukuk snapshot, E.T.13/06/2020

Aşağıdaki grafik 4, 2015-2021 dönemi için küresel İslami sukuk ihracı hacmini göstermektedir:

Grafik 4: 2015-2021 Arası küresel İslami sukuk ihracı hacmi

Kaynak: www.IIFM.net, sukuk report 2021, p:26 E.T.20/10/2021

Bu rakam sayesinde şunları söylemek mümkündür:

- 2015 yılı için sukuk ihracının hacmi 67.818 milyar ABD doları olup, daha önce yıl içinde aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı nispi bir düşüş kaydedilmiştir:

- Faiz oranlarındaki dalgalanmalar ve tüketim malları ve ticari mal fiyatlarındaki düşüş.
- Petrol fiyatlarındaki düşüşün birçok ülkenin ekonomisinde düşüşe yol açması nedeniyle petrol krizinin işaretleri.
- Merkez bankasının kısa vadeli yatırım sukuk ihracını durdurma kararı, küresel sukuk arzında keskin bir düşüşe yol açmıştır.
- Malezya'nın bıraktığı boşluğun doldurulması için Körfez ülkelerine dikkat çekilmiş, ancak gelişmekte olan pazarlara yönelik akışlar ve bölgesel istikrarsızlık nedeniyle Körfez ihraçlarında yavaşlama dikkati çekmiştir.
- 2016 yılına gelince, sukuk piyasasının performansını etkileyen çeşitli faktörler nedeniyle küresel sukuk hacminde 88.318 milyar ABD Doları'lık hafif bir artış olmuştur.
- Küresel ticaretin zayıf büyümesi ve içinde bulunduğu kriz, İslami sukuk ihracatı hacminde önemli bir artışa neden olmuştur.
- Göze çarpan artış, Endonezya, Türkiye ve Pakistan gibi Orta Doğu ülkeleri için artan pazar faaliyetinden kaynaklanmaktadır.

- 2017 yılına gelince, 116.717 milyar dolara ulaşan küresel sukuk ihracı hacminde 33%'lük bir büyüme oranıyla önemli bir artış olduğu söylenebilir. Bunun nedenleri ;

- Piyasadaki para arzını kontrol etmek için devlet (hükümet) ihraçlarının yükselişi.
- Sukuk talebinde artışa neden olan yeni finansal ürünler geliştirmek Yeni İslami finansal yenilikler arasında yeşil sukuk bulunmaktadır.
- Suudi Arabistan ilk uluslararası sukuku ihraç etmiştir ve Körfez ülkeleri bütçe açıklarını finanse etmek için sukuk dahil İslami finansman araçlarını kullanmışlardır.

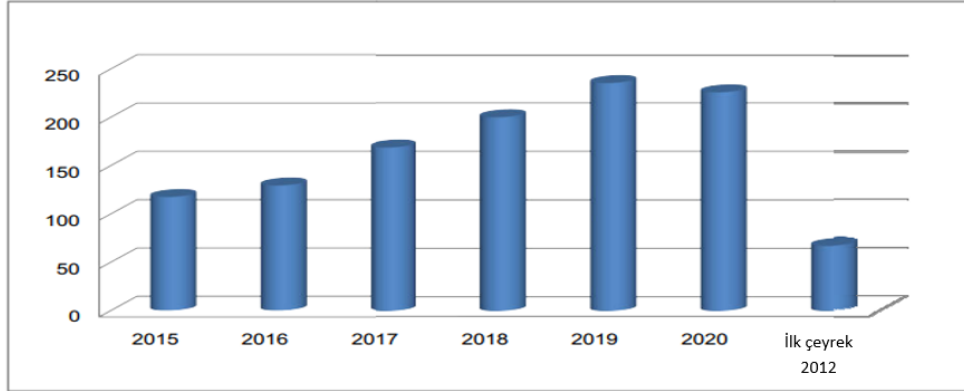
- 2019 yılında ihraç, 145,702 milyar dolara kadar ulaşmıştır ve Malezya, küresel düzeyde sukuk ihraç eden ve ticareti yapan en büyük ülke olmuştur. Malezya, bu yıl için küresel olarak ihraç edilen toplam sukukun 48,6%'sını oluştururken Malezya'yı %21,3 ile Suudi Arabistan, 8,1% ile BAE ve 7,2% ile Endonezya takip etmiştir (Sulaiman, 2019).

- Malezya 2020 yılında 139,8 milyar ABD dolarına ulaşan sukuk hacmi liderliğini koruyamamış, önceki yıllara göre yeni bir rekora imza atmıştır. Bunun nedeni, sukukun finansal sektör büyümesinin önemli bir itici gücü olmaya devam etmesidir. Ek olarak birçok yeni ihraççının girişine ve uzun vadeli ve kısa vadeli sukuk ihracına devam etmesi de yer almaktadır. Covid 19'un neden olduğu durgunluk nedeniyle GSYİH'deki düşüş ve Malezya gibi diğer ülkelerden gelen talebin artması nedeniyle Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinden gelen sukuk talebinin artması Endonezya, Türkiye ve Pakistan.

- 2021'de sukuk ihracı hacmindeki gözle görülür artış, Covid 19 krizinden sonra İslami finans ülkelerinde piyasaların ve ekonominin toparlanmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte yerel ve küresel piyasaların refahından faiz oranlarının düşmesinden ve likidite bolluğuna yol açan petrol fiyatlarının istikrarından da kaynaklandığını söylemek mümkündür.

- Malezya'da İslami Sukuk İhracı:

Malezya İslami sermaye piyasası, sukuk ihracındaki tekliflerin bolluğu ve çeşitliliği nedeniyle hem yerel hem de küresel düzeyde çok popüler olmuştur. Şeri düzenlemelere bağlılığının yanı sıra karlılık ve meşruiyetin aynı anda elde edilmesini sağlayan da budur. Aşağıdaki grafik bunu göstermektedir:

Grafik 5: 2015'ten 2021'e Kadar Malezya'da İslami sukuk İhracı Hacmi /Birim: Milyar Malezya Ringgiti

Kaynak: <http://www.Ram.com.my>, sukuk snapshot, E.T.13/06/2020

- 2015 yılında Malezya'da İslami sukuk ihracı hacmi 117,7 milyar RM ulaştı. Murabaha sukuku ise Malezya'da en çok ihraç edilen sukuklarda %76 ile başı çekti.
- 2016 yılında 129,45 milyar RM kaydetti ve ilki 119,39 milyar Malezya ringgiti ile Murabaha sukuk için de oldu.
- 2017 yılında sukuk ihracı hacmi 168,68 iken, 2018 yılında sukuk ihracı 199,9 milyar ringgitlik bir artış daha kaydetti.
- 2018 yılında Murabaha Sukuk, %27,14 gibi önemli bir düşüş kaydetmiştir. Bu düşüşün nedeni, Murabaha Sukuk'un Malezya piyasasının gelişimini sınırlamasından kaynaklanmaktadır, çünkü küresel düzeyde birçok yatırımcı mudârebe gibi diğer formları kullanmayı tercih etmektedir. 2017'den 2018'e kadar olan bu sürekli artış, İslami sukuk için oldukça popüler olan Malezya piyasasının, bu sukukların ihraç yapısı içinde kendi prosedürlerinin güvenliğini sağlayan Şeri ve yasal kuruluşların mevcudiyetinden kaynaklanmaktadır.
- 2019 yılında Malezya İslami sukuk ihracı hacmi 235 milyar RM ile en yüksek orana ulaştı ve bu artışın nedeni Malezya'nın vergi politikalarındaki değişiklikten kaynaklanmaktadır.
- 2020 yılında sukuk ihraçları 211,55 milyar Malezya ringgiti değeri ile 2019'un ilk yarısına göre hafif bir düşüş kaydetmiştir. Bu düşüş, Covid-19 nedeniyle bu yılın epidemiyolojik durumundan kaynaklanmaktadır. Bu düşüş için bir kurtarma planı olarak

Malezya, Kurumlar için Muhasebe ve Denetim Kurumu'nun standartlarını yayınlamıştır. İslami finans hükümeti için, sukuk standartlarına ve etik ve yasal standartlara uyum sağlamak daha fazla yatırımcı çekmenin yanı sıra kar elde etmede artışa yol açacaktır.

- 2020'nin ilk çeyreğinde 55,3 milyar dolar olan sukuk ihracı hacmi 2021'de 67,3 milyar dolara ulaşmıştır.. Devlet ihraçlarının en büyük payı %48,3 olurken, onu %30,7 ve %12 kısa vadeli finansman ile katılımcı sukuklar izlemiştir (RAM, 2018: 11).

Salgının 2020 başlarında patlak vermesinden bu yana zayıf ekonomik performansa rağmen, sukuk, işletmelerin fon yaratma, yani çeşitli ihtiyaçlarını finanse etmek için gerekli likiditeyi güvence altına almak için onları serbest bırakma kabiliyetini iki katına çıkardığı için ihraçlar hızlanmıştır. Malezya'daki yerel sukuk piyasası, devlet kurumları ve şirketler için çeşitli ekonomik ve ticari ihtiyaçlar için fon sağlamak ve altyapıyı geliştirmek için önemli ve çekici bir platform olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

3.2.2. Malezya'da Yeşil İslami Sukuk Modeli

Yeşil Sukuk, modern İslami finans mühendisliğinin araçlarından biridir. Yeşil sukuk neredeyse en büyük büyüyen İslami finans piyasası haline geldiğinden. İslami finans işlemlerinde işlem yapmak isteyen herkes için bir finansman çözümü olarak kabul edilmektedir.

2012 yılında, yeşil İslami sukuk, ülkeler tarafından tanık olduğu talep ve çeşitli kıtalarda yukarı yönlü büyüme göz önüne alındığında, İslami finans ilk kez Fransa'da ortaya çıkmıştır. O zamandan beri, İslam Kalkınma Bankası'nın daha önce temiz enerji sektörlerine büyük meblağlarda bağışta bulunması nedeniyle çok ilgi görmüştür.

3.2.2.1. Yeşil İslami Sukukun Özellikleri

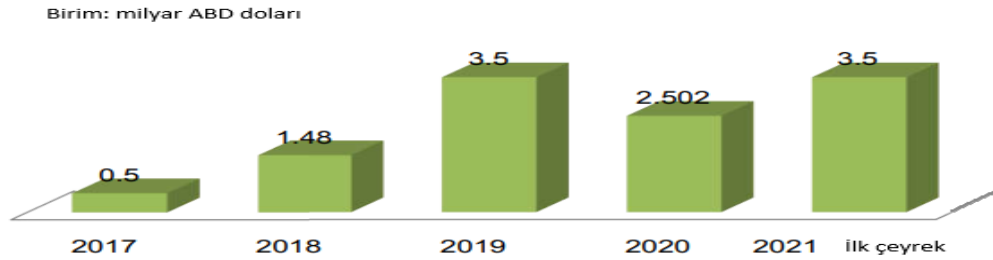
Elaldja ve Boujenane (2019) ya göre Yeşil İslami Sukuk, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli özelliklere ve avantajlara sahiptir:

- Çevresel faaliyetlerle ilgili gelir yaratma açığını kapatmada yatırımcılara yardımcı olmak.
- Geleneksel ve çağdaş İslami finans piyasası arasındaki farkı azaltma yeteneği.
- Açık amaçlar için kullanılan fonlar, bilinen varlıklar ve İslami Şeriat çerçevesine bağlılıkları açısından yatırımcıların fonlarına yüksek derecede güven sağlamak .

- Yeşil İslami sukuk, çevreye özel önem veren yatırımcıları kendine çekmekte ve sürdürülebilir kalkınma projelerine finansman sağlamaktadır.
- Minimum riskle getiri sağlıyorsa ve düzgün bir şekilde pazarlanıyorsa, geleneksel yatırımcılar için de caziptir.

3.2.2.2. Malezya'da Yeşil İslami Sukuk İhracı ve Ticareti Gerçeği

Yeşil tahvillere şerii alternatifler arayışının ışığında, yeşil İslami tahviller, çevreye öncelik ve büyük ilgi veren ve doğal kaynakların korunması ve uygun şekilde kullanılması çağrısında bulunan Şeriat ilkelerinekarşılık olarak ortaya çıkmıştır. Gelirleri ayrıca düşük karbonlu kalkınma projelerini, altyapı projelerini ve diğerlerini desteklemeye yöneliktir. Bu nedenle, yatırım ve sürdürülebilir İslami finans piyasaları, çevreyi korumadaki olumlu rolleri nedeniyle yeşil İslami sukuk ihracı yoluyla küresel önem kazanarak ve büyük bir dönüşüme tanık olmuştur.

Grafik 6: 2017-2021 Yeşil İslami Sukuk Hacmi

Kaynak: www.worldbank.org/news.sukukreport2021, p156-166, E.T. 02/03/ 2021

Önceki sütunlarda, yeşil İslami sukukun sürekli ve dikkate değer bir büyümeye tanık olduğu görülmektedir.

- Yeşil İslami sukuk 2017 yılı için 500 milyon dolar olarak gerçekleşmiş ve bu hacim bazı nedenlere bağlı olarak gerçekleşmiştir.

Yeşil sukuk tarafından finanse edilen projelerin %25'i yenilenebilir kaynaklardan enerji üretmeye yönelik projelerin kurulması yoluyla yenilenebilir enerji alanındaki yatırımlarla ilgili projeleri temsil etmektedir (Azaizia, 2020: 10). Bunun üzerine Malezya, Tadwa Energy tarafından 250 milyon Malezya ringgiti veya yaklaşık 59 milyon ABD doları tutarında dünyanın ilk yeşil sukukunu çıkarmıştır (EdraEnergy, 2022). Ayrıca, yeşil

sukuk tarafından finanse edilen projelerin %33'ü sürdürülebilir inşaatla ilgilidir (Azaizia, 2020: 10).

- 2018 yılında, küresel olarak yeşil İslami sukuk hacmi yaklaşık 1,48 milyar ABD doları olarak gerçekleşti ve şu nedenlerden dolayı bir önceki yıla göre önemli bir artış kaydetmiştir :

Birincisi, İslami yatırımcıların İslami Şeriata göre işlem yapma arzusudur. İkincisi, iklim ve çevre sevenler de dahil olmak üzere, çevre dostlarını temsil eden ve çevresel açıdan sürdürülebilir yatırımla ilgilenen geleneksel İslami olmayan yatırımcılardan gelen talepteki artıştır. Üçüncüsü, petrol krizinin neden olduğu kayıpların bir kısmına çözüm olarak sürdürülebilir kalkınma projelerinin tamamlanmasını sağlamaktır. Dördüncüsü, genel durgunluk nedeniyle likidite sorununu çözmek için sabit gelir arayışlarıdır.

- 2019 yılında ise 3,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. .2017'den 2019'a kadar, tüm yılların %50'sini aşan sürekli bir artış eğilimi söz konusudur, çünkü :

Yeşil İslami sukuk piyasasının gelişimi çok hızlıdır. Dünya Bankası'nın bu yıl içinde yeşil sukuk tarafından finanse edilen toplam projelere 16 proje ekleme taahhüdüyle birlikte toplam proje sayısı 106'ya ulaşmıştır (Azaizia, 2020: 10). Bunun yanı sıra Malezya'daki şirketler ve Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi tarafından yönetilen dokuz farklı organ tarafından 58 sayı yayınlanmıştır (Assouli, 2019: 6).

- 2020 yılına gelince, ilk yedi ayda ihraçların 2019'a göre %44 azaldığı görülmüştür. Bu, 2019'un aynı dönemine kıyasla 2020'nin ilk yarısında küresel olarak yeşil İslami sukukta %9,1'lik bir daralmayı yansıtmaktadır (World Bank, 2020:32-33).

Bu keskin düşüşün nedeni :

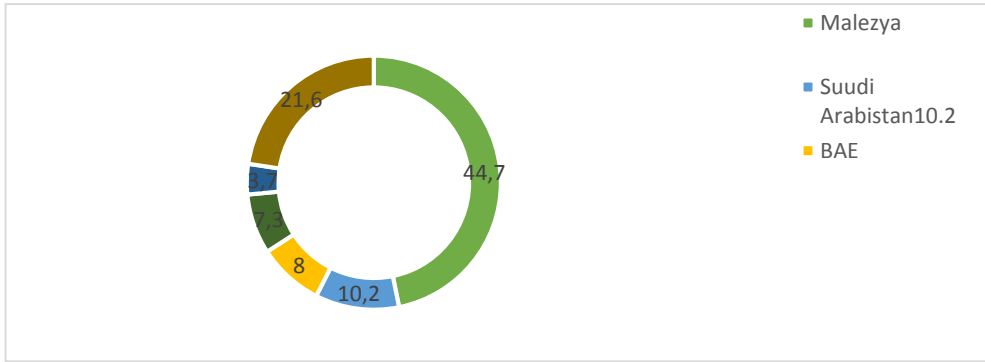
- Salgın, dünya çapındaki piyasalara ulaştı ve finansal piyasalarda oynaklığa neden olmuştur.

o Arap Körfezi ihracatındaki düşüşün yanı sıra likidite eksikliğine neden olan Covid-19 salgınının küresel ekonomide şiddetli durgunluk oluşturmuştur.

- 2021'in ilk çeyreğinde, yeşil sukuk ihracında 3,5 milyar doları geçme eşiği olan aşağıdakilerin bir sonucu olarak bir toparlanmaya tanık olmuştur :

- Bu tür sukukları ihraç eden birçok ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasının toparlanması ve büyümesi.
- Petrol fiyatı istikrarı .
- Bu yılki sukuk ihracatında ilk sırayı 44,7 milyar dolar ile Malezya almıştır. . Ardından 10,2 milyar ABD doları ile Suudi Arabistan ve 8 milyar dolar ile BAE devleti gelmektedir.

Aşağıdaki grafikte gösterildiği gibi:

Grafik 7: Mart 2021 Sonunda Ülkeler Tarafından İhraç Edilen Yeşil İslami Sukuk İhracı Hacmi

Kaynak: MIFC, 2018 Mart ayı sonuna kadar ülke bazında İslami yeşil sukuk ihracının hacmini tahminleri.

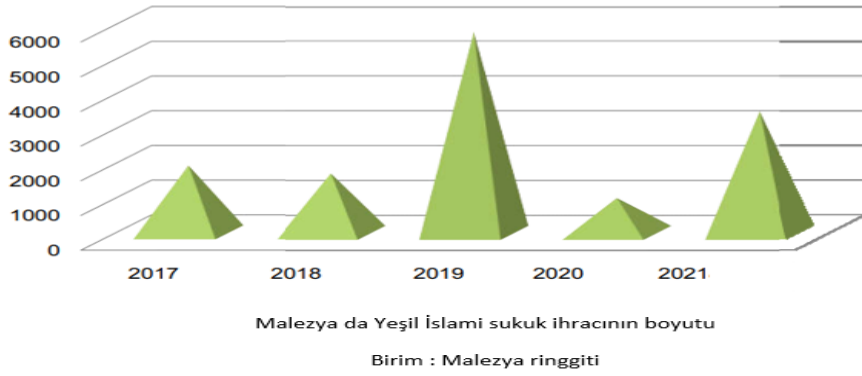
<http://www.mifc.com/> E.T. 20/04/2021

3.2.2.3. Malezya'da Yeşil İslami Sukuk İhracının Gelişimi

Malezya İslami Sukuk piyasası, çeşitli ihraçları yoluyla büyük ve ileri düzeyde faaliyet göstermesi ile karakterize edilmiştir. Malezya, yeşil sukuku İslami finans mühendisliğinden yenilikçi finansman bir araç olarak benimseyen dünyadaki ilk ülkelerden biridir.

Malezya, 50 MW lık bir güneş enerjisi santralini finanse etmek için ilk ihracının 250 milyon Malezya ringgiti değerinde olması nedeniyle yeşil sukuk ihracında ön saflarda yer almıştır (World Bank, 2020:32-33). Yeşil sukuk tarafından finanse edilen projeler hala yenilenebilir enerjiler ve yeşil su gibi iklimin etkilerini hafifletmekle sınırlı olduğu yerlerde dir.

Aşağıdaki grafik, 2017'den 2021'e kadar Malezya'daki yeşil sukuk ihracının hacmini göstermektedir.

Grafik 8: Malezya 2017-2021'de Yeşil İslami Sukuk İhraç Hacmi

Kaynak: www.worldBank.org, Pioneering the Green sukuk: three years on, 2020, p:332. E.T. 08/09/2021

- 2017 yılı için Malezya yeşil sukuk ihraçlarının hacmi 1.940 milyar RM'ye ulaşmıştır. Murabaha formülü %51,55 ile başı çekerken, bunu %35,57 ile vekalet ve son olarak %12,8 ile Ijarah formülü takip etmiştir. Bu rekorun nedeni:

- Yeşil finans sektöründeki gelişme, sürdürülebilirliği ve İslami sermaye piyasasını teşvik eden ürünlerde önemli yeniliklere yol açmıştır.
- Malezya Sürdürülebilir Menkul Kıymetler Komisyonu ve Şeriata uygun sorumlu yatırım sukuku kapsamında 2017 yılında 250 milyon RM değerinde icâre şeklinde dünyanın ilk yeşil sukukunu ihraç etmiştir (SC, TY). (Malezya Menkul Kıymetler Komisyonu: 1 Mart 1993'te kurulan, soruşturma ve yürütme yetkilerine sahip, kendi kendini finanse eden bir yasal kurumdur ve her yıl Maliye Bakanı'na rapor vermektedir.).
- Mirchag Quantum Park'ın bir güneş enerjisi projesi olan Quantum Solar Park tarafından Murabaha formatında 1 milyar RM değerinde ikinci bir sukuk ihraç edilmiştir.
- Malezya'nın Kurumsal Yönetim Yasası'nı çıkarması ve ekosistemle ilgili ihraçlara ilişkin vergi teşviklerinin teşvik edilmesi. (Yönetişim: Şeffaflık, adalet ve yolsuzlukla mücadele için şirketlerin ve kurumların çalışmalarını kontrol eden ve yönetim kurulunun etkin gözetimini sağlayan, onlarla paydaşlar arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir dizi kural, yasa ve kuruluş.) .

- 2018 yılında Malezyya'da yeşil sukuk ihracı, Murabaha formatındaki sukuk %12,93 oranında hafif bir düşüş kaydetmiştir. Yeşil sukuk ihraçlarında kaydedilen düşüşün nedenleri:

- Bazı İslami bankaların yüksek risk faktörü nedeniyle tehlikeli projeleri finanse etme konusundaki isteksizliğidir.
- Ülkede hüküm süren siyasi gelişmelerin bir sonucu olarak Malezya hükümetinin değişmesi ve kendisinden önceki hükümetin kararlarından korkmasıdır.

- 2019 yılında yeşil sukuk, 5.776 milyar RM olarak tahmin edilen en büyük ihracı olarak bilinmektedir. Murabaha ve wakala (hibrit) formunda yeşil sukuk %69,70 oranında kaydedilirken, onu %30,30 oranında acenta formu izlemiştir. Hacimdeki bu artışın nedeni:

- Petrol fiyatlarının istikrarı, bu da likidite bolluğuna yol açmıştır.
- Çevresel olarak sürdürülebilir yatırımcılar, çevreye faydalı belirli bir amacı finanse etmede uzmanlaşmış yatırımlar aramaktadırlar. Bu nedenle bankalar bir yandan şeriata uygun yeşil sukuk ihraç etme eğiliminde olurken, diğer yandan çevreyi korumaya yönelik amaçlarla yeşil sukuk ihraç etmektedirler.

- 2020 yılında yeşil sukuk ihraçları, Covid-19 pandemisi nedeniyle önemli bir düşüş kaydetmiştir. 2020 yılının başından Temmuz ayına kadar, 2019'un aynı döneminde 1,812 milyar Malezya ringgiti olan 1,010 milyar Malezya ringgiti kaydedilmiştir. Wakala formülü için bu yılki ihraç formülleri %74,26 idi ve murabaha ve wakala formülü için %25,74'tür. Bu yıl, 750 milyon Malezya ringgiti tutarında bir devlet çeki açılmıştır.

Malezya, 1 milyar dolarlık değeriyle bu yıl %10 ile en küçük ihraççı olmasına rağmen, en fazla sayıda yeşil sukuk ihraççısına sahiptir. Bunun nedeni:

- Malezya tarafından vergi teşviklerinin genişletilmesi gibi yeşil sukuku destekleyen politikaların etkinleştirilmesi.
- Malezya'da yedi kuruluşun yeşil sukuk ihraç etmesi.

2020 yılının geri kalanında ihraçların hacmi açıklanmamıştır.

-2021 yılı, 2020 yılının başlarında salgının patlak vermesinden bu yana yaşanan durgun ekonomik performansa rağmen, yeşil sukuk ihraç etmek için acele eden birçok şirket vardır.

Bu yılın ilk çeyreğinde ihracın 3,5 milyar Malezya ringgiti olduğu ve ihraçlardaki bu artışın nedeni:

- Malezya hükümeti, sürdürülebilir ve sorumlu sukuk ihraççısı için vergi teşviklerini 2021'den 2023'e kadar uzatmıştır. Bu uzantı, Covid-19 nedeniyle küresel yorgunluğun verdiği ekonomik zararı kapsayan, sürdürülebilir kalkınma için sermaye artırma arayışından kaynaklanmaktadır.

Aşağıdaki tablo, Malezya'daki yeşil sukuk ihraçlarının bir özetidir:

Tablo 3: Malezya Yeşil Sukuk İhraç Listesi (2017-2020)

Yeşil Sukuk Çerçevesi	Kaynak Kuruluş	Para Birimi	İhraç Tutarı	İhraç Tarihi	Vade	İhraca Konu Sektör	Sukuk Yapısı
GBP-SRI Sukuk Çerçevesi	Tadau Energy	MRY	250 Milyon	Temmuz 2017	16 Yıl	Yenilenebilir Enerji	Hibrit (İstisna + İcara) sözleşme
GBP-SRI Sukuk Çerçevesi	Quantum Solar Park	MYR	1 milyar	Ekim 2017	18 Yıl	Yenilenebilir Enerji	Murabaha Sözleşmesi
GBP-ASEAN (GBP)-SRI Sukuk Çerçevesi	PNP MERDANA VENTURES (Tertip 1)	MYR	690 milyon	Aralık 2017	15 yıl	Gayrimenkul	Hibrit (Murabaha + vekalet) Sözleşme
GBP-SRI Sukuk Çerçevesi	Sinar Kamiri	MYR	245 Milyon	Ocak 2018	18 Yıl	Yenilenebilir Enerji	Vekalet ve Yönetim Sözleşmesi

GBP-ASEAN (GBP)-SRI Sukuk Çerçevesi	UITM Solar Power	MYR	222 Milyon	Nisan 2018	18 Yıl	Yenilenebilir Enerji	Murabaha sözleşmesi
GBP-ASEAN (GBP)-SRI Sukuk Çerçevesi	Pasukhas Green Asset	MYR	17 Milyon	Şubat 2019	10 Yıl	Yenilenebilir Enerji	Hibrit (Murabaha + vekalet) Sözleşme
GBP-ASEAN (GBP)-SRI Sukuk Çerçevesi	PNP MERDANA VENTURES (Tertip 2)	MYR	445 Milyon	Haziran 2019	13 Yıl	Gayrimenkul	Hibrit (Murabaha + vekalet) Sözleşme
GBP-ASEAN (GBP)-SRI Sukuk Çerçevesi	Telekosang Hydro	MRY	470 Milyon	Ağustos 2019	18 Yıl	Yenilenebilir Enerji	Hibrit (Murabaha + vekalet) Sözleşme
GBP-ASEAN (GBP)-SRI Sukuk Çerçevesi	PNP MERDANA VENTURES (Tertip 3)	MRY	435 Milyon	Aralık 2019	13 Yıl	Gayrimenkul	Hibrit (Murabaha + vekalet) Sözleşme
GBP-ASEAN (GBP)-SRI	Leader Enerji	MRY	260 Milyon	Tennuz 2020	18 Yıl	Yenilenebilir Enerji	Hibrit (Murabaha + vekalet) Sözleşme

Sukuk Çerçevesi							
--------------------	--	--	--	--	--	--	--

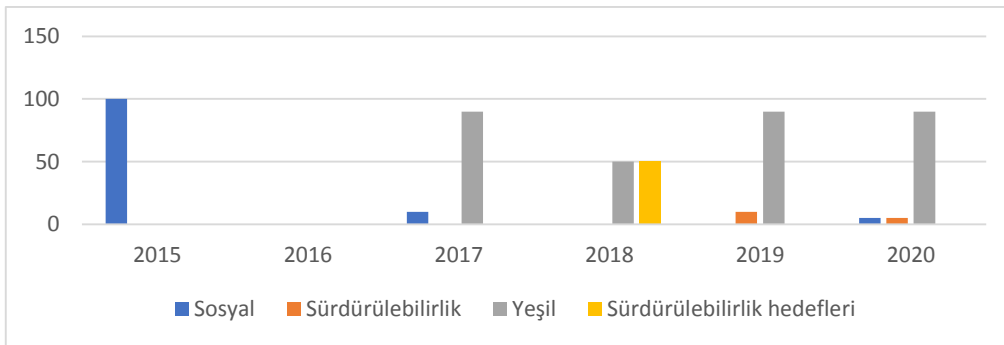
Kaynak: Yeşil Sukuk Çalışma Raporu, T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI Finans Ofisi , Mayıs 2022

3.3. Malezya'da Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında İslami Yeşil Sukukun Etkisi

Önceki bölümlerde sürdürülebilir kalkınma kavramından, öneminden ve boyutlarından bahsedilmiştir. Ayrıca güneş enerjisi, sürdürülebilir ulaşım ve diğerleri gibi altyapı projelerinden ve çevresel boyutla ilgili sürdürülebilir projelerden yeşil sukukların kullanılması için en önemli alanlardansöz edilmiştir. Bu nedenle, bu alanlardaki yeşil sukukun Malezya devleti üzerindeki etkisini takip edebilmek için öncelikle yeşil sukuk ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki ilk olarak tanımlanması gerekmektedir. Daha sonra Malezya üzerindeki etkisi incelenmiştir.

3.3.1. Yeşil Sukuk ve Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki İlişki

Müslüman bir ülke olarak Malezya, her zaman toplumuyla ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan ilgilenmiştir. Malezya İslam ekonomisini ve finansını ülkesi için bir sistem olarak benimsemeye öncüdür. Hiç şüphe yok ki, sürdürülebilir kalkınma son zamanlarda bir toplumu sürdürmek isteyen ülkeler için bir araştırma ve büyük ilgi alanı haline gelmiştir. Malezya, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için etkili araçlar arayışında ilk öncü olmayı kaçırmamaktadır. Bu nedenle Malezya, yeşil sukuk deneyimini benimsemiş ve 2021 yılı için sürdürülebilir sukuk ihracında öncü olmuştur. Yeşil sürdürülebilir sukuk ihracının toplam tutarı 3,9 milyar doları bu lmuştur (MIFC, 2015: 12).

Grafik 9: Malezya Sürdürülebilir Sukuk İhraçları 2015-2020

Kaynak: www.Bixmalaysia.com/learning-center/articles-tutorials/sri/sukuk-the-journey-towards-sustainable E.T.23/06/2021

- Malezya sermaye piyasası, sürdürülebilirliği sağlama hedefi altında gruplandırılacak çeşitli sukuk türlerine tanık olmuştur. Malezya Menkul Kıymetler Komisyonu, 2014 yılında Sürdürülebilir ve Sorumlu Yatırım Sukuku çerçevesinde sukuk ihraç etmeye karar vermiştir. 2015 yılında dünyada ilk ve başarılı bir şekilde yerel ringgit para biriminde "Sosyal Sorumluluk Sukuku" türünde İslami sukuk ihraç etmiştir. Bu, okullardaki eğitim programlarını finanse etmek ve çocukların bunlara erişimini kolaylaştırmak amacıyla yapılmıştır.

Sukuk "Al-Ihsan" olarak adlandırılmış ve 7 yıllık bir süre için 100 milyon RM tutarındadır. Bu özel sektör ile Malezya Eğitim Bakanlığı arasında bir ortaklık sözleşmesidir (Cortel ve Arkoub, 2017:275).

- 2016 yılında herhangi bir ihraç gerçekleşmemiştir ve bunun nedeni, Malezya'nın 2016'dan 2017'ye kadar sorumlu sürdürülebilir yatırım sukuk ihraççıları için bir vergi teşvik projesi hazırlamasıdır.

- 2017 yılında, sürdürülebilirlik sukuk ihracındaki payı aşağıdaki nedenlerden dolayı en yüksek seviyeye ulaşmıştır:

- o Bu yıl ilk kez ihraç edilen yeşil sukuk grubu Malezya sermaye piyasasında büyük beğeni ve tanıtım görmüştür.
- o Malezya'nın iklimi ve çevreyi korumanın önemi konusundaki farkındalığı.
- o Şeriata uygunlukla ilgilenen yatırımcıları cezbetmeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamayı birleştiren çevre dostu projeler için yatırım bulmaya çalışmıştır.
- o Getirileri sağlık, tarım, istihdam, sosyal refah ve eğitime tahakkuk eden iki dilim sosyal etki sukuk ihraç etmiştir.

- 2018 yılında, yeşil sukuk ve Malezya Bankası Berhad tarafından ihraç edilen sürdürülebilir kalkınma hedefleri sukuk arasında eşit olarak sürdürülebilir sukuk ihraç edilmiştir (World Bank, TY: 40). Malezya hükümetinin üyelerindeki değişiklik nedeniyle ihraç edilen sukuk hacminde de düşüş gözlemlenmektedir.

- 2019 yılında 180 milyon değerinde sürdürülebilir sukuk ihraç edilerek geliri sağlık, su ve saniteye yönlendirilmiştir (Cortel ve Arkoub, 2017: 38).

Sürdürülebilir ihraç hacmindeki en büyük pay, ilk sürdürülebilir sukukun bir güneş enerjisi santrali inşa etme maliyetlerini yeniden finanse etmek için Bhd Edra Solar Sdn tarafından ihraç edildiği yeşil sukuk'a aittir.

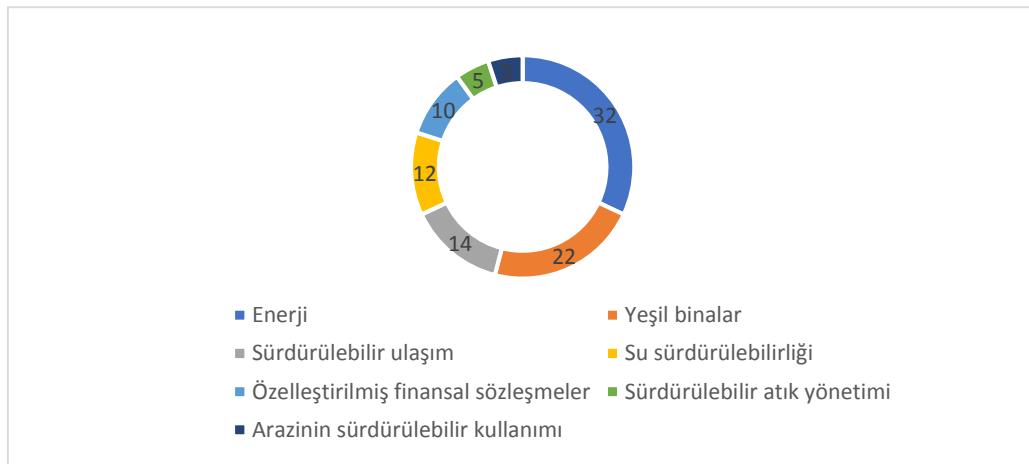
- 2020 yılında, sürdürülebilir sukuk ihracının %91'ini oluşturan 4,3 milyon RM yeşil sukuk ihraç edilmiştir (Bix, 2020).

Yeşil İslami sukukun, sürdürülebilirlik projelerinde en geniş alana sahip olması ve çeşitli yıllarda liderliğini sürdürerek sürdürülebilir sukuk piyasasında fark yarattığını söylemek mümkündür.

3.3.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Yeşil Sukukun Etkisi

Malezya tüm alanlarda yeşil sukuk etkisine ulaşmak için çaba sarf etmiştir ancak yeşil sukuk sonuçlarının en belirgin başarısı yenilenebilir enerji alanında olmuştur.

Gelirleri genellikle yenilenebilir enerjiler alanında kullanıldığından, böylece yeşil sukukun küresel etkisi ile hemen hemen aynıdır. Buna rağmen Malezya, kapsamlı sürdürülebilir kalkınma sağlamak için diğer alanları olumlu yönde etkilemeye çalışmaktadır.

Grafik 10: Küresel Yeşil Sukuk Gelirlerinin Kullanımı

Kaynak: Küresel yeşil sukuk gelirlerinin kullanımına ilişkin tahminler, MIFIC <http://mific.com/> E.T.20/06/2021

İşte bazı örnekler:

- Sürdürülebilir enerji alanında yeşil sukukun etkisi : İlk olarak, sürdürülebilir enerji, yenilenebilir enerjiyi veya güneş ve rüzgar gibi yenilenebilir olarak bilinen enerjiyi ifade eder. Gelecek nesillerin yeteneklerinden ödün vermeden bireylerin ihtiyaçlarını

karşılmak amacıyla kullanılır. Malezya, yeşil yatırım yoluyla yatırım yaparak insanların ihtiyaçlarını desteklemek için tüm çabalarıyla dikkat çekmiştir. Sunulan sukukların çoğu, güneş, elektrik ve hidroelektrik arasındaki yenilenebilir enerji projelerinin finansmanı amaçlıdır. 2017 yılında yeşil sukukun piyasaya sürülmesinden bu yana 9 büyük sürdürülebilir projenin olduğu tahmin edilmektedir. En büyük başarı, Corporation Sdn tarafından yeşil sukuk ihracına bağlı en büyük güneş enerjisi projesinin ihracıdır. Sukuk ihracından elde edilecek gelir, Malezya eyaletlerinde üç büyük ölçekli güneş enerjisi santrali inşa etmek için kullanılacaktır (Khan ve Ahmed, 2020:56).

Bu alana olan ilgi iki ana faktörden kaynaklanmaktadır. Biricisi, daha önce de belirtildiği gibi, Kyoto Protokolü 1997 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (UNFCCC) ek olarak 1992 yılında oluşturulmuş ve 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. 83 ülkenin taraf olduğu anlaşma, 1990 yılındaki (baz yıl) emisyon miktarının 2008-2012 döneminde en az %5 oranında azaltılmasını hedeflemiştir. Malezya, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (UNFCCC) bir katılımcısı olarak, Eylül 2002'de Kyoto Protokolü'ne olan bağlılığını onayladı. Bununla birlikte, 2009'daki 15. Taraflar Konferansı (COP 15) Kopenhag sırasında, Malezya Hükümeti, 2005'teki emisyon seviyelerine kıyasla 2020 yılına kadar birim GSYİH başına emisyon yoğunluğu açısından %40'a kadar gönüllü bir azalma taahhüdünde bulunmuştur. Aynı Zamanda Paris Anlaşması, ulusal olarak belirlenmiş katkılar (NDC'ler) yoluyla iklim değişikliği tehdidine küresel bir yanıt önermektedir. Paris Anlaşması, 2020'de sona erecek olan Kyoto Protokolü'nün yerini alacak itibar etmiştir (Ara Begum, 2017). Bu protokollar, sürdürülebilir enerjiyi destekleyen en önemli anlaşma lardan biri olarak kabul ediliyor. Enerji sektörü en yüksek sera gazı emisyonu kaynağı olurken, bunu atık, endüstriyel işlemler ve tarım sektörleri izlemiştir. Enerji sektörü içinde, en büyük sera gazı emisyonları enerji endüstrileri, ulaşım ve imalat ve inşaat sektörlerinden gelmiştir (Ara Begum, 2017).

İkinci faktör ise, 1973 petrol kriziyle birlikte gelmiştir. OPEC'in (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) Arap-İsrail savaşında İsrail'i destekleyen Batılı ülkelere ambargo olarak yaşadığı bu kriz, enerji arzındaki kırılganlığı açıkça ortaya koymuştur. Bu nedenle enerjiye erişim sorunu da dikkate alınmalıdır. Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı'na (IRENA) (2020) göre 1 milyardan fazla insan elektriksiz yaşarken, 1 milyardan fazla insan elektrik ihtiyacını güvenilir olmayan bir kaynaktan karşılamıştır (Aydın, 2021: 31-32). Bu nedenle, sürdürülebilir enerji alanı, kalkınma hedeflerinin ana hedefidir.

- Yeşil binalar alanında yeşil sukukun etkisi : Çevreye saygılı ve onu koruyan, enerji ve doğal kaynak tüketimini azaltacak şekilde tasarlanmış binalardır. Bu, enerji tüketiminde ve çevre kirliliğinde azalmaya yol açar. Bunun bir örneği olarak Malezya'nın yeşil bir alışveriş merkezi, binalar ve konut kompleksleri gibi çeşitli türlerde ve birden çok eyalette bir grup yeşil binanın inşaatını finanse etmek için yeşil bir İslami sukuk programı yayınlaması verilebilir. 2017 yılında, Malezya Kuala Lumpur Daki Merdeka Kulesi Nin bir parçasını oluşturan 83 katlı bir ofis kulesi projesini finanse etmek için 2 milyar RM değerinde bir proje başlatılmıştır. Bu “ASEA Green sri” sukuk adını taşıyan 15 yıl vadeli yeşil sukuk'a dayanmaktadır. Güneydoğu Asya'nın en yüksek binası olacak şekilde 2020 yılı sonunda tamamlanan bu projenin geri dönüşü 18 yıl sürecektir (World Bank, TY:57).

- Yeşil sukukun sürdürülebilir atık ve atık yönetimi üzerindeki etkisi: Sürdürülebilir atık yönetimi ile atıkların güvenli ve sağlıklı bir şekilde bertaraf edilmesini Ve yeniden kullanımı, geri dönüşümü ve nihai bertaraf veya sürdürülebilir enerjiye dönüştürülmesi için çözümler bulunması kastedilmektedir. Malezya hükümeti, bu tür girişimleri teşvik etmek için yeşil teknoloji vergi teşvikini genişletmiştir. Amacı, şirketleri ve bankaları atık yönetiminde bu tür projeleri üstlenmeye teşvik etmektir. Citviro Entegre Atık Yönetim Merkezi bunun en büyük örneğidir ve sürdürülebilir kalkınmada liderdir ve ilk entegre katı atık yönetim merkezine sahiptir. Tüm yeşil sukuk gelirleri, atıkların çöplüklere gönderilmek yerine elektrik enerjisi için yakıt enerjisi üretmek üzere işlendiği fabrikası aracılığıyla atıkları enerjiye dönüştürmek için kullanılmaktadır (World Bank, TY:57).

3.3.3. Yeşil Sukuk Vergi Teşvikleri

Yenilenebilir enerji üretiminin güçlendirilmesi amacıyla devlet, bu alanın yatırımcılara cazip hale getirilmesi için en bilindik kamu finansmanı aracı olan vergi muafiyeti/indirimini uygulamaya koymaktadır. Hesap vermeme, şebekeye yeşil enerji satan mükelleflere gelir vergisi muafiyeti, vergi kredisi gibi birçok madde ile uygulanabilmektedir (Akdoğan, 2016: 151-156; Aydın, 2021: 29).

Örnek olarak:

Doğan (2021)' a göre Malezya hükümeti tarafından yapılan yasal düzenlemeler sukuk piyasasını hem aktif hem de yasal hale getirmiştir. Bu durum sukuk piyasasındaki yerinin

önemini artırmıştır. Hem sukuk ihraççıları hem de sukuk yatırımcıları için alınan teşvikler aşağıda yer almaktadır.

Sukuk İhraç Edenlere Yönelik:

- Sukuk ihracı gerçekleştirmek adına özel amaçlı şirket kurulurken ortaya çıkan maliyetten vergi indirimi yapmaktadır.
- Özel amaçlı şirketin sukuk ihracı sonucu ortaya çıkan kazancı üzerinden gelir vergisi muafiyeti sağlamaktadır.
- Malezya Menkul Kıymetler Komisyonu İslam Hukuku Danışma Kurulu tarafından onayı gerçekleşen sukuk ihraçlarını damga vergisinden muaf tutmaktadır.

Sukuk Yatırımcılarına Yönelik:

- Yerleşik olan ya da yerleşik halde bulunmayan yatırımcıların yabancı para cinsinden gerçekleştirdikleri ihraçtan elde edecekleri getiriler üzerinden gelir vergisi muafiyeti sağlamaktadır.
- Yerleşik halde bulunmayan yatırımcıların yerel para cinsinden yapacakları sukuk ihracında elde edecekleri getirilerini gelir vergisinden muaf tutmaktadır.
- Sukuktan kazanç elde edecek diğer yatırım fonlarına da gelir vergisi muafiyeti sağlanmaktadır (Sümer, 2020: 104; Doğan, 2021).

Bu bölümde Malezya'da yeşil İslami sukukun rolünü inceleyerek, Malezya'nın inovasyonda gerçekten öncü olduğu kanıtlanmıştır. Hatta küresel yeşil sukuk ihraçlarının hacmini zirveye çıkarmıştır. Ancak bu başarı, Malezya'nın birkaç alanı yenilenebilir enerjiler, yeşil binalar ve yeşil teknoloji gibi finanse etmekle sınırlı olduğunu ortadan kaldırmamıştır. Bununla birlikte Malezya, kalkınma projelerini finanse etmek için her zaman arayışta olan ve yenilik yapan dünya ülkelerinin başında gelmektedir. Bu ilgi, İslam hukuku çerçevesinde, yeşil sukukun kalkınmaya hizmet edecek şekilde kullanılmasının teşvikini ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Allah'a hamdolsun ki bu çalışmayı lütfuyla tamamladım: Sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için İslami finans mühendisliğinin bir aracı olarak yeşil sukuk kullanarak, Malezya deneyimi.

Bu konuyu inceledikten sonra, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve önerilere yer verilmiştir: İslami finans mühendisliği üç faaliyeti gerçekleştirmek için vardır. Bunlar, ekonomik finansmanın etkinliğinin artırılması ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması için yeni finansal araçlar yaratılması veya mevcut sözleşmelerin geliştirilmesidir. Bunlardan en önemlilerinden biri, sürdürülebilir projelerin finansmanında geçerli bir araç haline gelmek için İslami sukukların geliştirilmesidir ve buna yeşil sukuk adı verilmektedir. Dolayısıyla araştırmanın 1. sonucu budur: Yeşil İslami Sukuk, İslami finansın modern araçlarından biridir.

Elde edilen sonuçlara göre İslami sukukun ekonomide önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Böylece İslami sukuk İslam iktisadı ve finansı bayrağını yükseltmekte ve teşvik etmektedir. Çünkü, devletin genel bütçe açığının finansmanı için bir uyum aracı olarak kabul edilir. Bu, 2. sonuçun geçerliliğini kanıtlamaktadır: Yeşil İslami Sukuk, sürdürülebilir ve etkin İslami finansın temellerinin geliştirilmesine olumlu ve önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Elde edilen sonuçlarla, yeşil İslami sukukun Malezya'da sürdürülebilir kalkınmayı sağlamada etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bunun nedeni, sukuk ile yatırılan fonların İslam Şeriatına uygun ve çevreye saygılı projelere yönlendirilmesidir. Bu, elbette, 3. sonuçun geçerliliği olur: İslami finansın sosyal rolünü kanıtlamada Malezya'nın öncü deneyiminin katkısı ve sürdürülebilir finansal etkiye sahip en başarılı ve şerii araçların geliştirilmesi yoluyla yeşil İslami sukuk endüstrisini geliştirmiştir.

Sonuçlandırılacak en önemli noktalar:

- Malezya'daki İslami sermaye piyasası, bir bütün olarak finansal sistemin en önemli bileşenlerinden biridir. Malezya hükümetinin bir dizi başarıya ulaşmak için kuruluşuna ve gelişimine katkıda bulunduğu ekonomik, sosyal ve çevresel hedefleri bulunmaktadır.
- Malezya İslami ekonomik sistemin etkin rolünü kanıtlamıştır, ve İslam şeriata dayalı bu sistemin her alanda çok büyük mali hedeflere ulaşmaya muktedir olduğunu tespit etmiştir.

- Bu deneyim, Malezya'nın İslami finans mühendisliğinin, İslami şeriata uygun olarak piyasada uygulanabilir ve uygulanan yeni araçlar, finansman işlemleri veya çözümler geliştirme ve farklı yatırımcı türlerini çekme yeteneğine sahip olduğunu doğrulamıştır.
- İslami sukuk, geleneksel ve İslami yatırımcıların yanı sıra çevre dostu yatırımcıları çekme yeteneğini kanıtlamıştır.
- Malezya'nın İslami sukuk ihraç etme ve ticaret yapma deneyimi başarı ile taçlandırılmıştır. Hatta Malezya, uzun yıllardır ihraç edilen sukuk hacminde lider konumdadır.
- Malezya'nın yeşil İslami sukuk deneyiminin kaydettiği dikkate değer başarıya rağmen, hala düzenleyici ve yasal zorluklar ve sürdürülebilir kalkınmanın diğer alanlarını finanse etme zorlukları dahil olmak üzere birçok zorlukla karşı karşıyadır.

Öneriler:

- Araştırmacılar, önlemlerinden dolayı İslami finans mühendisliği ve yeşil sukuk ile daha fazla ilgilenmektedir.
- Çalışmanın konusunun önemine rağmen, önemli bir bilimsel kaynak ve araştırma eksikliği yaşanmıştır, bu nedenle İslam ekonomisi alanındaki araştırmacılar, sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisini daha derinlemesine araştırma yapabilirler.
- Yasa koyucuların ve İslami finans konularıyla ilgilenenlerin, İslami Şeriat ile uyumlu yenilikçi finansal enstrümanlar geliştirmek için çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Mali kaynaklarda açıktan muzdarip olan tüm İslami ve İslami olmayan gelişmekte olan ülkeler bu deneyimden faydalanmalıdır.
- Yapılmış olan bu araştırma tek bir vaka çalışmasıyla sınırlı görünüyor, bu sorunu birkaç vaka çalışmasından, birkaç ülkeden bir örneklemeden analiz etmek, bu konuda yeni bir araştırma hattında elde edilen sonuçları genellemek ve karşılaştırmak ilginç olacaktır.

Bizi buna hidayet eden Allah'a hamd olsun diyerek sözümüzü bitiriyoruz.

KAYNAKÇA

- Aassouli, D. (2016). Can the Integration of SRI Principles in Islamic Finance Help Bridge the Gap between Aspirational Islamic Moral Economy and Realistic Islamic Finance? In *Moral Economies, Economic Moralities*. Berkeley. Bildiri.
- Aassouli, D. (2019). Al-Tamvil Al-Akhdar Men Ajli Tahkiki Ahdafi Al-Tanmia Al-Mustadama: İmkaniyat Al-Tamvil Al-İslami [Green Finance for Sustainable Development Goals: The Potential of Islamic Finance] (p. 6).
- Aassouli, D., Asutay, M., Mohieldin, M., & Nwokike, T. C. (2018). Green sukuk, energy poverty, and climate change: a roadmap for Sub-Saharan Africa. World Bank Policy Research Working Paper, (8680).
- Abdel Qader, H. (2018). Siyasatu Al-İktisad Al-Akhdar K-Madkhal l-Tahkiki Al-Tanmiya Al-Mustadama: Tajribatu Al-Vileyet Al-Mutahida ve Al-Magreb Namudhaj [Green Economy Policy as an Introduction to Achieving Sustainable Economic Development: The Experience of the United States and Morocco as a Model]. (Publisher and City information missing)
- Abniaz, M., & SASSI, H. (2019). L'impact d'émission des sukuks sur le développement économique: Focus sur l'expérience malaisienne. *Recherches et Applications en Finance Islamique (RAFI)*, 3(2), 246-260.
- Abu Alyan, H. M. (2017). Al-İktisad Al-Akhdar ve Al-Tanmia Al-Mustadama Fi Filistin, İstraciyet Mukhtara [The Green Economy and sustainable development in Palestine, Suggested strategies] (Master's thesis). Faculty of Economics and Administrative Sciences, Al-Azhar University, Gaza, p. 135.
- Abu Hamad, R. S. (2006). Al-khoutout Al-kubra fi Al-İktisad Al-İslami [The Great Lines in Islamic Economics]. Dar Majdalawi, Jordan, p. 40.
- Adib, R., Murdock, H. E., Appavou, F., Brown, A., Epp, B., Leidreiter, A., & Farrell, T. C. (2015). Renewables 2015 global status report. REN21 Secretariat, Paris, France, 162.
- Afshar, T. A. (2013). Compare and contrast sukuk (Islamic bonds) with conventional bonds, are they compatible?. *Journal of Global Business Management*, 9(1), 44.
- Ahmad, A. R. Y. (2010). Tajribatu Al-Sukuk Al-İslamiya fi Mizani Al-Şaria ve Makasidiha [The experience of Islamic sukuk in the balance and purposes of Sharia] (p. 2, p. 64).
- Akdoğan, D. (2016). Türkiye'de Yenilenebilir Enerjiye Yönelik Teşviklerdeki Son Gelişmeler [Recent Developments in Incentives for Renewable Energy in Turkey]. *IJOPEC*, 23, 151-165.

- Al-Balaa, M. A. S. A., (2012) *Rakaezou Al-Tanmia Al-Mustadama fi Al-İktisad Al-İslami* (Pillars of Sustainable Development in Islamic Economics), Sudan, pp.: 164-165.
- Al-Enzi, İ. K., (2014) *Sanadik Al-İstithmar Al-İslamiya ve Al-Rakaba aleyha"Dirasa Fikhiya Kanunia"*(Islamic Investment Funds and Oversight Over Them, "A Legal Jurisprudence Study"), Faculty Of Graduate Studies, University of Jordan, p.: 15.
- Al-Fancari , M. S., (2010) *İslam'da Ekonomik Doktrin. Mısır Genel Kitap Teşkilatı, Mısır, s.: 30.*
- Al-Fancari, M. S., (1986), *Al-Mthhab Al-İktisadi fi Al-Islam* (The Economic Doctrine in Islam), The Egyptian General Book Organization, Egypt, vol.: 02, p.: 124.
- Al-Fiqi, M. A. Q., (2007) *Rakaez Al-Tanmia Al-Mustadama ve Himayatu Al-Bia' fi Al-Sunna Al-Nabaviye* (Pillars of Sustainable Development and Environmental Protection in the Prophet's Sunnah), The Third International Scientific Symposium on the Noble Hadith on: Civilizational Values in the Prophet's Sunnah, College of Islamic and Arabic Studies in Dubai.
- Al-Hasani, A. H., (1999) *Dirasa ve Tahlil Men Manthour İktisad İslami: Sanadik Al-İstithmar* (Study and Analysis from the Perspective of Islamic Economics: Investment Funds), Alexandria Youth Foundation, p.: 21.
- Al-Hunaiti, H. M. H. (2010). *Davru Al-Sukuk Al-İslamiya fi Al-Tanmiya Al-İktisadiya* (The Role of Islamic Sukuk in Economic Development). *Journal of Administrative Sciences Studies*, University of Jordan.
- Ali, M. W. N. (2016). *Al-Himaya Al-Duvaliya li Al-Bia' Monthu Mu'tamarı Stockholm 1926 hatta Mu'tamarı Doha 2012* (International Environmental Protection since the Stockholm Conference of 1926 until the Doha Conference of 2012). Beirut: Printing, publishing and distribution of Zain Law and Literary Library.
- Al-Jarida Al-Ektisadia (Economic Magazine). (2009, July 3). Issue No. 5626. E.T.11/03/2016, from <http://aleqt.com>
- Al-Jouriyah, O. A. H., (2009) *Sukkuk Al-İstithmar ve DavruhaAl-Tanmavi fiAl-İktisad* (Investment Sukuk and its Developmental Role in the Economy), p.: 31.
- Al-Ketami, A. R., & Zawia, R. (2016). *Suk Al-Avrak Al-Maliya fi Malezya Tacrübe Raida fi Al-Nidham Al-Mali ve Al-Masrifi Al-İslami* (The Islamic Stock Market in Malaysia is a Pioneering Experience in the Islamic Financial and Banking System) (pp. 10).
- Al-Mabrakh, Z. (2012). *Al-Adavat Al-İslamiya ve davruha fi Al-Tanmiya Al-İktisadiya* (Islamic Instruments and Their Role in Economic Development). Dar Al-Thaqafa for Publishing and Distribution.

- Al-Makhmari, M. K. (2019). Al-Ītar Al-Nadhari l-Sukuk Al-Īslamiya (Theoretical Framework for Islamic Sukuk) (pp. 5-6). Department of Finance, Government of Dubai.
- Al-Roubaie, A., & Sarea, A. (2019). Building capacity for green economy: The role of Islamic finance. *Journal of Islam and the Contemporary World*, 12(2), 1–29. <http://www.tafhim.ikim.gov.my/index.php/tafhim/article/view/110>
E.T.10/01/2022
- Al-Sartavi, F. (1999). *Īslami Finans ve Özel Sektörün Rolü (The Role of Islamic Finance and the Private Sector)* (3rd ed.). Dar Al-Masira for basım, Yayın ve dağıtım, Jordan.
- Al-Shammari, H. H. A., Abdu-Zubaidi, H. O., & Al-Jawani, İ. K. A. (2016). *Al-Īktisad Al-Akhdar: Mamar Jadid fi Al-Tanmia Al-Mustadama (Green Economy: A New Path in Sustainable Development)* (1st ed.). Dar Al-Ayyam, Jordan.
- Al-Suwailem, S. B. İ. (2007). *Al-Tahavut fi Al-Tamvil Al-Īslami (Hedging in Islamic Finance)* (1st ed.). Islamic Research and Training Institute, Jeddah.
- Al-Tariqi, A. B. A. M. (2009). *Al-Īktisad Al-Īslami Usus ve Mabade' ve Ahdaf (Islamic Economics, Foundations, Principles and Objectives)* (11th ed.). Riyadh.
- Ara Begum, R. (2017, March 1). Tackling Climate Change and Malaysia's Emission Reduction Target. *Scientific Malaysian*.
- Arab Organization for Administrative Development (League of Arab States). (2012). *Working papers of the Fourth Conference on Environmental Management*. Manama (pp. 211).
- Arab Organization for Administrative Development (League of Arab States). (2012). *Working Papers of the Fourth International Conference on Environmental Management* (pp. 115-116).
- Asutay, M. (2013). Islamic moral economy as the foundation of Islamic finance. In J. Abbas, R. A. Iqbal, & F. M. Mirakhor (Eds.), *Islamic finance in Europe: Towards a plural financial system* (pp. 55-63). Edward Elgar Publishing.
- Aydin, M. (2021). *Yenilenebilir Enerji Finansmanında Yeşil Sukuk : Potansiyel, Fırsat ve Avantajlar*. İstanbul Üniversitesi.
- Azaizia, S. (2020). *Al-Sukuk Al-Khaldhra k-Aliya L-Da'mı Tamvil Al-Īstithmarat Al-Masula Bi'yan (Green Sukuk as a Mechanism to Support the Financing of Environmentally Responsible Investments), An Analytical Study of the Global Orientation*, Article.
- Badrouni, H., & Quraish, N. (2019). *Ahamiyatu Al-Sukuk Al-Īslamiya -Dirasa Kiyasiya (The importance of Islamic sukuk, the Islamic stock market - an econometric study)* (p. 195).

- Badrouni, H., & Quraish, N. (2020). Ahamiyatu Al-Sukuk Al-İslamiya fi Tamvil Al-Mu'eşirat Al-İktisadiya lel-Tanmiya Al-Mustadama (The importance of Islamic sukuk in financing economic indicators for sustainable development) (pp. 105-106).
- Bank Islam Malaysia Berhad. (n.d.). Our history. E.T.12/04/2021 from <https://www.bankislam.com/corporate-info/resources/our-history/>
- Bank Muamalat Malaysia Berhad. (n.d.). Bank's image. E.T.12/04/2021 from <https://www.muamalat.com.my/media-room/banks-image/>
- Bekhouche, S. (2008). The Arab Maghreb Union between the Motives of Economic Integration and Political Obstacles 1989-2007 [Doctoral dissertation, University of Algiers 3, Faculty of Political Science and Communication
- Ben Ashour, M. T. (1988). Makased Al-Şaria Al-İslamiya (The Purposes of Islamic Sharia) (Vol. 3). The Tunisian House for Distribution, Tunis.
- Ben Ziden, F. Z., Boudia, F., & Chlihi, T. (2020). Sukuk Al-KhADHRA: Sinaa' Maliya Mustadama- Nadhra Alamiya (GREEN SUKUK: A SUSTAINABLE FINANCIAL INDUSTRY - WORLD VIEW). Review of Economic Reforms and Integration in the World Economy, 14(1), Algeria.
- BIX. (2020). Details of Sustainable and Responsible Sukuk Issuance in 2020 Malaysia's Premier Centralised Bond+Sukuk Information Platform. Retrieved from <https://www.bixmalaysia.com/> E.T. 23/06/2021
- Birdaud, S., & Mustafa, I. (2013). Analyzing Indicators of Sustainable Agricultural Development Globally and at the Level of Developed and Developing Countries During the Period 1961-2006. Iraqi Journal of Economic Sciences, (38).
- Bornan, I. (2019). Sürdürülebilir Yerel Kalkınma için Çevresel Finansman. Management and Development Journal for Research and Studies, ilksayı, 208.
- Bou Acha, M. (2008). Al-Tanmia Al-İktisadiye fi İşkaliyati Al-Mafahimi ve Al-Aba'd (Sustainable Development: An Economic Approach to the Problem of Concepts and Dimensions). International Forum on Sustainable Development and Efficient Use of Available Resources, Farhat Abbas University, Setif, Algeria, 54.
- Brundtland, G. H. (1987). Report of the World Commission on environment and development: "our common future.". UN.
- Bursa Malaysia. (2020). Shariah-Compliant Listed Equities. 10/05/2021, from <http://www.bursamalaysia.com/market/islamic-markets/products/islamic-capital-market/shariah-compliant-listed-equities>
- Capital Markets Malaysia. (n.d.). Why Malaysia? E.T. 12/06/2021, from <https://www.capitalmarketsmalaysia.com/why-malaysia>

- Choice, T. (2009). The Seven Sins of Greenwashing. E.T.12/06/2021 from https://www.map-testing.com/assets/files/2009-04-xx-The_Seven_Sins_of_Greenwashing_low_res.pdf
- Cortel, F., & Arkoub, K. (2017). Davru Al-Sukuk Al-Khadhra fi Tahkik Al-TanmĪya Al-Mustadama fi Malizya (The Role of Green Sukuk in Achieving Sustainable Development in Malaysia) (pp. 38).
- Cortel, F., & Arkoub, K. (2017). Davru Al-Sukuk Al-Khadhra fi Tahkik Al-TanmĪya Al-Mustadama fi Malizya (The Role of Green Sukuk in Achieving Sustainable Development in Malaysia) (pp. 170).
- Cortel, F., & Arkoub, K. (2017). Davru Al-Sukuk Al-Khadhra fi Tahkik Al-TanmĪya Al-Mustadama fi Malizya (The Role of Green Sukuk in Achieving Sustainable Development in Malaysia) (pp. 275).
- Doğan, A. (2021). Dünyada ve Türkiye’de Sukuk Uygulamaları ve Gelişimi Yüksek. İnönü Üniversitesi Sosyal.
- Edra Energy. (n.d.). Our History. 29/05/2022, from <https://www.edraenergy.com/our-history>
- Ela, M., (2019). Yeşil Sukuk ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26(1), 221–237. <https://doi.org/10.18657/yonveek.435303E.T.20/05/2021>
- Elaldja, M., & Boudjenane, K. (2019). Dirasa Kiyasia L-Ta’zizi Al-Tanmiya Al-Mustadama an Tarik Al-Tamvil b-Al-Sukuk Al-Khadhara, Tacrübe al-Malizia Namuvajan (An econometric study to promote sustainable development through financing with green sukuk - the Malaysian experience as a model), the second international conference on: green energy and sustainable development - experiences and Approaches, Turkey, p.: 6.
- Elderson, F. (2018). From Mission to Supervision: Putting Sustainable Prosperity on the Agenda of the Dutch Central Bank. E.T.08/14/2021, from <http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/news/from-mission-to-supervision-putting-sustainableprosperity-on-the-agenda-of-the-dutch-central-bank/>
- Elhadj, T. (2010). Mabadeu Al-Tamvil (Finance Principles) (1st ed.). Dar Safaa for Printing, Publishing, and Distribution.
- El-Mısri, R. Y. (1989). Usul Al-İktisad Al-İslami (The Origins of Islamic Economics) (5th ed.). Islamic Economics Research Center, King Abdul Aziz University, Jeddah, Dar Al-Qalam, Damascus.
- ESCWA, U. (2011). ESCWA Annual Report 2010: A year in Review.
- Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu AAOIFI. (2015). Faizsiz Finans Standardı 17.

- Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu AAOIFI. (2015). Faizsiz Finans Standardı 21, s.:555.
- Farahat, H. (2012). Renewable Energies as an Approach to Achieving Sustainable Development in Algeria - A Study of the Reality of the Solar Energy Application Project in the Big South. *Elbahith Journal*, 11, 149-156.
- Frouhat, H. (2009). İstratijiyat Al-Mouassat Al-Maliya fi Tamvil Al-Maşari' Al-Bi'ia men Ajli Tahkik Al-Tanmiya Al-Mustadama (Strategies of Financial Institutions in Financing Environmental Projects in order to Achieve Sustainable Development). *Researcher Magazine*, 20, 100-105-108.
- Gerard, R. (2020.). The Banking Regulation Review Malaysia. E.T 23/04/2022, from <https://thelawreviews.co.uk/title/the-banking-regulation-review/malaysia>
- Ghanim, O. M., & Abu Zant, M. (2014). Al-Tanmiya Al-Mustadima Falsafatuha ve Asalibu Takhtitiha ve Adawatu kiyasiha [Sustainable Development: Its Philosophy, Methodology, and Comparative Environments]. Amman, Jordan: Dar Safa for printing, publishing and distribution.
- Glemarec, Y., & Connelly, C. (2011). Catalysing climate finance: a guidebook on policy and financing options to support green, low-emission and climate-resilient development. United Nations Development Programme. Top of Form
- Global Investment House. (2008). Sukuks, A New Dawn of Islamic Finance Era [PDF]. Gulfbase.com. Retrieved from <https://www.gulfbase.com/Docs/PDF/sukuk-170108.pdf>
- Hamdaoui, W., & Jabri, A. (2016). Guelma farmers Tendency Towards Sustainable Agriculture. *Annals of Guelma University for Social and Human Sciences*, (16), 31-52.
- Hammad, N. (1996). İktisadi Fıkıh Terimleri [Terms of Islamic Economic Jurisprudence]. İz Yayıncılık.
- Hanafi, A. G. (2002). Al-İstithmar fi Al-Bursa [Investment in the Stock Exchange] (1st ed.). University House for Publishing and Distribution.
- Hassan, I. H. (2019). The Global Approach to Sustainability Localization. Retrieved from <https://www.academia.edu/4016>
- Hattab, K. T. (2005). Nahva Suk Maliya İslamiya [Towards an Islamic Financial Market]. Paper presented at The Third International Conference on Islamic Economics, Umm Al-Fari University, Makkah Al-Mukarramah, 2005.
- Hefai, A., & Shakhoum, R. (2016). Green Islamic Finance and its Role in the Service of Sustainable Development - Islamic Green Sukuk in Malaysia as a Model. *Journal of Economic Notebooks*, 10(2), 336-348.

- Höhne, N., Khosla, S., Fekete, H., & Gilbert, A. (2012). Mapping of green finance delivered by IDFC members in 2011. Cologne: Ecofys.
- IFAAS. (2020). La boîte à outils de la finance islamique Avant-propos.
- IIFM. (2021). IIFM Sukuk Report (10th Edition).
- Institute for Policy Studies. (2013). Green Climate Fund. A Glossary of Climate Finance Terms. Retrieved 23/07/2021, from <http://climatemarkets.org/glossary/green-climate-fund.html>
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2014). Global Warming of 1.5 °C: An IPCC Special Report on the Impacts of Global Warming of 1.5 °C Above Pre-industrial Levels and Related Global Greenhouse Gas Emission Pathways, in the Context of Strengthening the Global Response to the Threat of Climate Change, Sustainable Development, and Efforts to Eradicate Poverty [Special report]. URL: <http://www.ipcc.ch/report/sr15/>
- International Islamic Finance Market (IIFM). (2014). Sukuk Report (4th Edition). Bahrain.
- International Islamic Financial Market. (2021). Sukuk Report 2021, p.26. E.T.20/10/2021, from <https://www.iifm.net/wp-content/uploads/2021/06/IIFM-SUKUK-REPORT-2021.pdf>
- Islamic Economic Studies. (n.d.). Islamic green finance development ecosystem and prospects, 57. E from <https://www.worldbank.org/>
- Islamic Financial Services Board. (2007). Disclosures to Promote Transparency and Market Discipline for Institutions offering Islamic Financial Services (excluding Islamic Insurance (Takaful) Institutions and Islamic Mutual Funds).
- Islamic Financial Services Board. (2018). Islamic Financial Services Industry Stability Report 2018. Kuala Lumpur: IFSB.
- Islamic Green finance Development ecosystem and prospects. (2018). World Bank Group. E.T.10/05/2021 from <https://www.worldbank.org/en/events/2018/02/15/islamic-greenfinance-development-ecosystem-and-prospects>
- Jalal Al-Din, A. Ī., (2014). Al-Sukuk ve Al-Asvak Al-Maliya ve Davruha fl Al-Tanmia Al-İktisadiya (Sukuk and financial markets and their role in economic development). Dar Al-Jawhara for publication and distribution.
- Kafou, A. (2020). Les şukūk verts: structuration, évaluation et risques inhérents Cas des şukūk Orasis. Recherches et Applications en Finance Islamique (RAFI), 4(1), 71-89.
- Kahf, M. (2004). Islamic economics: What went wrong? Jeddah: Islamic Development Bank Roundtable on Islamic Economics.

- Kasim, A. F. (2009). Masader Al-Taka ve Talavuth Al-Bia' (Energy sources and environmental pollution). *Gulf Views Magazine*, 57(3).
- Khan, M. S., & Ahmed, H. (2020). Islamic green finance development ecosystem and prospects, 56.E.T.23/0472021 <https://www.worldbank.org>.
- Khanfar, A., (2014). Al-Itisad Al-Bii'" Al-İktisad Al-Akhdar" (Environmental Economics "Green Economics"). *Assiut Journal of Environmental Studies*, Issue 39, Egypt.
- Khashat, M., & Hijaz, K. (2015). Activating green investments in Algeria to advance the green economy and achieve sustainable development - Reality and future prospects. *Journal of Business Administration and Economic Studies*, 5(1), 23-44.
- Kusuma, K. A., & Silva, A. C. (2014). Sukuk markets: a proposed approach for development. *World Bank Policy Research Working Paper*, (7133).
- Lindenberg, N., (2014). Definition of Green Finance. *German Development Institute*, April 2014, 3.
- Malaysia International Islamic Financial Centre (MIFC). (2015). Role of Islamic Finance in Infrastructure Financing. Presentation at the Sub-Regional Expert Group Meeting for South-East Asian Countries. Kuala Lumpur.
- Malaysia International Islamic Financial Centre. (n.d.). Trending: Sustainable responsible investment in Malaysia and the region, p.12. E.T.05/05/2022, from <https://www.mifc.com/publications-research/mifc-trending>
- Malaysia in the Islamic financial industry. (n.d.). E.T.06/06/2021 from <http://www.lokhasly.com/>
- Maqashq, S., & Al-Aguoun, N. (2018). Green financial markets as a mechanism for financing environmental investments and shifting towards a green economy model. *Journal of Economic Studies and Research in Renewable Energies*, 8, 29-62.
- Mazreq, A., Ben Nafla, K. (2010). Al-Tanmia Al-Mustadama fi Al-Wasat Al-Sinai' baina İlzamiyati Al-Taşriaat Al-Bi'ia ve Al-İltizam Al-Muasasi (Sustainable development in the industrial milieu between mandatory environmental legislation and institutional commitment). In the first national forum on the prospects for sustainable development in Algeria and the requirements for environmental rehabilitation of the economic institution. *University of Guelma, Algeria*, p.: 3.
- MIFC. (2018). Mart Ayı Sonuna Kadar Ülke Bazında İslami Yeşil Sukuk İhracının Hacmini Tahminleri.
- Mordor Intelligence. (2022). Islamic finance market – Growth, Trends, Covid-19 Impact, and forecasts (2022-2027): Industry Report.E.T.23/06/2021 <https://www.mordorintelligence.com/>.

- Muftah, S., Sultan, H. (2013). Al-ADAVAT Al-Mustakhdama fi Souk Al-Avrak Al-Maliya (Tools Used in the Stock Market). *Journal of Economic and Administrative Research*, Issue 13, University of Biskra, Algeria, pp.: 271-272.
- Muhammad, A. R. Y. A. (2008). *Studies in Islamic Economics*. Economic Studies, MG. Edition 10, pp.: 111-120.
- Muheisen, D. M. A. (2006). Nahva Namuvaj Tatbiki Islami l-Tavriki Al-Mavjudat (Towards an Islamic Applied Model for Securitizing Assets). Arab Academy for Banking and Financial Sciences, Jordan, pp: 66-67.
- Nasser, S., Ben Zayed, R. (2013). Al-Sukuk Al-Islamiya Al-Vaki' ve Al-Tahadiyet (Islamic Sukuk Reality and Challenges). *Journal of Banking and Financial Studies*, 1, p.: 30.
- Obaidullah, M. (2018). *Managing Climate Change: Role of Islamic Finance*. Islamic Economic Studies.
- Pachauri, R. K., Allen, M. R., Barros, V. R., Broome, J., Cramer, W., Christ, R., ... & van Ypersele, J. P. (2014). *Climate change 2014: synthesis report. Contribution of Working Groups I, II and III to the fifth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* (p. 151). Ipcc.
- Qahtan, M. (2019). Al-Asvak Al-Maliya Al-Islamia bayna Al-Vaki' ve Al-Vacib-Mudakhale (Islamic financial markets between reality and duty, intervention). (p. 32).
- Qaid, L., & Younis, M. (2017). *Green Buildings - Green Architecture - Case Study of the Dubai Real Estate Sustainability Initiative*. *Journal of Construction and Building Legislations*, 03, 138-153.
- Qantajji, S. M. (2010). Sinaatu Al-Tamvil fi Al-massaref ve Al-Mua'ssat Al-Maliya Al-Islamiya (The Finance Industry in Islamic Banks and Financial Institutions). Syria, (p. 359).
- Rahim, S. R. (2018). GREEN SUKUK FOR FINANCING RENEWABLE PROJECT. *Turkish Journal of Islamic Economics*, 5(2), 129-144.
- Rahman, A., Khili, A. S., & Abdel Lawi, O. (2020). Al-sukuk Al-Khadhra k-Khiyar l-tamvil Al-İstithmar fi Al-Takat Al-Mutajadida fi Mentakati Al-Şark Al-Awsat (Green Sukuk as an option for financing investment in renewable energies in the Middle East). *International Journal of Economics and Business*, University of Biskra.
- RAM Rating Services Berhad. (2018). RAM Sukuk Snapshot, p.11., E.T.23/04/2021,from https://www.ram.com.my/RatingServices/RAM%20Sukuk%20Snapshot_23%20April%202021.pdf

- Reyes, O. (2013). A Glossary of Climate Finance Terms. Washington, District of Columbia: Institute for Policy Studies, p.: 10-11.
- Sahari, R., & Henniche, A. (2020). The impact of green Islamic finance on the renewable energy investments: Indonesia's experience in green sovereign sukuk instrument. *Revue des Sciences Ommmerciales*, 19(5), 151-170.
- Shehata, A. (2001). Rue'yatu Al-Din Al-İslami fi Al-hifadhi ala Al-Bia' (The Vision of Al-Din Al-Salmi in Preserving the Environment). Dar Al-Shorouk, Cairo, Egypt, (p. 19).
- Shryaq, T. (2008). Al-Sukuk Al-İslamiya k-FMoktarah Tamvili l-Tavsi' Al-Muşaraka Al-Şa'bia fi Amaliyati Al-TanmiyaAl-İktisadiya (Islamic Sukuk as a financing proposal to expand popular participation in the economic development process). In research presented to the "Islamic Sukuk and Islamic Finance Conference", Yarmouk University, Jordan.
- Shuaa Capital. (2007). Analysis of the Sukuk Market. (p. 3).
- Siswantoro, D. (2018, November). Performance of Indonesian green sukuk (islamic bond): a sovereign bond comparison analysis, climate change concerns?. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 200(1), 012056. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/200/1/012056>
- Sulaiman, A. S. (2019). Al-Hisas Al-Duvaliya ve Muadalet Numuv İsdar Al-Sukuk (International Shares and Growth Rates of Sukuk Issuance). *Alghad*.
- Sümer, E. (2020). Sukukun Dünyada ve Türkiye'de Gelişimi. İsedak Ve Uluslararası Kalkınma İşbirliği Genel Müdürlüğü, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (Uzmanlık Tezi), Ankara.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi Başkanlığı. (2022). Yeşil Sukuk Çalışma Raporu: Mevcut Durum, Tespitler ve Öneriler.
- Tabung Haji. (n.d.). About us. E.T. 23/06/2021 from <https://www.tabunghaji.gov.my/en/corporate/corporate-information/about-us>
- Talbi, M., & Sahl, M. (2008). Ahamiyatu Al-Taka Al-Mutajadida fi Himayati Al-Bia' men ajli Al-Tanmia Al-Mustadama (The Importance of Renewable Energy in Protecting the Environment for Sustainable Development). *Researcher Magazine*, 06, 205.
- The Securities Commission Malaysia. (n.d.).E.T.23/04/2021, from <https://www.sc.com.my/>
- Thomson Reuters. (2017). 2017 Annual Report. Retrieved from <https://archive.annual-report.thomsonreuters.com/2017/downloads/annual-report-2017-thomson-reuters.pdf>

- UNEP. (2018). Putting the Environment at the Heart of People's Lives - Annual Report 2018. United Nations Environment Programme. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/27689>
- UNESCAP. (2012). Green Growth and Green Economy. http://www.unescap.org/our-work/environment-development/green_growth-green-economy/about
- UNFCCC, U. N. (2009). Kyoto protocol reference manual on accounting of emissions and assigned amount. eSocialSciences.
- UNFCCC. (2011). Report of the conference of the parties on its sixteenth session; addendum: part two: action taken by the conference of the parties at its sixteenth session. Tech. rep. United Nations Framework Convention on Climate Change. E.T.03/06/2021, from <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/docs/2010/cop16/eng/07a01.pdf>
- UNFCCC. (2014). Biennial assessment and overview of climate finance flows. Retrieved from <https://unfccc.int/topics/climate-finance/resources/biennial-assessment-and-overview-of-climate-finance-flows> E.T.12/05/2021
- UNFCCC. (2015). The Paris Agreement. Retrieved from https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf E.T.22/04/2021
- United Nations Environment Programme. (2012). UNEP 2012 annual report. Retrieved from <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2012-annual-report>
- Watson, C., & Schalatek, L. (2019). The Global Climate Finance Architecture. Tech. rep. ODI and HBS. E.T.18/04/2021, from <https://climatefundsupdate.org/publications/the-global-climate-finance-architecture-2018/>
- What is green building? Explaining eco-friendly construction." (2017, May 12). Retrieved from <http://businessfeed.sunpower.com/articles/explaining-what-is-green-building> E.T. 20/04/2021
- World Bank Group. (2019). Islamic Green Finance Development, Ecosystem and Prospects. Tech. rep. Malaysia.
- World Bank. (2020). Pioneering the Green Sukuk: Three Years On, p.32-33. 08/09/2021, from <https://www.worldbank.org/en/topic/finance/publication/pioneering-the-green-sukuk-three-years-on>
- World Bank. (2020). Sukuk Report 2021, pp.156-166. E.T.03/03/2021, from <https://www.worldbank.org/en/topic/finance/publication/sukuk-report-2021>
- Yanarella, E. J., Levine, R. S., & Lancaster, R. W. (1999). Green Versus Sustainability: From Semantics to Enlightenment. *Logistics Information Management*, 12(4), 332-342.

Zaytoun, B. (2012). Sukuk Islamiya Khadhra (Green Islamic Sukuk). Environment and Development Magazine, No. 129. E.T.23/06/2021, from <https://www.bixmalaysia.com/learning-center/articles-tutorials/sri/sukuk-the-journey-towards-sustainable>

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Sabrine BEN YACOUB	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sfax Üniversitesi
Fakülte	İktisat ve İşletme Fakültesi
Bölümü	İslam Finans ve Ekonomisi
Makale ve Bildiriler	
1. Ben Yacoub, S. (2022). Yeşil İslami Finans ve Sürdürülebilir Kalkınma Green. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 8(3). Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/792932	